

- FORORD -

Denne masteroppgaven er skrevet ved Institutt for landskapsplanlegging på Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) på Ås, og markerer slutten på et femårig studie i landskapsarkitektur.

Prosessen med valg av oppgave startet sommeren 2012 med et sommerjobbtillbud fra Statens Vegvesen. I denne sommerjobben lå det også et potensiale for en masteroppgave om stedsutvikling. Temaet samsvarer med mitt ønske om tema for masteroppgave, og er bakgrunnen for at Trofors ble valgt som oppgaveområde.

I tillegg til bedre innsikt i stedsutviklingsprosesser og utvikling av attraktive steder var også muligheten for at Trofors kan søke om å bli en nasjonalparklandsby et spennende og avgjørende tilleggsmoment i mitt valg. Problematikken rundt hvordan man kan utnytte naturens forutsetninger på en bærekraftig måte i stedsutvikling, og hvordan man kan ta i bruk vernede naturområder på en positiv måte er spennende og viktig.

Det er mange som fortjener en stor takk for hjelpen i det jeg fullfører denne oppgaven. Resultatet hadde ikke blitt det samme uten dere, og jeg setter stor pris på alle bidragene.

Først av alt vil jeg rette en stor takk til min hovedveileder Ingun Bruskeland Amundsen for gode, positive og konstruktive innspill samt nyttige diskusjoner underveis i prosessen. Retter også en stor takk til Statens Vegvesen for all hjelp, spesielt Ingrid Kokkonen og Elisabet Kongsbakk for informative bakgrunnsopplysninger angående prosessen rundt reguleringsplanarbeidet.

Ellers vil jeg også gjerne takke daglige ledere ved henholdsvis Halti og Saltdal nasjonalparksenter for hyggelige samtaler rundt det arbeidet de gjør. I tillegg vil jeg gjerne takke alle jeg har vært i kontakt med i Trofors og for gode innspill og hyggelig mottagelse.

En spesiell takk rettes til slutt til familien, gode venner og kjæreste for tålmodighet, god støtte og oppmuntring denne våren. Ingen nevnt, ingen glemt - dere vet hvem dere er!

Oppgaven er økonomisk støttet av Statens Vegvesen.

Universitetet for miljø- og biovitenskap, Ås, 13. mai 2013

Marit Lien Henriksen

- SAMMENDRAG -

Stedsutvikling har fått stadig større fokus de siste tiårene. Nytteverdien av helhetlig og målrettet planlegging har blitt synliggjort gjennom utallige prosjekter og undersøkelser. Denne oppgaven vil se på hvordan et lite tettsted bør gå frem i en slik prosess som stedsutvikling er.

Trofors er et lite tettsted langs E6 på Helgeland, helt sør i Nordland. Statens Vegvesen jobber for tiden med en omlegging av E6-traséen i dette området. Ny E6 vil legges på motsatt side av dalføret, og vegen vil trekkes helt utenom tettstedet. Dette vil gi store utfordringer for Trofors da det vil få store konsekvenser for adkomsten til tettstedet, trafikkmønsteret innad på stedet samt arealbruken. Men det representerer også enestående muligheter i forhold til en ny start på stedsutviklingsarbeid i Trofors.

Denne oppgaven undersøker hvilke forutsetninger for utvikling som finnes i Trofors. Den vil også se på hvilke løsninger som er mulige for å utvikle Trofors til et attraktivt sted. Mulighetene vurderes opp mot politiske mål og føringer, teorier om utvikling av attraktive steder samt lokalbefolkningens egne ønsker for utvikling av tettstedet.

Opgaven presenterer til slutt to skissemessige planløsningsforslag, samt en anbefaling av hvilke steg som vil være viktig for Trofors i prosessen fremover.

- ABSTRACT -

Place based development has received increasing attention during the last decades. The benefits of comprehensive and targeted planning has been highlighted through numerous projects. This paper will investigate how a small town should proceed in such a process as place based development is.

Trofors is a small town located along E6 in the Helgeland-region, south in Nordland county. Norwegian Public Roads Administration is currently working on a reorganization of the E6-route in this area. The new E6 will be placed on the opposite side of the valley, and the road will run fully outside of the town. This presents huge challenges for Trofors given the large consequences regarding access to the town, traffic patterns within the town itself and land use. But it also represents unprecedented opportunities in terms of a new start for place based development in Trofors.

This paper examines the conditions for development within Trofors. It will also point to possible solutions for developing Trofors into an attractive town. The opportunities are assessed against policy objectives and guiding principles, theories regarding development of attractive places and the local population's own wishes for development of their town.

The thesis concludes with the presentation of two sketchlike plan proposals and a recommendation of what steps will be important for Trofors in the process ahead.

- INNHOLDSFORTEGNELSE -

DEL 1 - INTRODUKSJON

- 1.1 Bakgrunn for valg av oppgave..... s. 8
- 1.2 Metode og beskrivelse av arbeidsprosessen..... s. 9

DEL 2 - OVERORDNEDE FØRINGER OG TEORI

- 2.1 Politiske føringer..... s. 12 - 20
- 2.2 Hva er et attraktivt sted?..... s. 21 - 22
- 2.3 Nasjonalparklandsby..... s. 23 - 24
- 2.4 Analysemetoder..... s. 25

DEL 3 - TROFORS

- 3.1 Grane kommune..... s. 28 - 29
- 3.2 Om Trofors..... s. 30 - 37

DEL 4 - REGISTRERINGER OG ANALYSER

- 4.1 Landskapsanalyse..... s. 40 - 50
- 4.2 ”Sense of place”..... s. 51 - 54
- 4.3 SWOT-analyse..... s. 55
- 4.4 Utgangspunkt for programmering..... s. 56

DEL 5 - PROGRAMMERING

- 5.1 Avgrensing av programmeringsområdet..... s. 58
- 5.2 Strategier; Nasjonalparklandsby..... s. 59 - 76
- 5.3 Strategier: Hverdagslivet..... s. 77 - 84
- 5.4 Oppsummering..... s. 85 - 87

DEL 6 - AVSLUTNING

- 6.1 Anbefaling..... s. 90 - 91

- Kilder og referanser..... s. 92 - 93

- OPPBYGNING AV OPPGAVEN -

Del 1: Introduksjon

Her presenteres bakgrunn for valg av masteroppgaven. Videre vil det bli gitt en kortfattet fremstilling av målet for oppgaven, avgrensningen av oppgavens omfang og forutsetninger som ligger til grunn for dette. Dette muner ut i en hovedproblemstilling for oppgaven.

Avslutningsvis viser introduksjonen hvilken metode som ligger til grunn for arbeidet.

Del 2: Overordnede føringer og teori

Her gis et innblikk i hvilke overordnede føringer som ligger til grunn for en slik oppgave.

Oppgaveområdets aktuelle planprosesser samt konseptet nasjonalparklandsby presenteres også nærmere. I tillegg vil det bli gitt en innføring i ulike teorier for hva som er et attraktivt sted.

Til slutt beskrives oppgavens valgte analysemetoder.

Del 3: Trofors

I denne delen presenteres Grane kommune og Trofors. Her blir leseren kjent med tettstedets geografiske plassering, historiske utvikling, nåsituasjon og fremtidsutfordringer.

Avgrensningen av registreringsområdet for tettstedet samt begrunnelse for dette valget vises også i denne delen.

Del 4: Registreringer og analyser

Her vises stedlige forutsetninger og utfordringer for videre arbeid, både landskapsmessige og menneskelige faktorer. Dette gjøres via landskapsanalyse, intervjuer og gjennomgang av tidligere innsamlet materiale.

Del 5: Programmering

Denne delen åpner med å vise avgrensning av et programmeringsområde i tettstedet samt begrunnelse for dette valget.

Her vil det bli gitt forslag til tiltak i Trofors som kan bidra til å møte oppgavens visjon for tettstedet, samtidig som det presenteres inspirasjon til hvordan de aktuelle tiltakene er løst andre steder i landet.

Programmeringsdelen avsluttes med en oppsummering av tiltakene i to ulike løsningsforslag.

Del 6: Avslutning

Oppgaven avsluttes med en anbefaling i forhold til hvilke grep det vil være viktig for Trofors å gjøre fremover i sitt stedsutviklingsarbeid.

DEL 1: INTRODUKSJON

- 1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV OPPGAVE -

HVORFOR DENNE OPPGAVEN?:

Proessen med valg av oppgave startet sommeren 2012 med et sommerjobbtilbud fra Statens Vegvesen. Bakgrunnen for denne jobben var planlegging av ny trasé for E6 på Helgeland. På strekningen Brattåsen - Lien ville dette innebære å flytte E6 helt ut av tettstedet Trofors. Spørsmålet ble hvilke konsekvenser dette ville få for Trofors som sted og hvordan Grane kommune kunne utnytte dette til noe positivt. I denne sommerjobben lå det også et potensiale for en masteroppgave. På grunn av mulighetene for å bli godt kjent med stedet og egen interesse for problemstillinger rundt stedsutvikling var Trofors et godt sted å jobbe videre med.

Grane kommune har selv lansert nasjonalparklandsbystatus som noe de ønsker for Trofors. Det er et nytt konsept fra Direktoratet for naturforvaltning (DN) som henvender seg til tettsteder som ligger i tilknytning til en eller flere nasjonalparker. Oppgaven vil derfor se nærmere på hva som må til for at Trofors skal kunne bli nasjonalparklandsby, og hvordan dette arbeidet kan integreres i det øvrige stedsutviklingsarbeidet som det er behov for i Trofors.

Oppgaven representerer også en måte å gi noe tilbake til et tettsted som får hverdagen snudd på hodet uten å ha bedt om det eller planlagt for det. Det å kunne være med å inspirere et sted til fremtidig utvikling basert på stedlige naturforhold og næringsutvikling knyttet til dette er hovedgrunnen til at oppgaven ble valgt.

MÅL:

Denne oppgaven er ment som et bidrag til økt fokus på tettstedsplanlegging ved omlegging av viktig infrastruktur som E6. Endring av ferdselsmønster rundt og innad i et tettsted kan få store konsekvenser for livsgrunnlaget på stedet. En bør derfor gjøre gode og grundige analyser for å kunne skissere noen realistiske fremtidsscenarioer for berørte tettsteder når et slikt arbeide settes i gang.

Hovedmålet med denne oppgaven er å gi Trofors som sted innspill og forslag til hvordan de kan gå frem i sitt stedsutviklingsarbeid i kjølvannet av E6-omleggingen på Helgeland. Det vil bli vist til gjeldende føringer, prosjekter, prosesstrinn og teorier de kan legge til grunn, samt direkte planløsningsforslag og innspill til prosessen videre.

Trofors har også ytret ønske om å søke på status som nasjonalparklandsby. En av strategiene i denne oppgaven blir derfor å utforske muligheter for hvordan Trofors kan møte de kravene som stilles for en slik status, og sette disse mulighetene i sammenheng med øvrig stedsutvikling. Dette for å gi Grane kommune et konkret innspill i forhold til et utviklingspotensiale de allerede har vedtatt å utrede.

AVGRENSNING:

Oppgavens hovedfokus er å vise grep som Trofors kan benytte seg av for å øke tettstedets attraktivitet i etterkant av omleggingen av E6, og integrere ønsket om å søke om nasjonalparklandsbystatus i presenterte tiltak.

Argumentasjonen for hvilke grep Grane kommune bør gjøre for å øke Trofors' attraktivitet, inspirasjon fra andre steder og hvordan de valgte grepene kan utformes i Trofors har vært hovedtema i oppgaven. Til slutt konkretiseres disse i to skissemessige planløsningsforslag og en anbefaling for prosessen videre.

PROBLEMSTILLING:

Hvordan kan Trofors møte de stedsutviklingsutfordringene de står overfor i kjølvannet av omleggingen av E6?

Underordnet problemstilling:
Hvordan kan Trofors bli et attraktivt sted, og hvordan kan status som nasjonalparklandsby bidra til dette?

- 1.2 METODE OG BESKRIVELSE AV ARBEIDSPROSESSEN-

METODE

Metoden som er benyttet i oppgaven er sammensatt, og består av ulike tilnærminger som utfyller hverandre. Det er jobbet ut fra et overordnet metaperspektiv på stedsutvikling og hva som gjør et sted attraktivt. Det ble så benyttet direkte på et gitt sted - Trofors, hvor problemstillingene konkretiseres på mikronivå. Underveis i arbeidsprosessen har det også vært en viss vekselvirkning mellom metanivå og mikronivå, selv om dette ikke reflekteres i figuren til høyre.

BESKRIVELSE

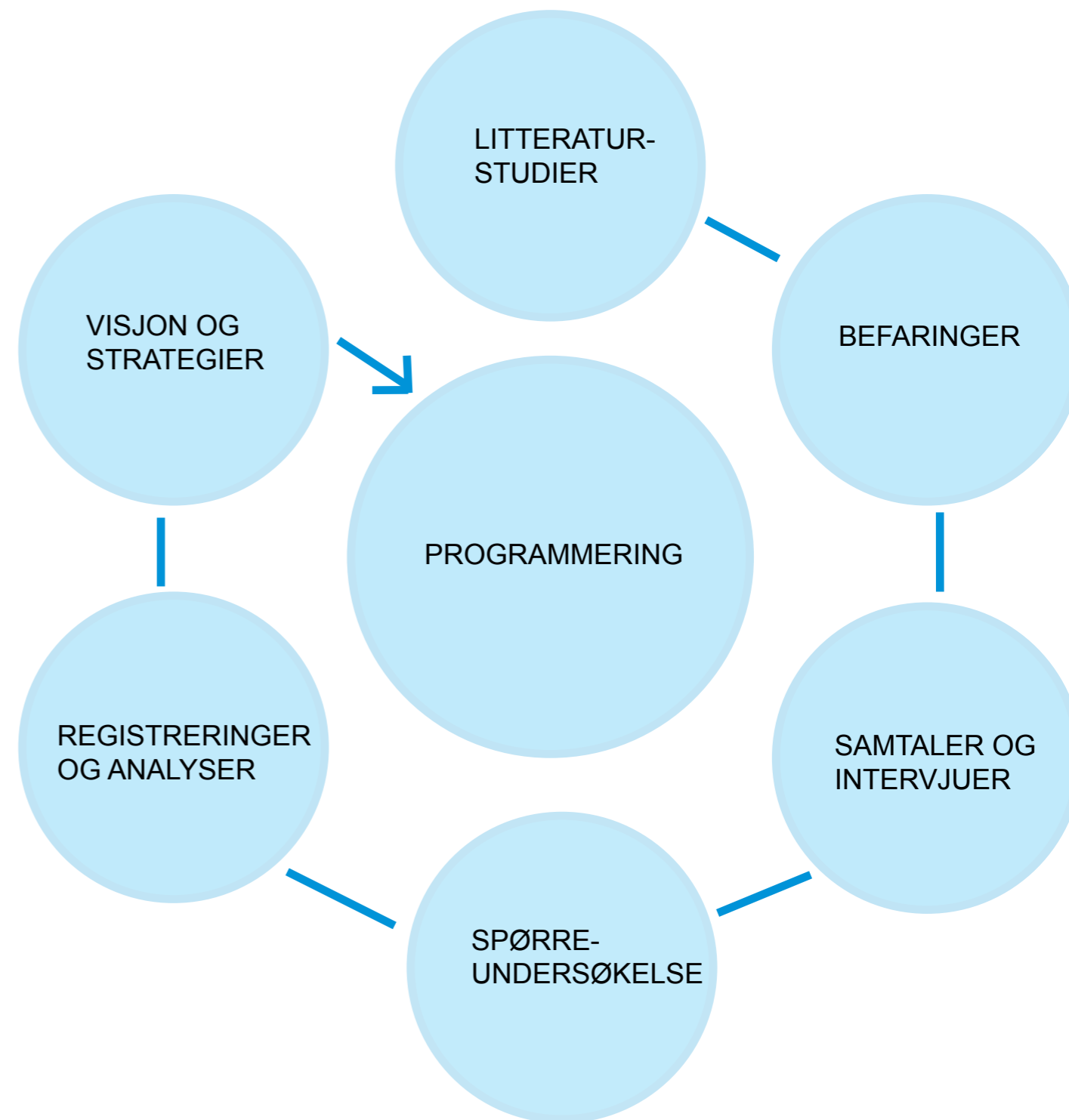
Det er gjort litteraturstudie på eksisterende skriftlig materiale om Trofors og stedets historie og utvikling. Dette inkluderer vegens historie i Nordland, jernbaneutbygging, kommuneplaner, ulike rapporter mm. I tillegg til dette ble det brukt tid på å skaffe en oversikt over statlige føringer for god stedsutvikling, samt innhente informasjon om nasjonalparklandsbyprosjektet. Det ble også gjennomført en befaring på Storslett, som allerede har status som nasjonalparklandsby, for å hente erfaringer derfra.

Det har vært gjennomført to befaringer i Trofors, både vinterstid og på forsommeren. Her ble det foretatt flere intervjuer med ulike interessenter og en spørreundersøkelse hos 10. trinn på Grane barne- og ungdomsskole. Dette sammen med informasjon fra Statens Vegvesen har dannet utgangspunkt for registreringer og analyser av området: en landskapsressursanalyse og en SWOT-analyse.

Etter å ha gjort seg kjent med føringer for stedsutvikling, nasjonalparklandsbyprosjektet og stedet i seg selv gjennom alle registreringer og analyser var det på tide å ta oppgaven et steg videre. På bakgrunn av målet for oppgaven ble det utarbeidet en visjon for hvordan Trofors kan løse dette. Ut fra visjonen ble det laget to strategier for å underbygge og møte denne. Strategiene ble utarbeidet med tanke på å skulle møte gitte forutsetninger fra både nasjonale føringer for stedsutvikling, utvikling av attraktive steder samt stedets egne behov og ønsker.

For programmeringsfasen ble det gjort et bevisst valg om å kun jobbe med sentrumsområdet av Trofors, et delområde hvor Trofors som sted bør fokusere sin innsats. Sentrum er, og bør styrkes som tyngdepunktet i Trofors.

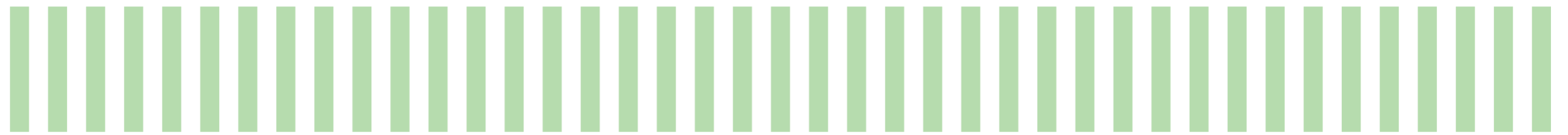
I forhold til hver strategi vises først hvordan lignende utfordringer er møtt andre steder, før det blir presentert ulike løsningsforslag som er direkte tilpasset Trofors. Til slutt blir tiltakene i strategiene presentert i to planløsningsforslag, før det avslutningsvis blir gitt en anbefaling til hvordan Trofors kan gå frem i stedsutviklingsprosessen de har foran seg - og dermed hvordan problemstillingen for oppgaven kan løses.

DEL 2:

OVERORDNEDE FØRINGER OG TEORI

- 2.1 POLITISKE FØRINGER -

RELEVANTE POLITISKE DOKUMENTER, MÅL OG PLANER FOR STEDSUTVIKLING I TROFORS

STATLIGE MÅL, PLANER OG SATSINGER

Regjeringen og staten har gjennom årenes løp utviklet mange ulike nasjonale mål knyttet til stedsutvikling. Disse omhandler alt fra arealutvikling, transportutvikling, næringsutvikling til klimahensyn med mer. Målene kommer til uttrykk i en rekke ulike dokumenter: Stortingsmeldinger, veiledere, retningslinjer, lovverk, nettportaler mm. Det er også innhentet erfaringer fra

stedsutviklingsarbeid gjennom flere prosjekter og programmer, eksempelvis Tettstedsprogrammet (2001–2005) ”T-1449 Miljøvennlige tettsteder”. Her var et av hovedmålene å ”få fram gode eksempler og erfaringer fra stedsutviklingsarbeid til støtte og inspirasjon for resten av landets kommuner og fylker” (Miljøverndepartementet, 11-2005).

På bakgrunn av erfaringene fra disse prosjektene og programmene er det i tillegg utarbeidet en rekke rapporter og veiledere for stedsutvikling, eksempelvis: ”Fortetting med kvalitet” (1998), ”Gode steder” (1999), ”Levende lokalsamfunn” (2000), ”Sentrumsutvikling” (2000) og ”Kulturhistorisk stedsanalyse” (2009).

Under vil det kort presenteres noen viktige nasjonale politiske grunnlagsdokumenter og mål i forhold til Trofors og denne oppgaven.

RIKSPOLITISKE RETNINGSLINJER FOR SAMORDNET AREAL- OG TRANSPORTPLANLEGGING (1993)

Disse retningslinjene er godt innarbeidet i løpet av de siste 20 årene, og var ment som en bedring av samordning av areal- og transportplanlegging i og på tvers av alle nivå i forvaltningen.

Det legges vekt på at arealbruk og transportsystemene bør samordnes, slik at transportbehovet blir mest mulig effektivt ivaretatt samtidig som det møter krav til miljøvennlighet.

Økt fortetting av allerede utbygde områder fremfor nedbygging av nye områder bør tilstrebes, samtidig som man skal ta vare på biologisk mangfold, grønnsystemer og andre estetiske kvaliteter.

”FJELLTEKSTEN”

ST.PRP. NR 65 (2002-2003)

Handler i hovedsak om mulighetene for å utnytte nasjonalparker, verneområder og randsonene til disse i reiselivsmessig sammenheng. Er et av utgangspunktene for satsning på nasjonalparklandsbyer.

REGJERINGENS MILJØVERNPOLITIKK OG RIKETS MILJØTILSTAND

ST.MELD NR 21 (2004-2005)

I denne stortingsmeldingen er et strategisk mål at Norges arealer forvaltes slik at natur- og kulturmiljøer, landskap og viktige kvaliteter i omgivelsene blir tatt vare på, og at de nasjonale målene for lokal og regional omstilling og utvikling forenes med nasjonale mål for

bevaring av natur- og kulturverdier. Dette skal blant annet skje gjennom:

- forvaltning av fjellområdene slik at kultur- og naturressurser, næringsmessig utnyttning og friluftsliv sikres og gjensidig utfyller hverandre.

- miljøkvaliteter i landskapet skal sikres og utvikles gjennom økt kunnskap og bevisst planlegging og arealpolitikk.

- byer og tettsteder skal utvikles slik at livskvalitet og helse fremmes gjennom god stedsforming, miljøvennlig transport og gode, tilgjengelige utearealer.

- ved boliger, skoler og barnehager skal det være god adgang til trygg ferdsel, lek og annen aktivitet i en variert og sammenhengende grønnsystem med gode forbindelser til omkringliggende naturområder.

HJARTE FOR HEILE LANDET. OM DISTRIKTS- OG REGIONALPOLITIKKEN

ST.MELD. NR. 21 (2005-2006)

Om utvikling av attraktive steder slås det blant annet fast at:

- ”Eit samfunn må ha kvalitetar ut over gode tenestetilbod og arbeidsplassar for å vere attraktivt. Sentrale faktorar er mellom anna kultur- og fritidstilbod, tilgang på møteplassar, estetisk utsjånad og eit godt tilbod om bustader. Erfaringar viser at ei positiv utvikling er avhengig av medvitne satsingar med utgangspunkt i sterke sider ved staden...”.

Regjeringen mente også at det er viktig for bygdesenter og småbyer å være attraktive for tilflytting for å motvirke flyttestrømmene, da dette igjen vil være viktig for næringsetablering.

LOKAL VEKSTKRAFT OG FRAMTIDSTRU. OM DISTRIKTS- OG REGIONALPOLITIKKEN

ST.MELD. NR. 25 (2008-2009)

Legger vekt på hvor viktig det er med lokale initiativ for å skape attraktive lokalsamfunn, og at utvikling av attraktive lokalsamfunn krever innsats på mange områder, alt fra arbeidsplasser, tjenestetilbud, sentrums- og bomiljø, kultur- og fritidstilbud samt inkludering av tilflyttere.

- ”I kommunar og regionar med lågt folketal og ein-sidig næringsstruktur, er det særleg viktig både å auke buse-tjinga og styrkje næringsutviklinga”.

SORIA MORIA II

RAPPORT, 07.10.2009. POLITISK PLATTFORM FOR FLERTALLSREGJERINGEN

Det politiske utgangspunktet/plattformen for den sittende regjeringen:

- alle skal kunne bosette seg der de vil.

- ta ressursene i hele landet i bruk.

- opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret for å ta vare på og videreutvikle mangfoldet av historie, kultur og ressurser som ligger i dette.

- videreføre distriktspolitikken for å styrke vekstkraft i områder med lav økonomisk vekst, lang avstand til større markeder, ensidig næringsstruktur og stagnasjon eller nedgang i folketallet.

- legge til rette for å utnytte verdiskapingspotensialene og møte levekårsutfordringene i alle deler av landet.

Godt fungerende tettsteder og byer er en forutsetning for livskraftige regioner, tilflytting og verdiskaping.

-sikre at kompetansearbeidsplasser spres utover hele landet. Lokalisering av statlige arbeidsplasser er et sentralt virkemiddel for å bidra til dette.

NASJONAL TRANSPORTPLAN 2014–2023 (NTP) ST.MELD. NR. 26 (2012-2013)

Her presenterer Regjeringen sin strategi for landets transportpolitikk. De ønsker et ”effektivt, tilgjengelig, sikkert og miljøvennlig transportsystem som dekker samfunnets behov for transport og fremmer regional utvikling.”

Forbedring av transportinfrastrukturen er et sentralt virkemiddel i regjeringens arbeid for å ta hele landet i bruk og styrke den langsiktige verdiskapingen. En god planlegging av transportinfrastruktur som utformes universelt vil også kunne bidra til mindre klimagassutslipp og færre ulykker. Arealutvikling og transportbehov henger også tett sammen, og det er derfor viktig å se disse i sammenheng.

Siste versjon av Nasjonal Transportplan legger vekt på at kollektivtransport skal forbedres og at det skal bli tryggere å være gående og syklist. Dette gir økte miljøgevinster og en bedre folkehelse. Et av målene for planperioden er å øke sykkelbruk fra 4 % til 8%. Utbedring av E6 på Helgeland er også en viktig del av transportplanen, og følger også for Trofors. Den vektlegger også å få mer godstransport over på jernbanen.

NASJONALE FORVENTNINGER TIL REGIONAL OG KOMMUNAL PLANLEGGING (2011)

Med utgangspunkt i § 6-1 den nye plan- og bygningsloven (PBL) av 2008 finner vi nå krav om at det skal utarbeides nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Dette dokumentet skal utarbeides hvert fjerde år, og skal legges til grunn for, og følges opp i, heholdsvis regional og kommunale planstrategier. Forventningene er mer generelle enn statlige planret-

ningslinjer og planbestemmelser, men er ment som retningsgivere for hva forvaltningen forventes å ta særlig hensyn til i planleggingen.

Hovedforventningene som presenteres i dette dokumentet gjelder områder som: klima og energi, by- og tettstedsutvikling, samferdsel og infratraktur, verdiskaping og næringsutvikling, natur, kulturmiljø og landskap samt helse, livskvalitet og oppvekstmiljø. Det er utarbeidet en liste med forventninger til hvert område, og et konkret eksempel i forhold til by- og tettstedsutvikling er:

”by- og tettstedskommuner vektlegger fortetting og transformasjon i sentrum og rundt kollektivknutepunkter og bidrar til å forhindre byspredning”.

WWW.STEDSUTVIKLING.NO

En internettportal som ligger under regjeringen.no. Den skal spre idéer, kunnskap og erfaringer omstedsutvikling til alle som arbeider med å skape attraktive og miljøvennlige byer og tettsteder. Portalen er utviklet av Miljøverndepartementet (MD) i samarbeid med fylkeskommunene og Forum for stedsutvikling (Direktoratet for naturforvaltning (DN), Helsedirektoratet (HDIR), Husbanken, kompetansesenter for distriktsutvikling (Distriktssenteret), Kommunal- og regionaldepartementet (KRD), Kulturdepartementet (KUD), Miljøverndepartementet (MD), Riksantikvaren (RA) og Statens Vegvesen (SVV).

Her finner man en gjennomgang av stedsutviklingshistorien i Norge samt ulike statlige utviklingsprogram, samt en oversikt over ulike steg og hensyn i en stedsutviklingsprosess. Portalen omhandler alle viktige områder, som areal- og transportplanlegging, folkehelse, friluftsliv, landskap med flere, og gir gode eksempler til hvert tema.

FREMTIDENS BYGDER

Zero (miljøstiftelse), TreFokus (informasjonsselskap om bruk av tre) og NAL (Norske arkitekters landsforbund) har gått sammen om et prosjekt som fokuserer på hvordan man på mindre steder kan bruke kortreiste materialer og lokal energi for å bli gode forbilder for fremtidig planlegging. Prosjektet er opprettet på bakgrunn av programmet Framtidens byer - som jobber for kompetansebygging knyttet til klimavennlig utvikling i de store byene. Dersom Norge skal nå sine klimamålsettinger må hele landet, også distriktene, bli mer klimabevisste.

De syv utvalgte pilotprosjektene i Framtidens bygder skal bidra til økt kunnskap og eksempler på hvordan bærekraftig og klimavennlig stedsutvikling kan gjøre mindre steder til gode forbilder.

Prosjektet varer til september 2013, og her bør Grane kommune kunne hente erfaringer og inspirasjon til hvordan bli mer miljøvennlige og klimabevisste. (www.arkitektur.no/)

BOLYST

På grunnlag av det norske målet om at alle skal ha reell mulighet til å bosette seg hvor de vil i landet er det opprettet flere bolystprosjekter rundt i landet. Bolyst handler om så mangt, det er ulikt fra person til person hva som er viktig for at man skal ønske å bosette seg et sted. Prosjektene varierer derfor i form og innhold. Men prosjektene bør være solid distriktpolitisk begrunnet og ha en god lokal og regional forankring.

Nordland fylkeskommune har bevilget 300.000 kroner til Grane kommune for å øke bolysten i kommunen. Grane kommune skal selv bidra med ca 2,2 millioner kroner. Pengene skal dekke alt fra norskkurs, boligbygging, omdømmeundersøkelse og fadderordning ved tilflytting, men med hovedvekt på boligbygging. Prosjektet skal gå over tre år. (www.helgeland-arbeiderblad.no)

REGIONALE MÅL OG PLANER

Alle fylker skal utarbeide regionale planstrategier. I tillegg kan det eksistere forhold i fylket som angår flere kommuner hvor det kan være behov for samlede planer på et høyere nivå.

Her presenteres kort de mest aktuelle regionale planer og mål i forhold til Trofors og denne oppgaven.

I tillegg kommer plan som omhandler ny E6, denne omtales spesielt på neste side.

REGIONAL PLANSTRATEGI FOR NORDLAND 2012-2016

Planstrategien redegjør for viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer, og skal være et verktøy for å ta stilling til hvilke regionale planspørsmål det er viktig å arbeide med. Den skal også ta hensyn til nasjonale mål og rammer, og si hvilke planer som skal utarbeides og rulleres i gjeldende 4-årsperiode. Planstrategien foreslo blant annet å forenkle forrige fylkesplans 18 overordnede mål til tre, dette er fanget opp i den nye fylkesplanen for Nordland slik det er beskrevet til høyre (Nordland fylkeskommune, 01-2012).

FYLKESPLAN FOR NORDLAND 2013-2025

Fylkesplanen presenterer 3 målområder som skal jobbes særskilt med i denne planen, det er livskvalitet, livskraftige lokalsamfunn og regioner samt verdiskaping og kompetanse. For alle disse er det utarbeidet visjoner, mål og strategier.

Videre sier denne planen hvilke mål fylket setter for arealutviklingen i Nordland, og gir også noen arealpolitiske retningslinjer for by- og tettstedsutvikling, blant annet:

- ”utbygging av boligområder og arbeidsplasser skal i hovedsak skje innenfor de etablerte by- og tettstedsstrukturene...transformasjon og fortetting i by- og tettsteder og rundt kollektivknutepunkter vurderes som virkemidler for å unngå uønsket spredning av bebyggelse”.
- ”by og stedsutvikling skal ivareta og bygge videre på viktige kulturhistoriske kvaliteter, stedets karakter og identitet”.
- ”sentrumsområdene skal planlegges og tilrettelegges for handel og kulturtilbud, og tilby gode og inkluderende møteplasser for alle”.
- ”arbeidsplasser, besøksintensive virksomheter og nye boligområder bør lokaliseres i gangavstand fra gode kollektivtilbud”.

(Nordland fylkeskommune, 2013)

REGIONAL PLAN FOR VEFSNA

Det jobbes med en regional forvaltningsplan for Vefsna nedbørsfelt, dette fordi Vefsna er et vernet vassdrag og plan- og bygningsloven pålegger fylkeskommunen å utarbeide en slik plan. Planen skal samsvare med retningslinjene for planlegging av vernede vassdrag, og ses i sammenheng med det pågående arbeidet med planlegging av alt vann i fylket (Vannregion Nordland). I tillegg skal den ta hensyn til at Vefsna er et nasjonalt laksevassdrag. Grane kommune har nesten halvparten av nedbørsfeltet til Vefsna innenfor kommunegrensen, og denne planen vil derfor angå Grane i stor grad.

Status mars 2013: Forsinkelser blant annet knyttet til levering av kunnskap gjør at planarbeidet vil kunne bli forsinket i forhold til framdriftsplanen. I følge framdriftsplanen skulle kunnskapsinnhenting og kvalitetssikringen av kunnskapen være ferdig ved årsskiftet 2012/13 (nfk.no, Roald, H., 2013).

Vefsna renner gjennom Trofors, og tettstedet vil kunne bli berørt av denne planen, men hva det vil innebære er vanskelig å si noe om på dette tidspunkt.

REGIONAL PLAN: NY E6 HELGELAND

Om de nevnte politiske mål og planene har innvirkning på tettstedsutviklingen på Trofors vil tettstedet i særlig stor grad også berøres av Statens vegvesens reguleringsplan for ny E6 på strekningen Brattåsen - Lien. Denne danner en del av utgangspunktet for oppgaven, og omtales derfor spesielt.

Kart som viser vegstrekningene som skal utbedres i Helgelandsprosjektet. Kilde: www.vegvesen.no

NY E6

E6 på Helgelandskysten er en del av stamvegnettet i Norge, men er preget av dårlig vegstandard. Dette gjelder både i forhold til geometri, randbebyggelse og bæreevne, noe som igjen går ut over trafikksikkerhet og transport (Statens vegvesen, 05.2011). Hensikten med Helgelandsprosjektet er: "Færre drepte og alvorlig skade i trafikken. Bedre framkommelighet på Helgeland og mellom Helgeland og andre regioner." (www.vegvesen.no). Prosjektet er omtalt i NTP 2010-2019, og det er satt av 1,7 mrd. kr. til strekningene Brenna-Brattåsen-Lien, Mosjøen-Osen og Mo-Bolna. Utbyggingen er forventet i tidsperioden 2014-2020.

PLANPROSESSEN

Statens vegvesen utarbeidet i samarbeid med Grane kommune en egen kommunedelplan med konsekvensutredninger for flere alternative traseer rundt Trofors, samt en endelig anbefaling. Planen ble vedtatt desember 2010. Og varsel om oppstart av arbeid med reguleringsplan kom i mai 2011.

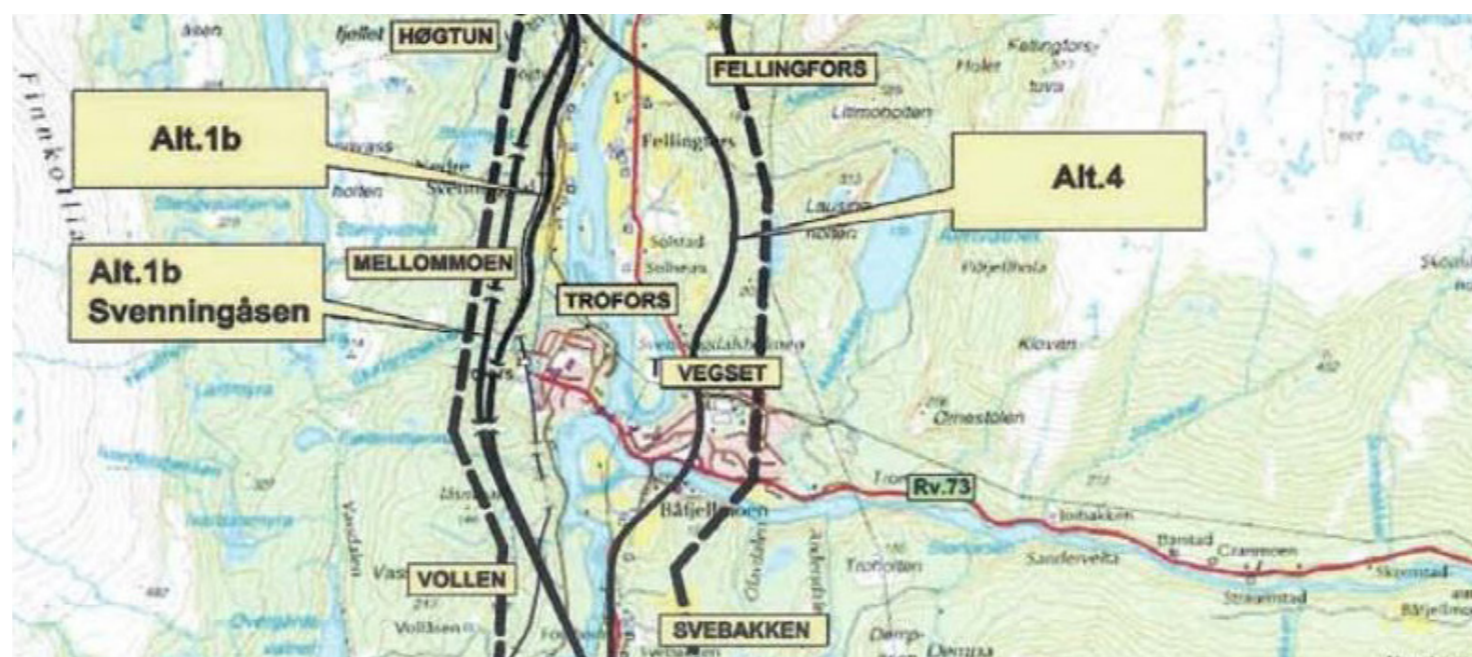
I etterkant av dette har det vært jobbet mye med Trofors, og hvordan tettstedet vil påvirkes av denne endringen. Det har vært gjort stedsanalyser og det har vært avholdt folkemøter og idèverksteder. Mange møter har også funnet sted mellom Statens vegvesen og Grane kommune samt andre interessenter som eksempelvis

grunneiere og Jernbaneverket. Hvordan adkomsten til Trofors fra ny E6 skal bli har vært spesielt diskutert, og flere alternative adkomstveger har vært vurdert. De tre vurderte alternativene for adkomst til tettstedet fra ny E6 vises under. Alternativ 1 ville komme inn langs jernbanelinja, alternativ 2 ville kommet inn via Industrivegen, og alternativ 3 ville lagt seg helt utenom sentrum. I forslaget til reguleringsplan er alternativ 1 med noen små justeringer valgt.

Proessen frem til løsningene som er tatt inn i reguleringsplanen er dokumentert i rapporten «Fra idemyldring til reguleringsplan» (Statens vegvesen, 10-2012).

Opprinnelig skulle arbeidet med reguleringsplanen være ferdig i løpet av 2012, men da Statens Vegvesen støtte på mer utfordrende grunnforhold enn forventet har planarbeidet tatt noe lengre tid enn opprinnelig forespeilet. Forslag til detaljregulering er derfor først lagt ut til høring og offentlig ettersyn fra 22.03.13.

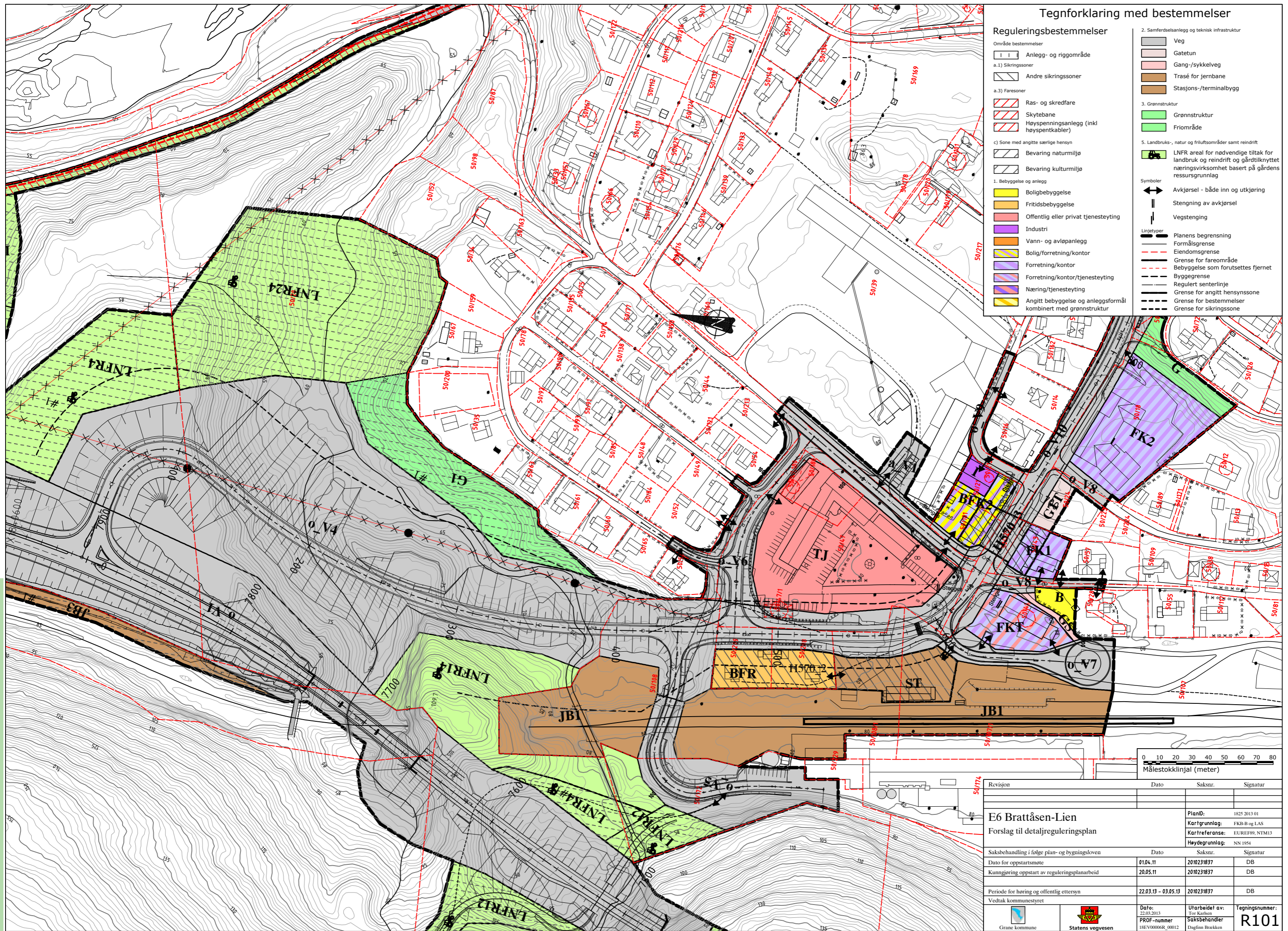
Reguleringsplanen forventes vedtatt i løpet av juni 2013 (www.vegvesen.no). Foreslått reguleringsplan for Trofors vises på de neste tre sidene - gir et inntrykk av omfanget denne reguleringen vil ha for Trofors som tettsted.

Utsnitt fra kart som viser de ulike trasè-alternativene som ble vurdert rundt Trofors. Stiplet linje i ytterkant er markering av planområdet, mens brudd i linjene markerer tunneller. Utredningen endte med en anbefaling av alternativ 1b. Det vil si at man flytter E6 fra østsiden av dalføret til vestsiden, og legger den helt utenom Trofors. Kilde: www.vegvesen.no

Utsnitt fra oppsummerende kart i BOTSFOR-rapporten som viser de 3 ulike innfartstrasèene som ble vurdert fra ny E6 til Trofors. Kilde: www.vegvesen.no

Tegnforklaring med bestemmelser

Reguleringsbestemmelser

Område bestemmelser

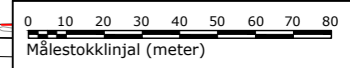
- 1. Anlegg- og riggområde
- a.1) Sikringssoner
- Andre sikringssoner
- a.3) Faresoner
  - Ras- og skredfare
  - Skytebane
  - Høyspenningsanlegg (inkl høyspentkabler)
- c) Sone med angitte særlige hensyn
  - Bevaring naturmiljø
  - Bevaring kulturmiljø
- 1. Bebyggelse og anlegg
  - Boligbebyggelse
  - Fritidsbebyggelse
  - Offentlig eller privat tjenesteyting
  - Industri
  - Vann- og avløpnanlegg
  - Bolig/forretning/kontor
  - Forretning/kontor
  - Forretning/kontor/tjenesteyting
  - Næring/tjenesteyting
  - Angitt bebyggelse og anleggsformål kombinert med grønstruktur
- 2. Samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur
  - Veg
  - Gatetun
  - Gang-/sykkelveg
  - Trasé for jernbane
  - Stasjons-/terminalbygg
- 3. Grønstruktur
  - Grønstruktur
  - Frømåte
- 5. Landbruks-, natur og friluftsområder samt reindrift
  - LNFR areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdtilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag

Symboler

- Avkjørsel - både inn og utkjøring
- Stenging av avkjørsel
- Vegstenging

Linjetyper

- Planens begrensning
- Formålsgrense
- Eiendomsgrænse
- Grense for fareområde
- Bebyggelse som forutsettes fjernet
- Byggegrense
- Regulert senterlinje
- Grense for angitt hensynssone
- Grense for bestemmelser
- Grense for sikringssoner

Revisjon	Dato	Saksnr.	Signatur
E6 Brattåsen-Lien			
Forslag til detaljreguleringsplan			
Saksbehandling i følge plan- og bygningsloven		Dato	Saksnr.
Dato for oppstartsmøte	01.04.11	2010231837	DB
Kunngjøring oppstart av reguleringsplanarbeid	20.05.11	2010231837	DB
Periode for høring og offentlig ettersyn	22.03.13 - 03.05.13	2010231837	DB
Vedtatt kommunestyret			
PlanID:	1825 2013 01		
Kartgrunnlag:	FKB-B og LAS		
Kartreferanse:	EURF89, NTM13		
Høydegrunnlag:	NN 1954		
Dato:	22.03.2013	Utarbeidet av:	Tor Karlsen
PROF-nummer:	18EVI0006R_0012	Saksbehandler:	Digfinn Brækken
Grane kommune	Statens vegvesen	Tegningsnummer:	R101

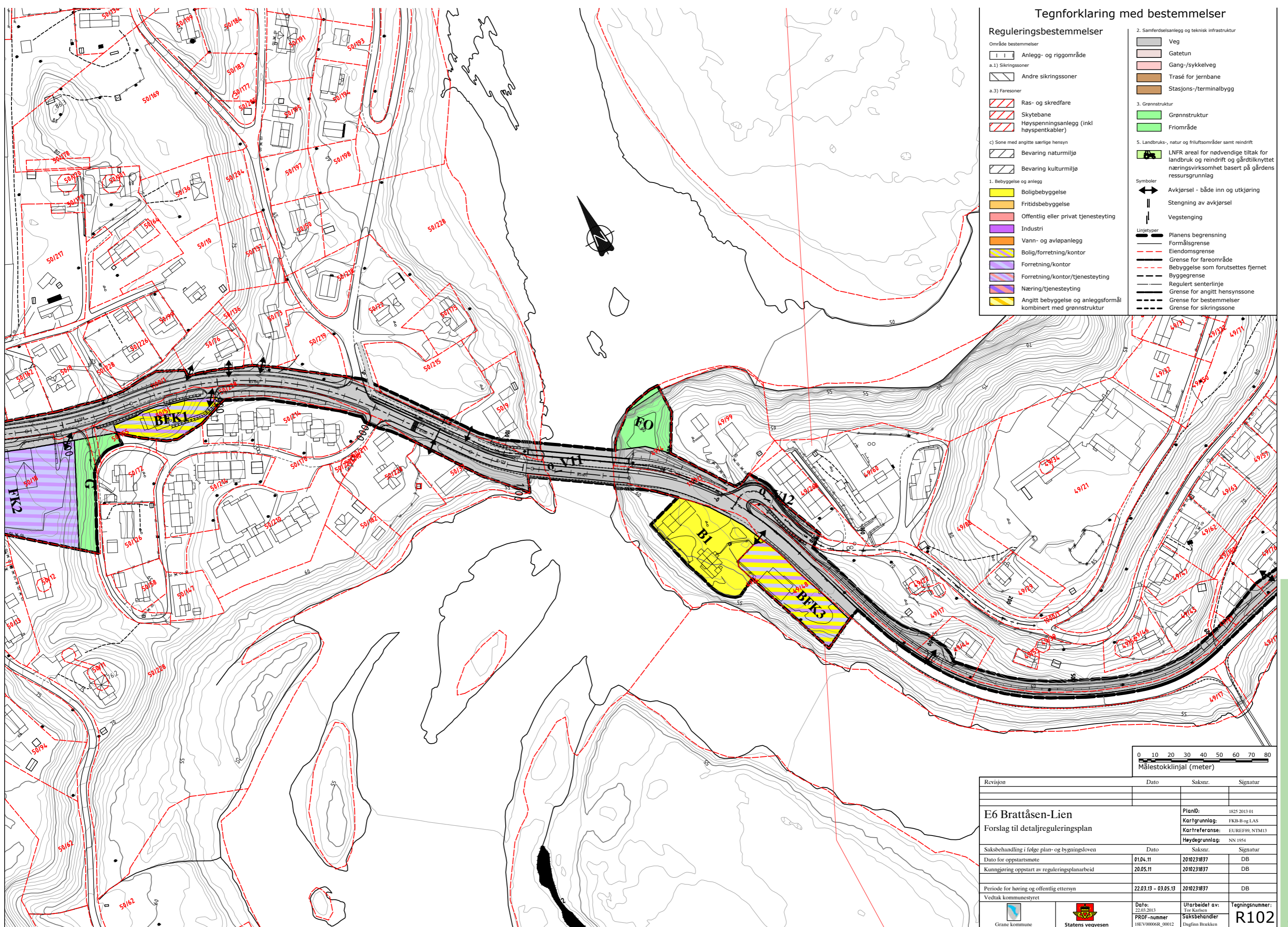
Kart som viser forslag til detaljregulering for Trofors sentrum. (Statens vegvesen, 2013).

Tegnforklaring med bestemmelser

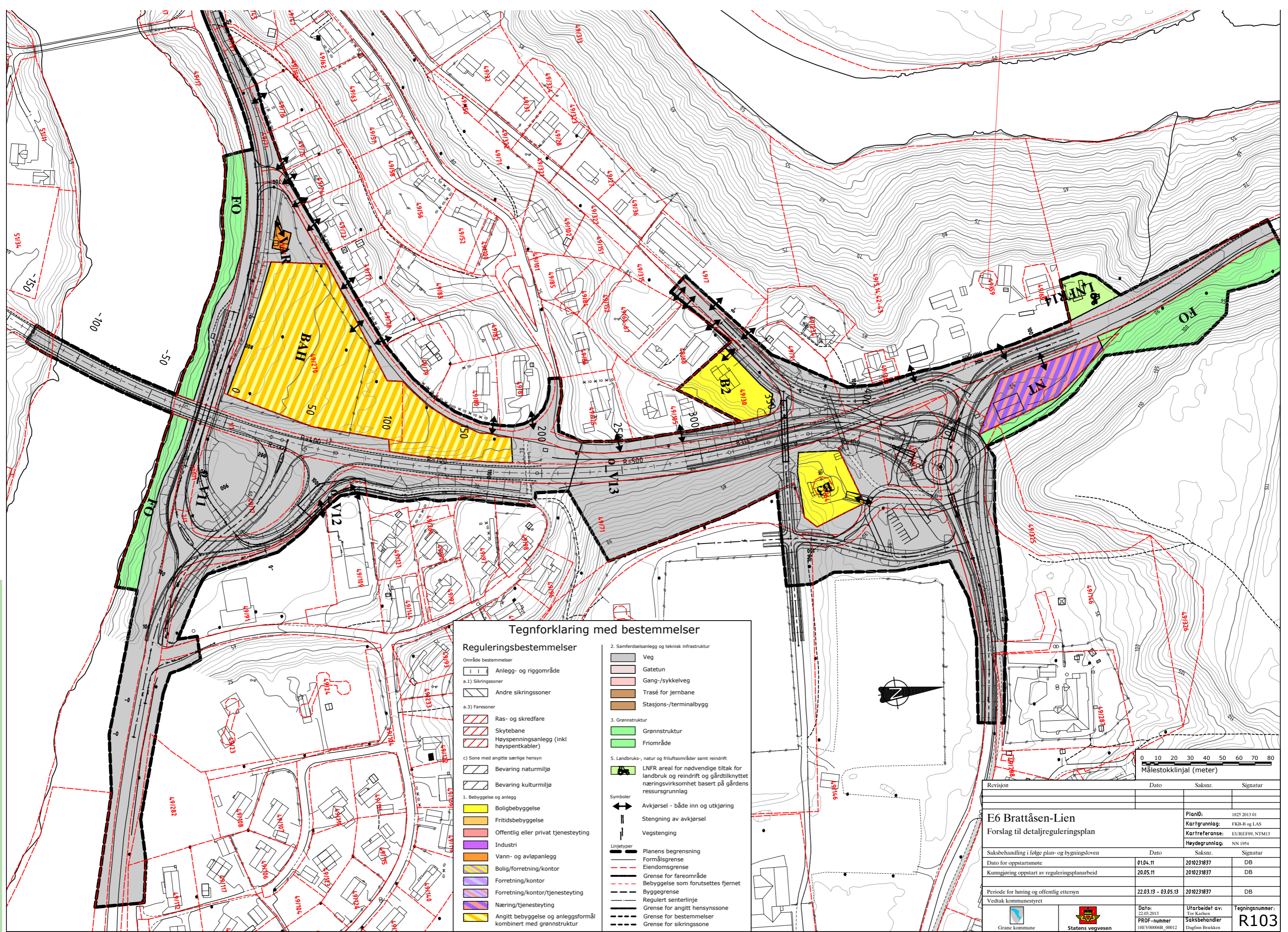
Reguleringsbestemmelser

- Område bestemmelser**
- Anlegg- og riggområde
  - a.1) Sikringssoner
    - Andre sikringssoner
  - a.3) Faresoner
    - Ras- og skredfare
    - Skytebane
    - Høyspenningsanlegg (inkl høyspentkabler)
  - c) Sone med angitte særlige hensyn
    - Bevaring naturmiljø
    - Bevaring kulturmiljø
  - 1. Bebyggelse og anlegg
    - Boligbebyggelse
    - Fritidsbebyggelse
    - Offentlig eller privat tjenesteyting
    - Industri
    - Vann- og avløpnanlegg
    - Bolig/forretning/kontor
    - Forretning/kontor
    - Forretning/kontor/tjenesteyting
    - Næring/tjenesteyting
    - Angitt bebyggelse og anleggsformål kombinert med grønnsstruktur
  - 2. Samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur
    - Veg
    - Gatetun
    - Gang-/sykkelveg
    - Trasé for jernbane
    - Stasjons-/terminalbygg
  - 3. Grønnsstruktur
    - Grønnsstruktur
    - Friområde
  - 5. Landbruks-, natur og friluftsområder samt reindrift
    - LNFR areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdtilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag
- Symboler**
- Avkjørsel - både inn og utkjøring
  - Stenging av avkjørsel
  - Vegstenging
- Linjetyper**
- Planens begrensning
  - Formålsgrense
  - Eiendomsgrænse
  - Grense for fareområde
  - Bebyggelse som forutsettes fjernet
  - Byggegrense
  - Regulert senterlinje
  - Grense for angitt hensynssone
  - Grense for bestemmelser
  - Grense for sikringssoner

Revisjon	Dato	Saksnr.	Signatur
E6 Brattåsen-Lien Forslag til detaljreguleringsplan			
Saksbehandling i følge plan- og bygningsloven		Dato	Saksnr.
Dato for oppstartsmøte	01.04.11	2010231837	DB
Kunngjøring oppstart av reguleringsplanarbeid	20.05.11	2010231837	DB
Periode for høring og offentlig ettersyn	22.03.13 - 03.05.13	2010231837	DB
Vedtak kommunestyret			
PlanID: 1825 2013 01 Kartgrunnlag: FKB-B og LAS Kartreferanse: EUREF89, NTM13 Høydegrunnlag: NN 1954		Dato: 22.03.2013	Utarbeidet av: Tor Karlsen
PROF-nummer: 18EV0006R_00012		Saksbehandler: Dugfinn Brækken	Tegningsnummer: R102

Kart som viser forslag til detaljregulering for området rundt Trofors bru. (Statens vegvesen, 2013).

Tegnforklaring med bestemmelser

Reguleringsbestemmelser

Område bestemmelser

Anlegg- og riggområde

a.1) Sikringssoner

Andre sikringssoner

a.3) Faresoner

Ras- og skredfare

Skytebane

Høyspenningsanlegg (inkl høyspentkabler)

c) Sone med angitte særlige hensyn

Bevaring naturmiljø

Bevaring kulturmiljø

1. Bebyggelse og anlegg

Boligbebyggelse

Fritidsbebyggelse

Offentlig eller privat tjenesteyting

Industri

Vann- og avløpanlegg

Bolig/forretning/kontor

Forretning/kontor

Forretning/kontor/tjenesteyting

Næring/tjenesteyting

Angitt bebyggelse og anleggsformål kombinert med grønstruktur

2. Samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur

Veg

Gatetun

Gang-/sykkelveg

Trasé for jernbane

Stasjons-/terminalbygg

3. Grønnstruktur

Grønnstruktur

Frømråde

5. Landbruks-, natur og friluftsområder samt reindrift

LNFR areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag

Symboler

Avkjørsel - både inn og utkjøring

Stenging av avkjørsel

Vegstenging

Linjetyper

Planens begrensning

Formålsgrense

Eiendomsgrænse

Grense for fareområde

Bebyggelse som forutsettes fjernet

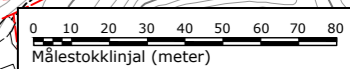
Byggegrense

Regulert senterlinje

Grense for angitt hensynszone

Grense for bestemmelser

Grense for sikringszone

Revisjon	Dato	Saksnr.	Signatur
E6 Brattåsen-Lien			PlanID: 1825 2013 01
Forslag til detaljreguleringsplan			Kartgrunnlag: FKB-B og LAS
			Kartreferanse: EUREF89, NTM13
			Høydegrunnlag: NN 1984
Saksbehandling i følge plan- og bygningsloven	Dato	Saksnr.	Signatur
Dato for oppstartsmøte	01.04.11	201231837	DB
Kunngjøring oppstart av reguleringsplanarbeid	20.05.11	201231837	DB
Periode for høring og offentlig ettersyn	22.03.13 - 03.05.13	201231837	DB
Vedtatt kommunestyret			
Grane kommune	Dato: 22.03.2013 PROF-nummer: 18EV0006R_00012	Utarbeidet av: Tor Karlsen Saksbehandler: Dagfinn Brækken	Tegningsnummer: R103

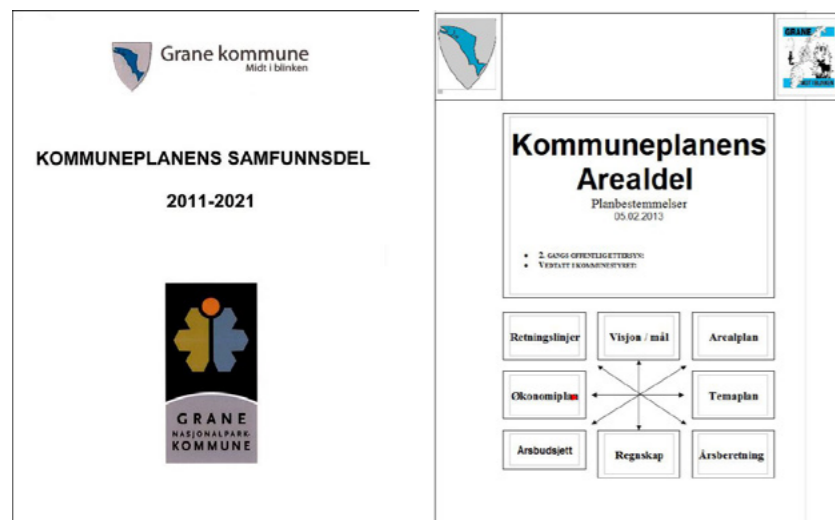
Kart som viser forslag til detaljregulering for Trofors øst. (Statens vegvesen, 2013).

KOMMUNALE MÅL OG PLANER

Alle kommuner skal utarbeide kommunale planstrategier samt ha en kommuneplan med samfunnsdel og arealdel. Grane kommune har nylig vedtatt ny kommuneplan. De jobber også våren 2013 med et planprogram for en ny kommunedelplan for Trofors sentrum. Kommunen har en stedsutviklingsplan, men denne er helt tilbake fra 1995. Planen legger stor vekt på å skape en

”stopp-effekt” ved E6 (Grane kommune, 1995) - og er følgelig noe utdatert med tanke på både alder og omlegging av E6. I tillegg finnes det en rekke reguleringsplaner for sentrum, den eldste fra 1949. Alle områder i sentrum er ikke regulerte.

KOMMUNEPLAN FOR GRANE KOMMUNE 2011 - 2021

Forsider til kommuneplanens arealdel og samfunnsdel.

Kommuneplanens samfunnsdel forteller at Grane kommunes visjon er: ”Grane kommune: Midt i blinken”. Dette skal oppnås ved at: ”Grane kommune skal utvikles til å bli en kommune der distriktsarbeidsplasser skapes, der lokale fortrinn utnyttes på en bærekraftig måte og hvor det er godt å bo.”

Hovedsatsningsområdene skal være:

- Næringsutvikling
- Utdanning og kompetanse
- Identitet og omdømmebygging
- Befolkningsutvikling med vekt på engasjement av ungdom og kvinner
- Kultur og fritidsaktiviteter
- Kvalitet på utmarksarealer

Under næringsutvikling legges det vekt på et ønske om å skape ny næringsvirksomhet basert på Grane kommu-

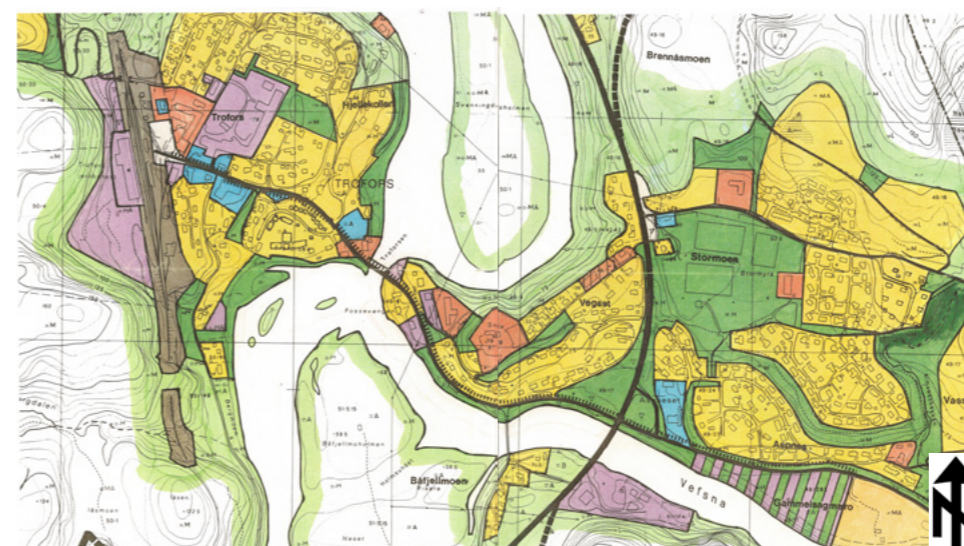
nes naturgitte forutsetninger. dette skal blant annet skje ved å:

- ”markedsføre kommunen som et sted med vakker natur, store turmuligheter og rike muligheter for jakt og fiske.”
- ”etablere ordninger for motorisert ferdsel i utmark...”
- ”tilrettelegge for å kunne etablere overnattingsmuligheter i kommunesenteret”.
- ”utnytte utviklingsmuligheter knyttet til nasjonalparkene...”
- ”tiltrekke offentlige arbeidsplasser med særlig vekt på forvaltning av verneområder”

Kommuneplanens arealdel har også en generell planbestemmelse som legger sterk føring på arealbruk:

- 100-meters byggeforbudsbelte langs Vefsnassdragnet inntil regional plan for Vefsnasna eventuelt gir kunnskapsgrunnlag for å endre dette.

KOMMUNEDELPLAN FOR TROFORS

Utsnitt fra kommunedelplan for Trofors sentrum.

Det eksisterer en gjeldende kommunedelplan for Trofors sentrum, denne er sist endret i 1998 (Grane kommune, 1998) og vises på utsnittet over. Det er imidlertid satt i gang arbeid med ny kommunedelplan for sentrumsområdet på bakgrunn av Statens vegvesens arbeid med omlegging av E6 forbi Trofors, samt ønsker om å utvikle Trofors som tettsted. Kommunedelplanen har ikke en endelig planavgrensning enda, og er ikke gitt å følge avgrensningen på gjeldende plan.

I følge prosessplanen for Delplan Trofors (Grane kommune, 2012) så skal det overordnede målet for den nye delplanen være følgende: ”Delplan Trofors skal bli et aktivum, hvor ny veistruktur og samfunnsutvikling forenes til et trygt attraktivt tettsted. Planprosessen

skal involvere slik at vi ser at lokalmiljøet har et eierskap til planen”. Fremdriftsplanen, med forbehold om endringer, legger opp til at kommunedelplanen skal være ferdig behandlet i desember 2014.

VIKTIGE REGULERINGSPLANER I SENTRUM

Trofors har flere reguleringsplaner i sentrum. Men oversikten over reguleringsplaner viser at det kan være behov for en gjennomgang og oppdatering. Enkelte av reguleringsplanene er utdaterte, noen er aktuelle, og atter andre områder i sentrum er uregulerte. Som eksempel kan nevnes R3 - Trofors sentrum industriom-

råde. Dette er en reguleringsplan fra 1974, hvor det i reguleringsbestemmelsenes §2 står: "Industriområdet skal benyttes til drift av trevarefabrikk og dertil hørende virksomhet" (Grane kommune, 1974). Dette var vel og bra da trevarefabrikken faktisk lå her, men den flyttet til andre siden av jernbanen tidlig på 1980-tallet. Siden

den tid har fabrikklokalene blitt stående igjen som et spøkelsesbygg midt i sentrum av Trofors, og arealene er ikke omregulerte. En annen viktig reguleringsplan som omfatter store deler av Trofors sentrum er R1 - Trofors stasjonsområde. Reguleringsplanen er fra 1949, og har behov for en gjennomgang i forhold til dagens behov i sentrum av Trofors. R17 - Troforsvegen vest vil bli kraftig berørt av ny reguleringsplan i forbindelse med ny E6, og vil i stor grad bli oppgradert i denne forbindelse. Men det vil være viktig for Grane kommune selv å i tillegg følge opp med å gjøre grep i de tilgrensende områdene R1 og R3 for å få et helhetlig sentrum.

SAKSDOKUMENTER ANGÅENDE NASJONAL-PARKLANDSBY

Den 13.04.2011 ble det behandlet følgende sak i Formannskapet (saksnummer 023/11):

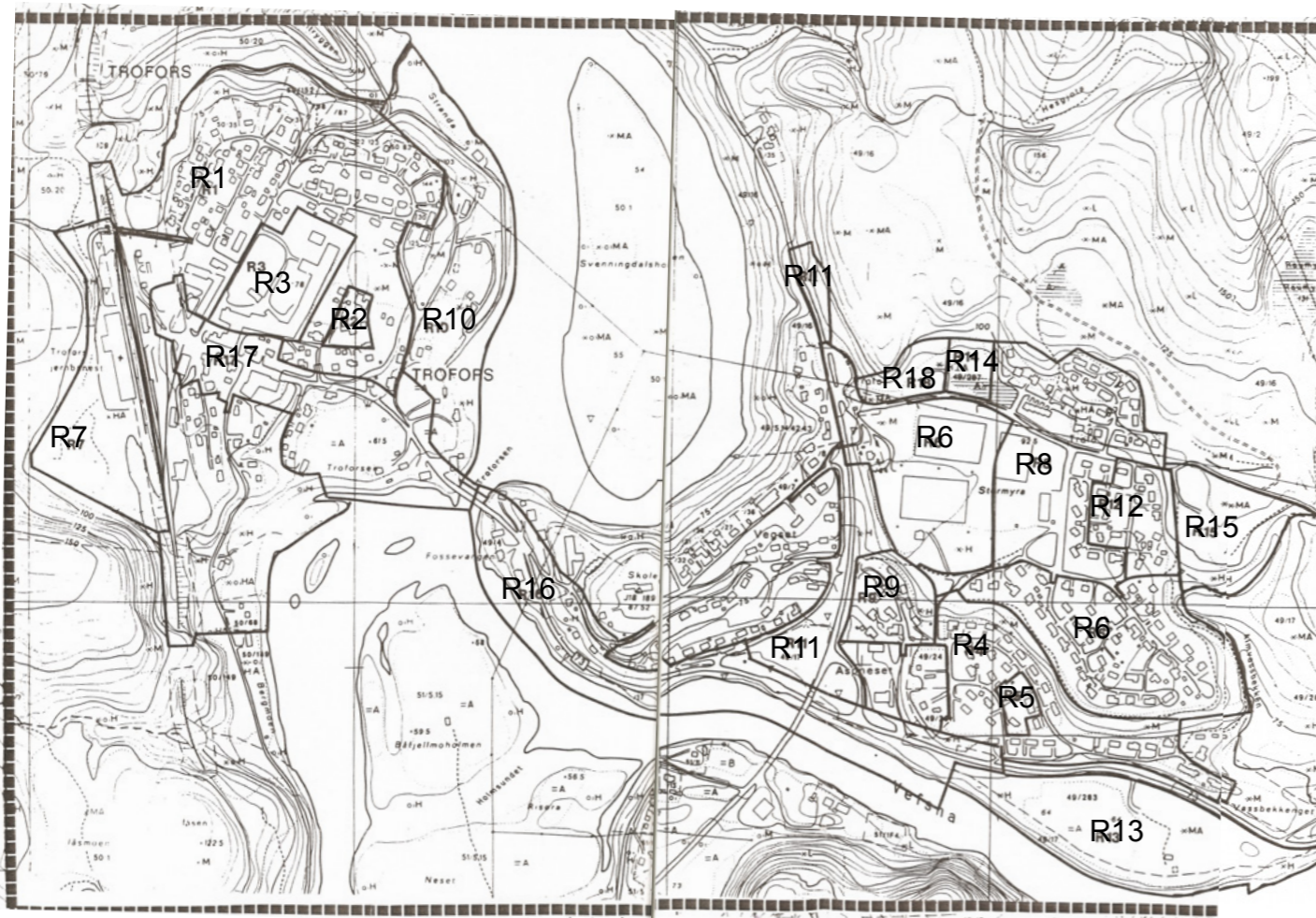
Forslag fra Ordfører:

- Grane kommune lager et prospekt på hvorfor og hva Trofors har å tilby som Nasjonalparklandsby.
- Grane kommune iverksetter tiltak, herunder plantiltak for å tilrettelegge for fremtidig Nasjonalparklandsby-status for Trofors.
- Grane kommune vil informere DN om at vi vil søke om Nasjonalparklandsby-status for Trofors "Der elvene møtes". En fullstendig søknad vil være klar i forbindelse med evaluering av ordningen.

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

(Kokkonen et.al, 2011)

Status mars 2013: Dette vedtaket har ikke utløst videre handlinger i kommunen (Husby, 2013).

Utsnitt fra kommunedelplan for Trofors sentrum fra 1998 som viser kjente reguleringsplaner i Trofors sentrum.

NR	OMRÅDER MED KJENTE REGULERINGSPER, ELLER REGULERINGSPER UNDER BEHANDLING:	VEDTATT ÅR
R 1	Trofors stasjonsområde	1949
R 2	Trofors bueveien	1973
R 3	Trofors sentrum industriomr.	1974
R 4	Aspneset boligfelt øst	1976
R 5	Aspneset boligfelt øst (leketta)	1978
R 6	Stormoen boligfelt I	1978
R 7	Industriområde Trofors stasjonsområde vest	1980
R 8	Stormoen boligfelt I	1980
R 9	Aspneset boligfelt, Seljeveien	1982
R 10	Hjellekollen	1983
R 11	Rv. 6 Båfjellmo bru- Vegs	1985
R 12	Stormoen boligfelt I	1985
R 13	Gammelsagmaro	under beh.
R 14	Barnehage	1993
R 15	Stormoen IV (Grustaket)	1996
R 16	Troforsvegen øst	1996
R 17	Troforsvegen vest	1997
R 18	Stormoen III	1997

- 2.2 HVA ER ET ATTRAKTIVT STED? -

VURDERINGSKRITERIER

HVA MÅ TIL FOR AT ET STED SKAL OPP- LEVES SOM ATTRAKTIVT OG HVA SKA- PER LIV OG AKTIVITET I BYROMMET?

For senere i oppgaven å kunne diskutere tiltak som kan bidra til å gjøre Trofors til et mer levende og attraktivt sted er det viktig å ha noe å måle dette mot. Det finnes mange tanker om hva som gjør et sted attraktivt, men

her presenteres teorier, undersøkelser og en prisbeskrivelse som brukes som utgangspunkt for programmeringsforslaget.

JAN GEHL - MENNESKERS BRUK OG BEVEGEL- SER I BYROM

Jan Gehl er en kjent dansk arkitekt som gjennom flere tiår har forsket på hvordan mennesker oppfører seg i byrom og hvorfor de oppholder seg der avhengig av byrommenes kvaliteter og utforming. Han har gitt ut flere kjente bøker som tar opp dette temaet, blant annet "Life between buildings" og "Cities for people".

Gehl slår fast at mennesker oppholder seg i bybildet av mange ulike årsaker, men at man kan skille mellom tre ulike aktivitetstyper:

- nødvendig
- frivillig
- sosial

og at: byromsfunksjoner deles i tre hovedkategorier:

- sosial arena (møteplass)
- kommersiell arena (markeds plass)
- transportarena (trafikkrom)

Den nødvendige aktiviteten skjer uavhengig av kvaliteten på de fysiske omgivelsene, men det er også den eneste aktiviteten som oppnås dersom kvaliteten på de fysiske omgivelsene er dårlig. Ingen ønsker å oppholde seg lenger i triste omgivelser enn nødvendig. Men dersom de fysiske omgivelsene er av god kvalitet vil de derimot fremme frivillig aktivitet og bruk av omgivelsene, da folk i dette tilfellet føler lyst til å slå seg ned, leke, spise og så videre. Og når folk oppholder seg frivillig i omgivelsene vil det også som oftest resultere i sosial aktivitet.

Gehl oppsummerer med at livet mellom bygningene handler om å finne den riktige kombinasjonen og balansen mellom nødvendige, frivillige og sosiale aktiviteter først da blir offentlige steder meningsfulle og attraktive. I tillegg må det være en god balanse mellom de tre byromsfunksjonene for å legge til rette for aktivitet.

(Gehl, J., 2008)

Gehl brukte sine tidlige funn om menneskelige behov i bybildet videre i sitt arbeide. Han videreutviklet disse sammen med flere andre til tre hovedkategorier med til sammen 12 kvalitetskriterier for hvordan gode byrom bør designes. Disse er publisert i boken "New City Life" fra 2006, og er som følger:

*Beskyttelse

1. Mot trafikk og ulykker
2. Mot kriminalitet og vold
3. Mot uønskede hendelser (vind, regn, kulde, støy mm.)

*Komfort

4. Muligheter for å gå
5. Muligheter for å stå og oppholde seg
6. Muligheter for å sitte ned
7. Muligheter for å se
8. Muligheter for å lytte og tale
9. Muligheter for å leke og utfolde seg

*Fornøyelse

10. Målestokken på bygninger og byrom må forholde seg til mennesket i riktig skala
11. Muligheter for å nyte positive klimaaspekter (sol/skygge/ventilasjon mm.)
12. Estetisk kvalitet og positive følelser og opplevelser

(Gemzøe, L., 2006)

BYLIVSPROSJEKTET

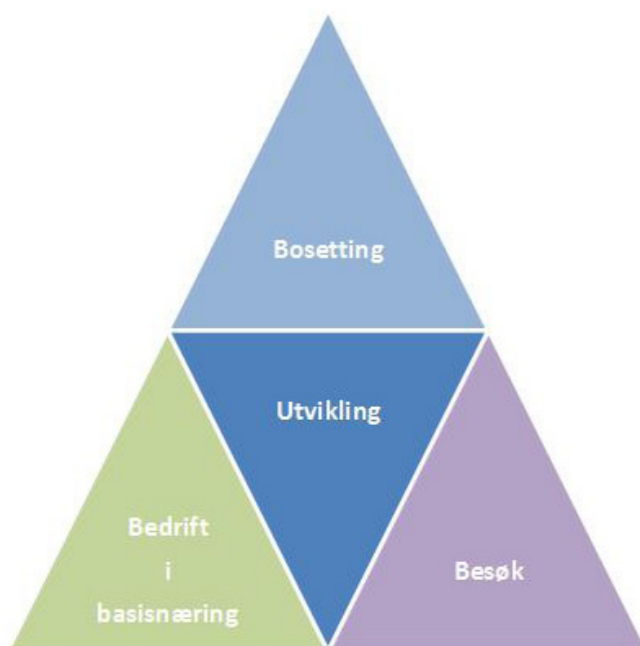
Et FoU-prosjekt kalt "Gaten som sosial arena" gjorde et tredelt studie av 28 plasser og gater i fire norske byer. De så på romlige kvalitative og kvantitative karaktertrekk på de enkelte stedene, de registrerte aktiviteten på stedet og de registrerte formål for bruk samt holdninger til bruk blant intervjuobjekter.

Undersøkelsene fant at det er fire faktorer som er bestemmende for hvorvidt et byrom har det som skal til for å skape bruk og liv:

- rammebetingelser (klima, demografi, trygghet mm.)
- fysisk form (kvalitet på omgivelsene)
- tilgjengelighet og aktivitet (liv skaper liv)
- tilbud (det må være en grunn til å oppholde seg)

(Statens vegvesen, 06-2010)

TELEMARKSFORSKNING - HVA ER ET ATTRAKTIVT STED?

Attraktivitetspyramiden. (Storm, H., N., 2012)

Telemarksforskning benytter en modell som de kaller for attraktivitetspyramiden for å forklare steders utvikling.

Utgangspunktet for denne pyramiden er at det er tre måter et sted kan være attraktivt på:

- bosetting
- besøk
- bedrift i basisnæring

Et sted kan være attraktivt for bosetting på grunn av beliggenhet, det er gunstig å bo der. Moderne kommunikasjon med pendlermuligheter, utbygd bredbånd og lignende åpner stadig vekk nye områder for at det blir enklere å bosette seg. Pris er også en avgjørende faktor for mange, eksempelvis er det mange mindre steder utenfor Oslo-området som opplever befolkningsvekst på grunn av prispress på boliger i Oslo kombinert med bedre togtilbud, veger og så videre. Dersom man får en høyere tilflytting til et sted enn hva økningen i antall arbeidsplasser tilsier skaper dette en ekstra befolkningsvekst på stedet.

Et sted kan også være attraktivt fordi det tiltrekker seg besøkende utenfra - noe som igjen gir grunnlag for utvikling av levebrød i form av overnattingstilbud og lignende for de fastboende. Så øker besøksattraktiviteten, øker også veksten i ansatte i besøksnæringene.

Bedrifter som utnytter basisnæringsmuligheter er en siste faktor som gjør et sted attraktivt. Et eksempel på dette er trevarefabrikken i Trofors. Den utnytter stedets ressurser, videreutvikler disse, og eksporterer ferdigprodukter. Desto større bedriftsattraktivitet et sted representerer, desto mer kan antallet sysselsatte i basisnæringen øke.

Oppsummert kan man si at dersom man klarer å skape en samlet attraktivitet på disse feltene vil man få til vekst på et sted, det blir flere fastboende, det blir flere jobber - alle må jo ha en jobb å kunne gå til, uten det er ikke stedet et attraktivt sted å bo, og man vil kunne opp-

nå en økning i kommunale tjenester. Noe som skaper enda flere arbeidsmuligheter.

Så, hvordan gå frem for å øke attraktiviteten på disse feltene? Jo, Telemarksforskning foreslår følgende:

Bli attraktiv som bosted:

1. Stimulere boligbygging
2. Skape sosiale møteplasser og sentra
3. Støtte næringsutvikling hos naboer
4. Bedre kommunikasjon for pendlere
5. Ta vare på innvandrere

Bli attraktiv for bedrifter:

1. Bli attraktiv for kompetente
2. Samarbeid over kommunegrensene
3. Innovasjon og nettverk

Bli attraktiv for besøk:

1. Tilbud til egne innbyggere
2. For andre i region og fylke
3. Bygge hytter
4. Turisme/destinasjonsutvikling
5. Omdømme

I programmeringsfasen vil det vises til hvordan foreslåtte grep bygger opp under disse attraktivitetsmålene.

(Storm, H., N., 2012)

STATENS PRIS FOR ATTRAKTIVT STED

Hvert år deler Kommunal- og regionaldepartementet ut en pris for attraktivt sted. Prisen belønner et steds evne til å mobilisere ressurser i godt og målrettet arbeid for å øke sitt attraktivitetsnivå.

Prisen deles ut til steder som går aktivt inn for å påvirke egen framtid i en positiv retning, og baserer utviklingen på stedets egenart. Steder som har mottatt denne prisen har satsset på alt fra boligbygging, sentrumsutvikling, og næringspolitikk. Engasjement og medvirkning både hos lokalbefolkningen og næringslivet er viktig for suksess.

Prisen måler ikke et attraktivt sted ut fra vekst i folketallet alene - mange steder har en positiv utvikling her. Det vektlegges at stedet legger til rette for vekst, gjerne på en kreativ måte og tar i bruk muligheter som kanskje ikke så mange har tenkt på.

Utvikling av kulturliv, fokus på sentrumsområder og lokalt engasjement har preget flere tidligere vinnere. Steder med positiv utvikling har ofte vekst i arbeidsplasser og en bevisst fysisk stedsutvikling. Mange av stedene har vært flinke til å gi plass for god og ny arkitektur som både gir vakrere steder, men også legger grunnlag for velfungerende og livlige steder. Utviklingen skal også skje ved fortetting og ny bruk av allerede utbygde områder, heller enn å kun ta i bruk stadig nye områder. (Fossheim, B., 2013)

- 2.3 NASJONALPARKLANDSBY -

HVA ER DET?

BAKGRUNN

I Norge har vi en sterk tradisjon for å ta vare på og verne verdifulle naturområder, og vi har tilsammen 42 nasjonalparker fordelt utover hele landet. I tillegg finnes det en rekke andre vernede naturområder. En pågående debatt eksisterer rundt hvordan man best forvalter slike verdifulle naturområder, er det riktig å legge et lokk over området og si at dette skal være urørt, eller skal

man kunne tillate noe bruk, og eventuelt hvor mye? Ettersom bruk/vern debatten igjen har blitt høyaktuell, og naturbasert reiseliv er på full fart inn som en viktig næring, har det blitt en økende tendens til å se på vern av naturområder som et positivt tiltak for kommuner og lokalsamfunn. Flere kommuner hadde over tid ytret ønske om å kunne titulere seg som nasjonalparkkom-

muner for eksempel i markedsføringsammenheng og for å styrke den lokale verdiskapningen i samfunn i tilknytning til nasjonalparker. DN har dermed, i tråd med tankegangen fra «Fjellteksten» og «Soria Moria II», etablert to nye konsepter; nasjonalparkkommune og nasjonalparklandsby.

Grane kommune er nasjonalparkkommune, og ønsker status som nasjonalparklandsby for Trofors dersom dette konseptet videreføres. Det kan være et godt grep i tillegg til øvrig stedsutvikling av Trofors, og nasjonalparklandsbyprosjektet presenteres derfor her, samt hvilke krav dette stiller til Trofors. Kravene tas med i programmeringsfasen.

FØRST: NASJONALPARKKOMMUNE

DN inviterte i 2007 totalt 85 kommuner til å søke om status som nasjonalparkkommune. 26 søknader kom inn, og 23 kommuner fikk statusen. De kan beholde denne i inntil 10 år før de må søke på nytt. I dag har totalt 33 kommuner fått en slik status. Grane kommune er en av disse.

Nasjonalparkkommunene har et eget samarbeidsnettverk, og på en konferanse for nasjonalparkkommuner i 2009 ble det inngått en avtale mellom 27 av kommunene med følgende målsetting: ”Målet med samarbeidet er å utvikle statusen som nasjonalparkkommune til en merkevare med felles innhold. Samarbeidet skal omfatte fellestiltak som kvalitetskriterier, skilting, grafisk profil...”. Det utarbeides handlingsplaner for strategier og tiltak for hvordan nasjonalparkkommunene kan utvikle av nasjonalparkene som merkevare hvert år.

Kommunene er også av ulik karakter, både størrelses-, nærings- og kulturmessig, så ønsket om å vektlegge statusen som nasjonalparkkommune i utviklingsarbeidet vil nok derfor variere fra kommune til kommune. (<https://sites.google.com/site/npriket/home>)

Kriteriene for å kunne bli nasjonalparkkommune er:

- 1: minimum 30 prosent av kommunens areal eller minst 300 km² vernet som nasjonalpark, eller hele nasjonalparker innen kommunen
- 2: kommunen har nasjonalparkareal og deltar i et interkommunalt samarbeid angående nasjonalparkinformasjon/tilrettelegging/reiseliv med andre kommuner med nasjonalparkareal, eller at kommunen har et autorisert nasjonalparksenter.

NASJONALPARKLANDSBY

Nasjonalparklandsbykonseptet har sitt utspring i en studietur som Jotunheimen reiseliv arrangerte til Italia og Süd-Tirol i 2005. Her så man hvordan ulike landsbyer aktivt brukte nærhet til nasjonalparker som stedsutviklingspotensiale, og at italienske myndigheter la til rette for en felles profilering som nasjonalparklandsbyer. I etterkant så man at Lom kunne hatt et lignende potensiale i Norge. Ideen fikk feste i formannskapet og kommunestyret i Lom, det ble bygd nettverk mot regionale og statlige instanser, og prosjektet var begynt å rulle (Haukeland, P., I., 2011).

Det ble i 2008 etter en søknadsrunde valgt ut fem steder i Norge til pilotprosjektet nasjonalparklandsbyer. Kriteriene de ble valgt ut fra står nedenfor. Ønsket fra MD's side var at disse kriteriene skulle gjøre satsningen eksklusiv og kjent. Kvalitetene for å bli nasjonalparklandsby skulle derfor være mer kvalitative enn for å bli en nasjonalparkkommune.

Hovedkriteriene for å få status som nasjonalparklandsby er at stedet skal:

- 1: være nærmeste servicesenter i forhold til nasjonalparken. Det vil si at her skal det bl.a. finnes muligheter for å få informasjon om nasjonalparken (-e), det skal finnes overnattingsmuligheter og det må også være muligheter for å kjøpe mat på stedet.
- 2: skal også oppleves og være en naturlig adkomst/innfallspport til nasjonalparken.
- 3: inneha kompetanse til å formidle informasjon om nasjonalparken og være aktiv med markedsføring av nasjonalparken.
- 4: framstå med en helhetlig miljøprofil.

I tillegg skal det eksistere en stedsutviklingsplan for stedet som tar høyde for nærhet til nasjonalparken, og kommunen skal ha en godkjent kommuneplan (arealdel).

Dette er kriterier som må være på plass for å bli vurdert til å være en aktuell kandidat for tittelen nasjonalparklandsby, men i tillegg kan følgende kriterier være med å støtte opp under disse:

- 1: opprettholdelse av landskap og/eller landskapspleie
- 2: stedet driver en aktiv produktutvikling av produkter rettet mot verneområdet, for eksempel: guiding og/eller tilrettelegging av naturen.
- 3: stedet er bevisste på sine lokale tradisjoner og driver kulturbærende arbeide, som for eksempel satsning på utvikling av lokale produkter som mat eller klær. (Ryen, I., A., 2012)

I 2008 ble følgende steder utpekt som nasjonalparklandsbyer av DN:

- Storslett (Nordreisa kommune)
- Fossbergom (Lom kommune)
- Vingelen (Tolga kommune)
- Jondal (Jondal kommune)
- Geilo (Hol kommune)

Deltakere og samarbeidspartnere i prosjektet er kommunene der de fem stedene ligger. Et av målene med disse pilotene er å skape gode eksempler på hvordan nasjonalparklandsbyene med praktiske tiltak kan dra nytte av og være godt vertskap for sin nasjonalpark. I en samtale

med Rune Benonisen i Nordreisa kommune, angående hvordan statusen som nasjonalparklandsby påvirket kommunens stedsutviklingsarbeid, trakk han frem nettopp dette vertskapsfokuset som noe nytt, og som den største forandringen i måten å tenke stedsutvikling på for deres del (Benonisen, R., 2012).

HVORDAN LIGGER NASJONALPARKLANDSBYPROSJEKTET AN?

Et forprosjekt er allerede gjennomført, det hadde som mål å utvikle konseptet og innholdet i begrepet nasjonalparklandsby. Dette er over, og evaluering av forprosjektet er gjennomført av Telemarksforskning. De vurderte måloppnåelsen i forprosjektet, de så på hvilke erfaringer en kan dra nytte av rundt oppstart av slike utviklingsprosjekter i forhold til lignende prosjekter andre steder samt kom med anbefalinger til hvordan en burde ta prosjektet videre. De fant at forprosjektet har innfridd på mange områder: det er startet opp mange gode tiltak og aktiviteter i de ulike nasjonalparklandsbyene og landsbyene har et godt samarbeid seg i mellom. De konkluderer med at slike prosesser tar tid å gjennomføre, og man kan ikke forvente alt på et par år, men de mener at det ligger et godt grunnlag til stede så langt for å få realisert prosjektets potensiale over tid (Haukeland, P., I. et al, 2011).

Prosjektet skal evalueres våren 2013, og finner man da forutsetninger for å gå videre med nasjonalparklandsbyprosjektet vil det bli åpnet for en ny søknadsrunde, det tas ikke opp flere steder til prosjektet i mellomtiden. En vurdering av kriteriene vil også bli gjennomført. Det vil bli spennende å se evalueringen av hele pilotprosjektet når den foreligger neste år og hvilke punkter som eventuelt ble tatt med videre fra evalueringen av forprosjektet. Det blir også spennende å høre vurderingen om det finnes grunnlag for å gå videre med utviklingen av nasjonalparklandsbykonseptet – og eventuelt på hvilken måte.

For det har vært rettet kritikk mot valg av landsbybegrepet i Norge, det har vært pekt på at i Norge har vi ikke landsbyer, men bygder. (Bryn et al, 2010). Idag er vel en av de store utfordringene prosjektet har å fylle begrepet med mening og gjøre det kjent for folk flest. Til nå er vel logoen det mest konkrete folk ser for seg. Kommunikasjonsbyrået Siste Skrik har vært engasjerte for nettopp dette formålet, og har en presentasjon fra november 2011: Nasjonalparklandsbyene: Posisjon og valg av virkemidler» som tar opp viktige tema for hva merkevarebyggingen kan ta utgangspunkt i (Siste skrik, 2011).

MYNDIGHETENES INTENSJONER MED Å INTRODUSERE KONSEPTET NASJONALPARKLANDSBY I NORGE

Nasjonalparklandsby er altså et konsept lansert av DN sammen med nasjonalparkkommuner som et svar på overordnede politiske føringer om satsing på lokal verdiskapning i tilknytning til nasjonalparker. Prosjektet skal vise hvordan nasjonalparker kan være en ressurs for lokalsamfunnene.

Arbeidet med merkevaren nasjonalparklandsby er også ment å bidra til positive assosiasjoner til naturvern og naturopplevelser, samt øke publikums lyst til å oppleve nasjonalparklandsbyene og tilhørende nasjonalparker (www.dirnat.no).

Det er utarbeidet flere delmål med konseptet;

1. stimulere til kreativitet og næringsutvikling i lokalsamfunnene som bruker nasjonalparkene og andre stedegne ressurser (mat, kulturlandskap osv.)
2. bevisstgjøre innbyggere og andre om mulighetene som ligger i bærekraftig bruk av nasjonalparkene og andre verneområder.
3. øke kompetansen hos innbyggerne i kommunene om verneverdiene i nasjonalparkene og de andre verneområdene.

Om intensjonene viser seg å stemme med det faktiske resultatet gjenstår å se,

- 2.4 ANALYSEMETODER -

BESKRIVELSE AV UTVALGTE ANALYSEMETODER I DENNE OPPGAVEN

HVORFOR?

I et hvert prosjekt som har til hensikt å skape stedsutvikling er det viktig å vite hvilket grunnlag stedet har å bygge denne utviklingen på, hva man ønsker for fremtiden og hvordan dette kan oppnås mest hensiktsmessig.

Det er derfor essensielt med grundige kartlegginger av hva som allerede finnes, og analyser av dette for å kunne bestemme betydningen av de enkelte regis-

treringer i forhold til det målet man ønsker. Akkurat hvordan man skal gå frem i en prosess hvor man samler inn registreringer, analyserer disse for å finne ut hva som skal vektlegges og hvorfor, kan det nødvendigvis være uenigheter om. Det finnes utallige metoder en kan benytte seg av. Derfor er det viktig å beskrive metodebruken, og eventuelle modifikasjoner til kjente metoder for å vise nøyaktig hvilke forutsetninger man legger til

grunn for sine beslutninger og løsningsforslag. Å beskrive metodebruk gjør også prosjektet etterprøvbart for andre, og på den måten også lettere å gå tilbake i for å oppdage hvor noe eventuelt gikk feil.

Denn oppgaven benyttee seg av to analysemetoder: landskapsressursanalyse og SWOT-analyse.

LANDSKAPSRESSURSANALYSE

Analysemetoden tar utgangspunkt i hvordan den er beskrevet av Morten Clemetsen i notatet: "Landskapsressursanalyser. Verktøy for integrert stedsutvikling og forvaltning" (Clemetsen, M., 2009). Tema for analysene er derimot valgt ut og tilpasset oppgaven for å ha størst mulig relevans.

En landskapsressursanalyse består av en landskapsanalyse og en "stadkjensleanalyse".

Landskapsanalyse

Den tradisjonelle landskapsanalysen ser på landskapsaspekter som landskapsform, vegetasjon, arealbruk, kulturhistorie med flere. Dette gjøres for å bli kjent med stedets landskapskarakter samt arealbruken på stedet.

"Stadkjensleanalyse" ("Sense of place")

Denne delen inkluderer en mer subjektiv tolkning av stedet. Datagrunnlaget for denne analysen er basert på intervjuer, spørreundersøkelser, rapporter fra folkemøter med mer. Det sikrer at lokalbefolkningen blir involvert, og gjøres for å skaffe en oppfatning av bruk av stedet og lokale forhold som ikke fremgår av kart. På denne måten gir stadkjensleanalysen et innblikk i hvordan stedet oppfattes og hvordan man lever der av de som faktisk bor der. "Stadkjensle" kan defineres som "summen av opplevelse av landskap, natur, kulturarv, folk, lyder, smaker, minne og mye mer som former forholdet vårt til et sted" (Clemetsen, M., 2009).

Landskapsressursanalysemetoden er valgt for å få en forståelse av Trofors både ut fra landskapsmessige forutsetninger, men også for å få et innblikk i hvem som bor på stedet og hva som er viktig i Trofors slik de ser det. Landskapet former og gir grunnlag for et steds utvikling, men lokalbefolkningens bruk av stedet er like mye med på å skape stedets karakter og uttrykk.

I tillegg vil en kartlegging av et steds ressurser også kunne være med å synliggjøre stedets utgangspunkt og muligheter for verdiskapning, det være seg økonomisk, kulturell, sosial og/eller miljømessig sådann. Den samlede verdiskapningen på disse feltene kalles bred verdiskapning og er viktig for at et sted skal være balansert og attraktivt (Haukeland, P., I. et al, 2010).

SWOT-ANALYSE

	Styrker	Svakheter
Interne		
Eksterne	Muligheter	Trusler

En skjematisk fremstilling av en SWOT-analyse.

En SWOT-analyse er i utgangspunktet en strategisk modell utviklet ved Harvard Business School til bruk for bedrifter i det private næringslivet. Den kartlegger indre (styrker og svakheter) og ytre (muligheter og utfordringer) kvaliteter ved en bedrift (Brudvik, 2010).

Man kan bruke SWOT-analyse for

- å kartlegge og analysere som del av en plan- og strategiprosess.
- å kartlegge og analysere styrkene og svakhetene ved et tiltak.
- å rydde og sortere i vurderinger forut for beslutninger.
- sammen med andre verktøy (for eksempel ROS-analyse) for å identifisere forbedringsområder i organisasjonen. (Brudvik, 2010)

Målet for en SWOT-analyse er:

- å identifisere de viktigste interne og eksterne faktorene som er avgjørende for å nå organisasjonens mål.

Jeg har valgt å benytte denne fremgangsmåten for å identifisere de viktigste faktorene slik jeg ser det i Trofors i forhold til stedsutvikling. SWOT - analysen vil bli brukt som en oppsummering av landskapsressursanalysen sett i lys av dette kapitlet.

DEL 3: TROFORS

- 3.1 GRANE KOMMUNE -

EN INTRODUKSJON

Kommunelogo og slagord til Grane kommune (grane.kommune.no).

BELIGGENHET

Grane kommune ligger på Helgeland, og er den sørligste kommunen i Nordland. Kommunen grenser som vi ser mot Vefsn kommune i nord, Hattfjelldal i øst, Bindal og Brønnøy i vest, og mot Nord-Trøndelag fylke sør. Trofors er kommunesenteret.

NØKKELTALL

Areal land: 1 883,44 km² (tall fra 2011, ssb.no)
Areal ferskvann: 120,71 km² (tall fra 2011, ssb.no)
Innbyggertall: 1452 (tall fra 2011, ssb.no)
Innbyggere pr km²: 0,74 (tall fra 2011, ssb.no)

SAMFERDSEL

E6 strekker seg tvers gjennom hele kommunen, og er viktig for samferdselskommunikasjonen nord - sør. I tillegg er riksveg 73 og Tosenvegen viktige veger for forbindelse øst - vest, og mellom Sverige og kysten. Nordlandsbanen går gjennom kommunen med stopp på Majavatn, Svenningdal og Trofors.

BEFOLKNING OG UTVIKLING

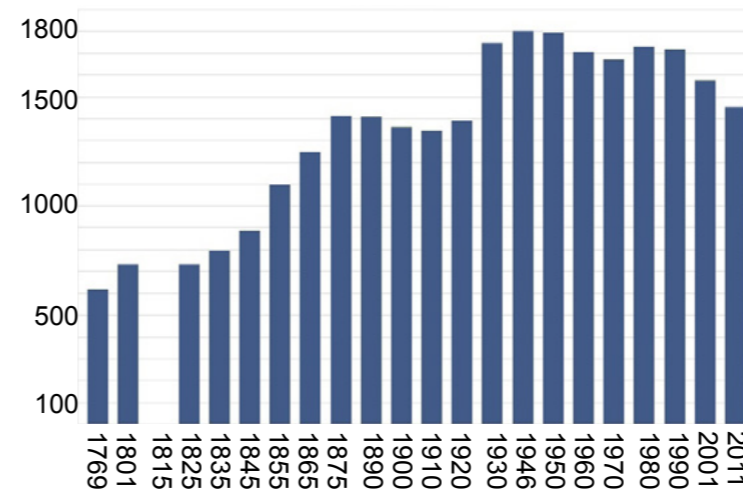
Det har bodd mennesker i Grane kommune i ca 4000 år, men området ble først egen kommune fra 1. juli 1927, da Grane ble skilt ut fra Vefsn. Det bor idag ca. 1500 mennesker i Grane. Hovedtyngden bor i kommunesenteret Trofors, mens øvrig befolkning bor i og rundt de mindre tettstedene Grane, Svenningdal, Fiplingdal og Majavatn.

Grane kommune har en langt lavere andel av personer

med innvandrerbakgrunn både i forhold til fylket og resten av landet (Grane kommune, 2013). Men i tillegg til etnisk norske innbyggere har kommunen også en betydelig andel innbyggere med samisk bakgrunn. Det har vært samisk drift i kommunen siden ca år 1000-1200 (Halse, A., 2012). Tettstedet Majavatn sør i kommunen er det viktigste knutepunktet i kommunen for den samiske befolkningen, og her er det også forsøkt å lage en samisk park for å vise frem kulturen.

Som vi kan lese av tabellen under har folketallet vært synkende i Grane kommune de siste årene. Befolkningssprognosene viser en videre nedgang på 13,3 % innen 2040 hvis utviklingen fortsetter (Nordland fylkeskommune, 05-2012). Andre tabeller viser også at folketallet er nokså jevnt synkende i alle aldersgrupper de siste 20 årene, det er ingen som skiller seg ut.

Når det gjelder utdanning har bare 11,9% av befolkningen i kommunen høyere utdanning, mot landsgjennomsnittet på 25,5 % (Grane kommune, 2013).

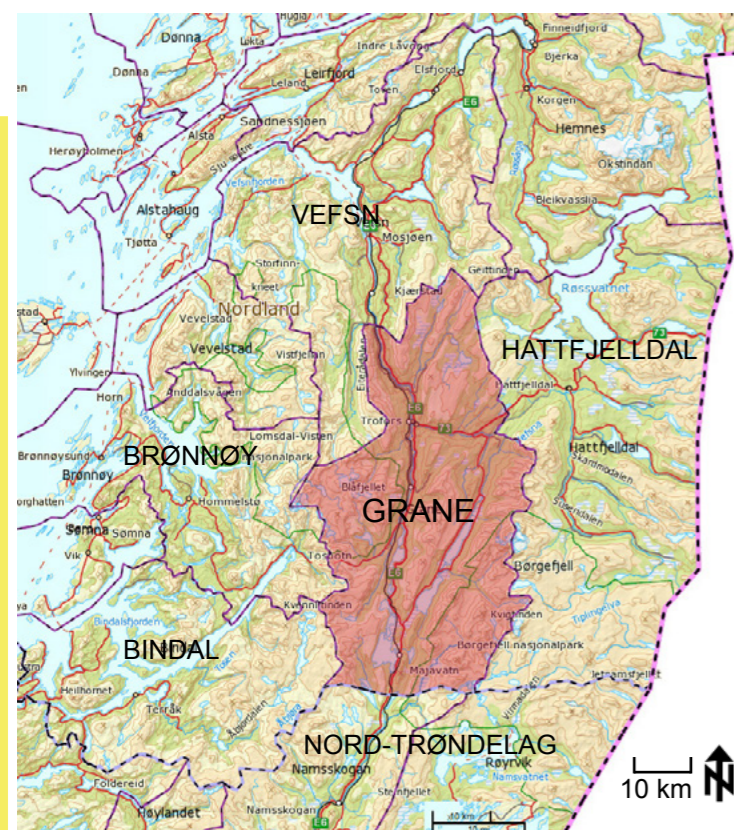
Tabell som viser utviklingen i folkemengde i Grane kommune fra 1769 - 2011. Kilde: ssb.no.

NÆRING

Kommunens næringsliv er, slik det har vært også historisk, preget av jordbruk, skogbruk og industri. Skogsdriften i Grane har opp gjennom generasjonene vært den viktigste næringen i kommunen. Norgesvinduet Svenningdal AS er kommunens største bedrift, men også Grane Treindustri og Trofors Byggmontering er større bedrifter i kommunen som har sitt basis i trevirke. Endring i drift på grunn av økonomisk og teknisk utvikling har imidlertid ført til at det er færre sysselsatte i skogbruksnæringen i Grane idag (Husby, A-M., 2012). Men fortsatt er 12,8% av kommunens sysselsatte engasjerte innenfor primærnæringen, noe som er fire ganger mer enn landsgjennomsnittet (Grane kommune, 2013).

Svenningdal trevarefabrikk - hjørnesteinsbedrift på Trofors..

Kart som viser Grane kommunes plassering. Kilde: Statens kartverk.

Jordbruk sysselsetter mange i kommunen, det foregår melkeproduksjon i stor skala, og sau og gris holdes (www.nrk.no). Men også i Grane, som i resten av landet, er det nedgang i antall bønder. Noen av bøndene har også fulgt den økende trenden med naturbasert reiseliv, og prøver å livnære seg på dette kombinert med gårdsdrift. Det forventes også økt næringsaktivitet i forbindelse med en friskmeldt Vefsna med tanke på reiseliv i form av utbygging, tilrettelegging og service mot fisketurisme.

Reindrift er en annen form for næring som er tydelig i kommunen. Ufordringene i forhold til arealutnytting ellers i kommunen er flere, blant annet hvordan man skal kombinere hytteutbygging og eventuell snøscooterbruk i vernede områder med reindrift og -leier (Husby, A-M., 2012).

Nærhet til den flotte norske naturen i Grane kommune har også gitt grunnlag for at mange ønsker å ha hytte i kommunen. Særlig Fiplingdalen øst i kommunen nyter godt av dette, her har det dukket opp alpinbakke og ny butikk på bakgrunn av hytteturisme. I tillegg har hytteutbyggingen i kommunen gitt grunnlag for opprettelsen av bedriften Grane Hytteservice (Halse, A., 2012).

Den største arbeidsgiveren i Grane kommune er likevel kommunen selv med hele 39,7% av den totale andelen sysselsatte (Grane kommune, 2013).

NASJONALPARKKOMMUNE

Grane kommune ligger midt mellom nasjonalparkene Lomsdal - Visten og Børgefjell og huser deler av begge nasjonalparkene. Disse opptar totalt 26,9% av landarealet i Grane kommune, med en størrelse på tilsammen 540,68 km² (www.dirnat.no). Grane kommune har på bakgrunn av dette fått status som nasjonalparkkommune.

VERN

Over 70% av kommunen er underlagt en eller annen form for vern, og er kommunen derfor en utfordrende kommune å drive arealplanlegging i, da det er mange hensyn som skal ivaretas.

LANDSKAP

Grane kommune er en innlandskommune, og er en av kun to kommuner i Nordland helt uten kystlinje. Kommunen har to større dalfører som strekker seg i retning nord-sør, Svenningdalen og Fiplingdalen. Dalsidene preges av tett granskog og stedvis noe bjørk.

Kommunen preges også av store innsjøer og elver: Svenningdalselva, Vefsna, Majavatn og øvre- og nedre Fiplingvatn for å nevne noen. Laksforsen rett nord for Trofors er et mektig sku, den har et fall på 16 meter, og potensiale som turistattraksjon i Grane.

Den høyeste fjelltoppen i kommunen, Kvegtinden, strekker seg i 1699 meters høyde, og ligger på grensen mellom Grane og Hattfjelldal i Børgefjell nasjonalpark.

ATTRAKSJONER

Porten til Nord-Norge
Vefsna
Børgefjell nasjonalpark
Lomsdal - Visten nasjonalpark
Laksforsen
Stavassgården

- 3.1 OM TROFORS -

TROFORS I KORTE FAKTA

BELIGGENHET

Trofors er kommunesenteret i Grane kommune, og ligger helt sør i Nordland. Nærhet til naturen med mye skog, fjell, elver og vann preger tettstedet, og friluftsliv, jakt og fiske har gode forutsetninger. Svenningsdalselva slutter seg til Vefsna midt i Trofors, og det er elvemøtet (Troforsen) som har gitt navn til stedet.

SAMFERDSEL

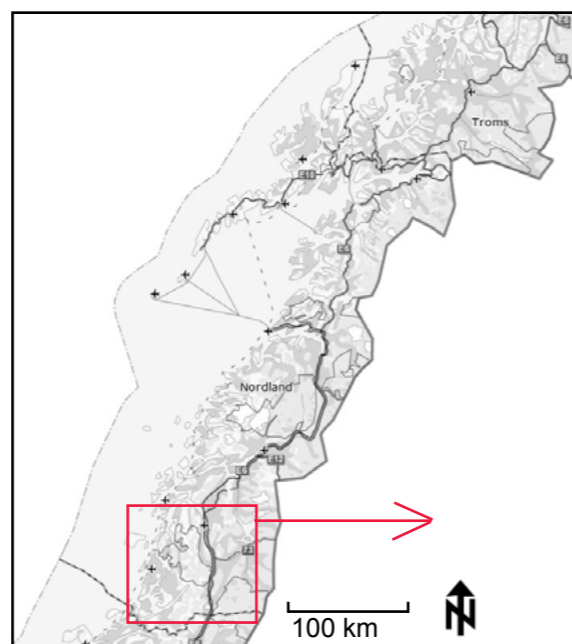
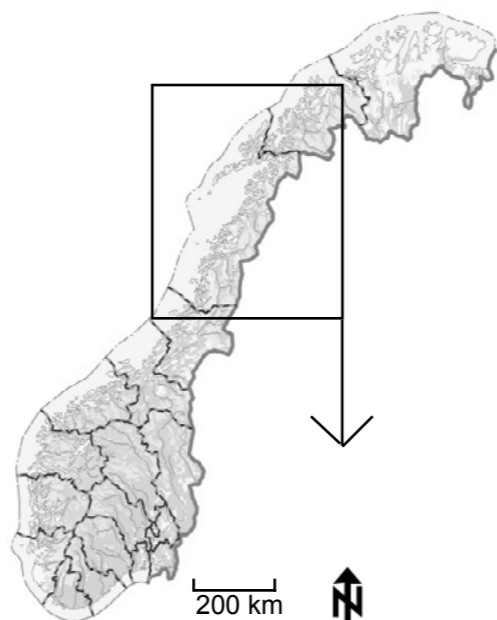
Trofors ligger 42 km sør for Mosjøen, og er i dag et vegmessig knutepunkt mellom nord og sør (E6), og mellom kysten og Sverige (Fv76 og Rv73). Nordlandsbanen har stasjon på Trofors og nærmeste flyplass ligger i Mosjøen i nabokommunen Vefsn.

NØKKELTALL

Innbyggertall: 768 (tall fra 2012, ssb.no)
Innbyggere pr km²: 0,93 (tall fra 2012, ssb.no)
Areal: 714, 24 km² (regnet ut på bakgrunn av innbyggertall)

NÆRING

Hjørnesteinsbedriften på Trofors er vindusprodusenten Norgesvinduet Svenningsdal AS. Næringslivet ellers består for det meste av jordbruk, skogbruk, småskala turisme, småindustri og handel.

Kartutsnitt som viser Trofors i forhold til nærmeste byer/tettsteder, vegnett, kommunegrens, fylkesgrensen mellom Nord-Trøndelag og Nordland og nasjonalparker.
Kilde alle kart denne side: Statens kartverk

Ortofoto over Trofors med viktige stedsnavn og referansepunkt i tettstedet. Kart: Statens kartverk

TROFORS: HISTORIE OG UTVIKLING

1918: Starten på Svenningdal Trevarefabrikk. Den utviklet seg etterhvert til å bli hjørnesteinsbedriften i Trofors.

1927: Båfjellmo bru bygget. Byggestart jernbane Grong - Mosjøen.

1939: Svenningdal Trevarefabrikk har utviklet seg, og behøver mer plass. For å spare fraktutgifter bestemmer de seg for å flytte til Trofors når det blir kjent at jernbanen kommer dit. I 1939 er alt klart og de åpner i nye lokaler i Trofors.

Annet 1920 - 1940-tallet:

Trofors Jern og Bygg etablert like etter krigen.

Sentrumsfunksjoner som post og butikk flyttes fra Fellingfors til Trofors.

Skole etableres på Vegset.

1920

1930

1940

1950

Før 1920 var Trofors å regne for et typisk norsk bonde-samfunn på innlandet. Noen spredte gårder fantes, men et større tettsted var det i realiteten ikke. Infrastruktur i form av veier og jernbane var dårlig utbygd, og transport av folk og varer skjedde langs landeveger og elver. Kryssing av elvene skjedde ved bruk av ferger, det fantes få broforbindelser.

BYGGING AV STASJONSBYEN TROFORS

1923: Stortinget vedtar å bygge Nordlandsbanen helt frem til Bodø

Bilde av ferjen som gikk over Vefsna ved Båfjellnes helt frem til 1920, da den ble avløst av en motordrevet ferge.

1932: Trofors bru bygget, fergedrift over elvene opphører.

1940: Trofors stasjon åpner i det Nordlandsbanen står klar frem til Mosjøen

Tettstedet tar form: boligbygging i området rundt stasjonen og fabrikk (vest for elvemøtet).

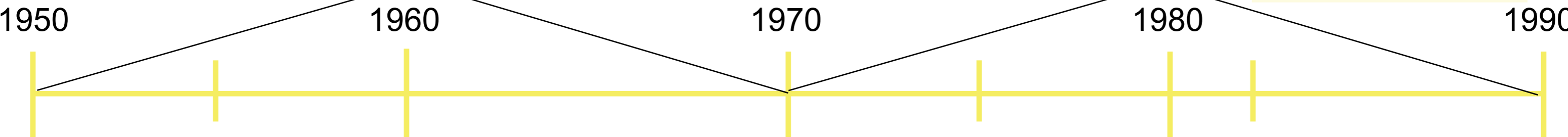

Østsiden er fortsatt relativt lite utbygd. Rv 50 med Båfjellmoen bro, samt Aspneset gård er fremtredende her.

Trofors vokser og strekker seg østover mot og forbi E6. Tiden preges av rimelige tomter og stor boligbygging.

Annet 1970 - 1980-tallet:
Bensinstasjon, hotell og vegkro etablerer seg langs E6.
Aspneset gård forsvinner som følge av ny E6
Vegset Stadion utvides, blant annet med lysløype.
Et av landets første fjernvarmeanlegg på bioenergi ble etablert på Trofors tidlig på 70-tallet. Men dette ble nedlagt da lokalt sagbruk ble avviklet i 1984, og tilgangen på råstoff opphørte (statsskog.no).

INDUSTRIUTBYGGING OG GODE FREMTIDSUTSIKTER

1955: Trevarefabrikken gjenåpner i større og mer moderne lokaler etter brann i 1953

Annet 1950 - 1960-tallet:
Ny skole bygges på høyden øst for elvemøtet.
Vegset Stadion bygges.

NY E6 OG TETTSTEDET VOKSER

1975: Ny E6 sto ferdig med ny bro over Vefsna. Avløste Rv 50 som hovedveg nord-sør.

1982: Trofors Industribygg sto ferdig, og Trevarefabrikken kunne flytte inn under ett tak på Trofors igjen. Dette etter noen år med deler av produksjonen i Mosjøen grunnet for liten plass i eksisterende lokaler.

Foto: Are Halse

Storskolen utvides med ny idrettshall

Annet 1990 - 2000-tallet:

Store statlige arbeidsgivere reduserer bemanning i Grane, noe som fører til færre arbeidsplasser.

Nytt boligfelt i øst (Vassbekkmoen) opparbeidet med infrastruktur, men tilflytting og boligbygging stopper opp.

Skolen deles opp. Småskolen flyttes til Stormoen (øst for Vegset Stadion).

Etablering av privat barnehage i tillegg til kommunal barnehage.

Det er vedtatt at E6 skal flyttes ut av tettstedet. Hva gjør det med Trofors som sted - muligheter og utfordringer?

Hva vil innbyggerne selv at Trofors skal være??

Oppstart av planprogramarbeid for ny kommunedelplan for Trofors sentrum februar 2013 - hva blir de nye satsningsområdene i sentrum?

Ny kommuneplan vedtatt februar 2013 - hvor mye av dette blir gjennomført?

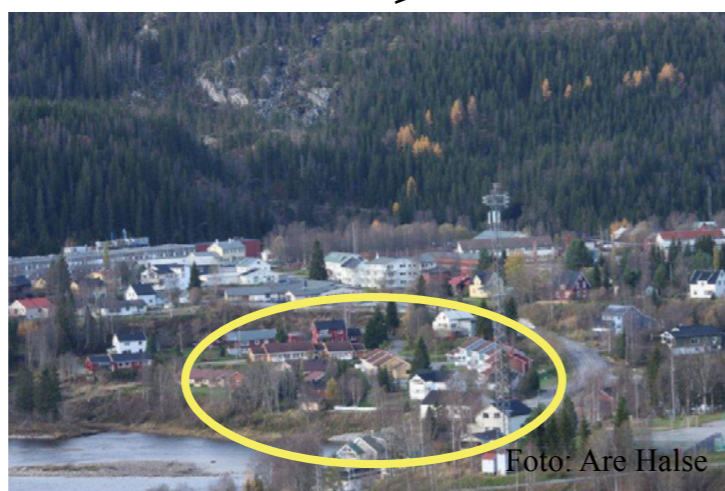
1990 2000 2010

ETABLERING AV NYE OFFENTLIGE INSTITUSJONER

HVOR GÅR VEGEN VIDERE?

Bygging av sykehjem på østsiden av elva..

..og omsorgsboliger/generasjonsboliger på vestsiden.

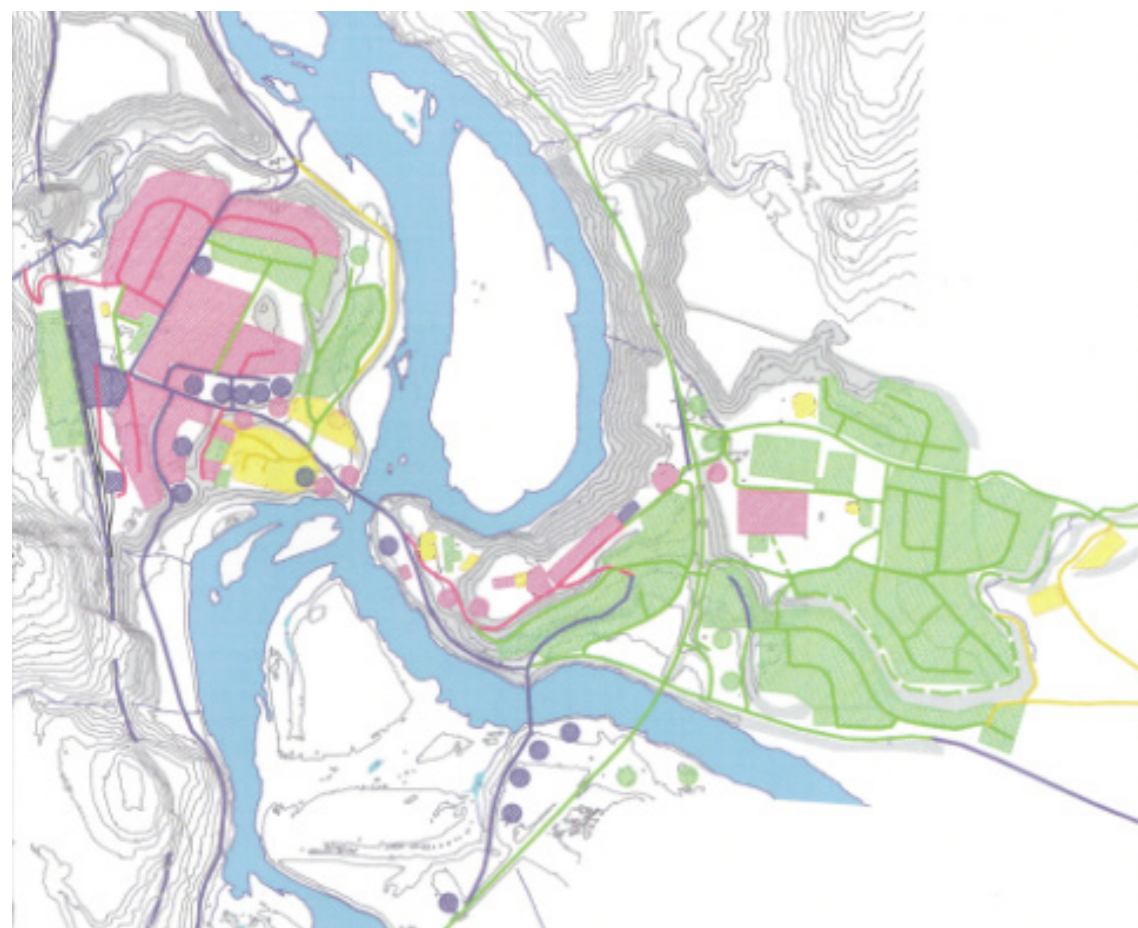
Foto: Are Halse

Direktoratet for Naturforvaltning skal evaluere Nasjonalparklandsbyprosjektet våren 2013 - er det grunnlag for å videreføre prosjektet?

Hvilke tiltak kan settes i verk for å snu den negative tilflytningstrenden? Kommunen gir i dag økonomisk støtte til nyetablering og pendling - hjelper dette, er det nok?

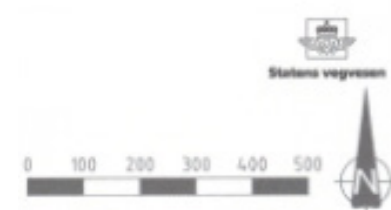
Kilder tidslinje: Kokkonen, I., et al, 2011, www.nrk.no og www.norgesvinduet.no.

OPPSUMMERING AREALUTVIKLING

TEGNFORKLARING

- 1920-40
- 1950-60
- 1970-80
- Veger 1990-2000
- Bebyggelse 1990-2000

Kart som viser hvordan arealutviklingen har skjedd i Trofors fra 1920-tallet og frem til i dag (Kokkonen, I., et al, 2011).

Dette kartet viser tydelig hvordan arealutviklingen i Trofors har skjedd. Først ble området ved stasjonen med veg- og jernbaneforbindelse etablert (blått). Deretter kom en gradvis utbygning av flateområdet ved stasjonen, samtidig med noe mer bebyggelse på andre siden av elven (rosa).

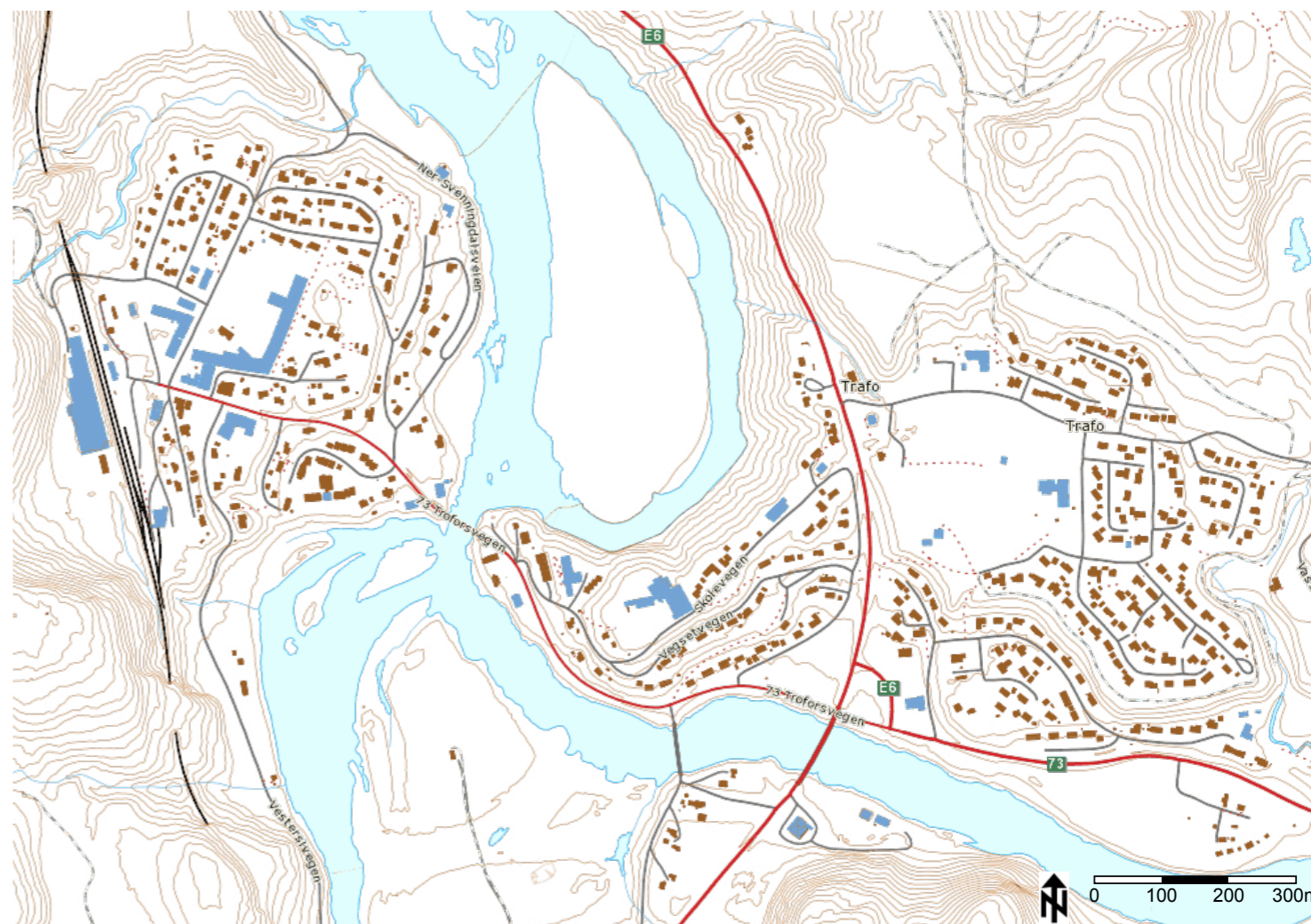
På 1970 - 80-tallet kom ny E6, og med den vokste tettstedet kraftig. Utbyggingen strakte seg veldig mot øst, hovedsaklig i form av boligutbygging (grønn). Og til slutt indikerer den gule fargen en brems i veksten frem mot 2010 - det ble bygget lite nytt i Trofors i denne perioden.

AVGRENSNING

For å få en helhetlig forståelse av stedet Trofors inkluderes hele tettstedet i registreringsfasen.

Avgrensningen er i vest mot jernbanen (inkludert Svenningdal Trevarefabrikk) og i øst i ytterkant av boligområdene (Vassbekkmoen og Gammelsagmaro).

Nordover er avgrensningen gjort mot marka øst for elvemøtet, og vest for elvemøtet markerer ytterkanten av bebyggelsen avgrensningen mot nord. Sørøver avgrensnes området av bratte koller på vestsiden av Svenningdalselva, og av bebyggelse på østsiden av samme elv.

Kart over registreringsområdet for tettstedet. Kart: skogoglandskap.no

TROFORS: BILDER AV DAGENS SITUASJON

Kommunehuset.

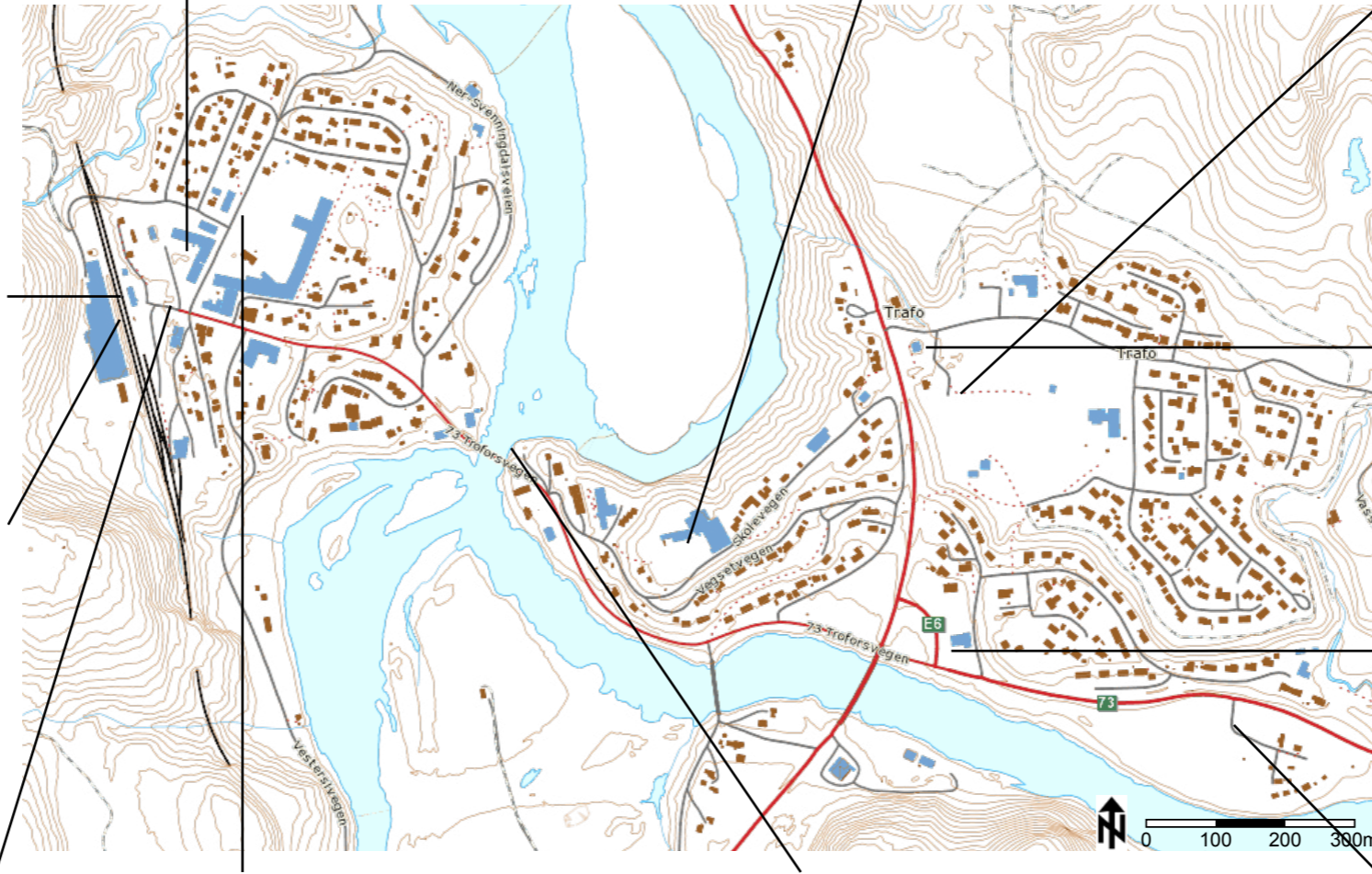
Storskolen ligger fin plassert på en høyde øst for elven.

Stadionområdet brukes både til fotball og ski.

Trofors stasjon sett fra jernbanespooret.

Svenningdal Trevarefabrikk A/S/Norgesvinduet.

Vegkroen Trixie er et populært møtested for ungdommen i Trofors.

...og det er også ESSO, som ligger ved E6-avkjøringen til Trofors.

Troforsvegen med stasjonen i ryggen. Jern og bygg til venstre og julegrana og Coop til høyre.

Det gamle fabrikkområdet, sett fra Industrivegen.

Trofors bro går over Troforsen som har gitt navn til stedet.

Gammelsagmaro er Granes bygdetun og er et populært turområde.

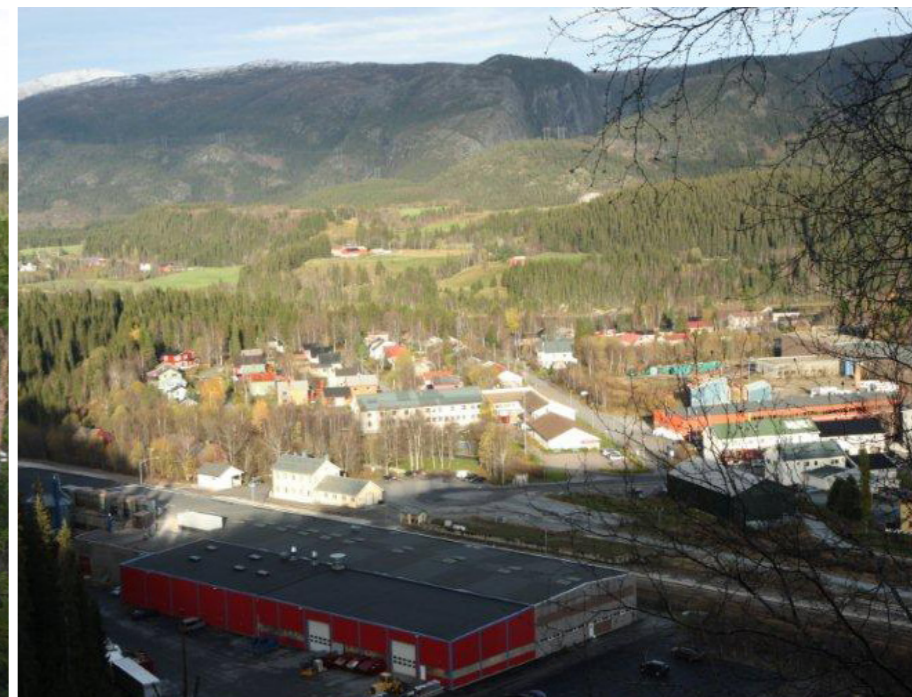
TROFORS: OVERSIKTSBILDER AV TETTSTEDET

1: Bildet er tatt fra sør-øst og viser E6 med broen over Vefsna. Nede til høyre i bildet ser man avkjøringen til Trofors og ESSO, det store gule bygget midt i bildet er Storskolen, og i bakkant kan sentrumsområdet skimtes. Foto: Are Halse

2: Bildet viser boligfeltet i Trofors som ligger øst for E6. Stadionområdet er omtrent midt i bildet, men forsvinner noe i vegetasjonen. Foto: Are Halse

3: Bildet er tatt fra åsen vest for Trofors. Det røde bygget i forkant er trevarefabrikken, på andre siden av jernbanelinja kan man se stasjonsbygget med forplass, kommunehuset og felleskjøpbygget. Tvers over industrivegen fra kommunehuset kan man se det gamle fabrikklokalet (rødt bygg). Foto: Are Halse

4: Dette bildet er tatt fra øst og viser hvordan sentrumsområdet fremstår fra denne siden. Vi kan blant annet se hvordan Rv73 tar seg opp fra troforsbrua og ender i stasjonsbygget. Av referansebygg ser vi for eksempel Coop-bygget litt til venstre for midten av bildet. Foto: Are Halse

5: Bildet er tatt fra vest. Viser hvordan Svenningdalselva og Vefsna møtes under Troforsbrua midt i bildet. Foto: Are Halse

6: Tatt fra vest, litt lenger nord enn bilde 5. Det hvite bygget i forkant er lokstallen. Foto: Are Halse

DEL 4:

REGISTRERINGER OG ANALYSER

- 4.1 LANDSKAPSANALYSE -

OM LANDSKAPSANALYSEN

OPPBYGNING

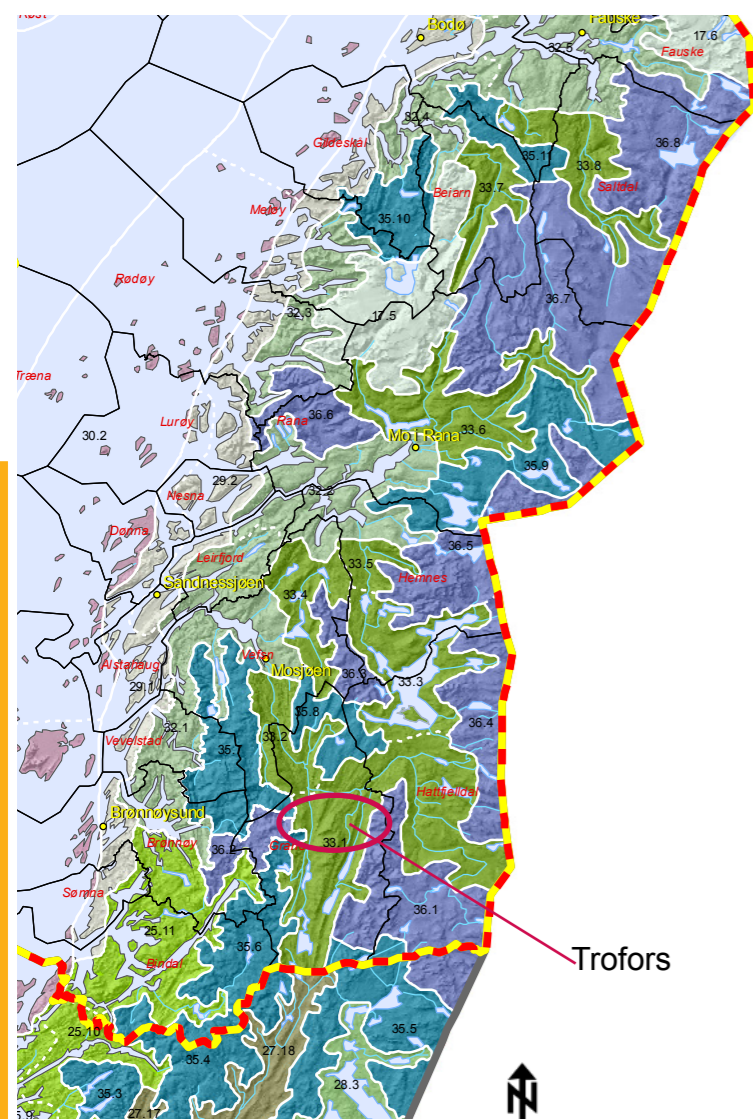
Jeg har delt landskapsanalysen inn i fem hovedtema: landskapets særtrekk og grunnforhold, landskapsform og -rom, natur og vegetasjon, arealbruk og bebyggelse og aktiviteter og kultur.

beskrivelse av hva kartet/registreringen viser, og deretter en evaluering/analyse av hva det betyr for Trofors.

Under hvert tema er det flere undertema. Disse blir gjennomgått ved kartlegging. Til hvert kart følger en

1. LANDSKAPETS SÆRTEKK OG GRUNNFORHOLD

LANDSKAPSREGION

Kart som viser ulike landskapsregioner sør i Nordland. M= 1: 2 000 000. Kilde: skogoglandskap.no

REGISTRERING

I følge det nasjonale referansesystemet til NIJOS ligger Trofors i landskapsregionen "Innlandsbygdene i Nordland" :

Karakteristisk for denne regionen er skogdominerte U-dallandskap med markerte landskapsrom. Jordbruksmark og vannflater bidrar til åpninger, utsikt og variasjon i det ellers skogkledte landskapet. Sør for Saltfjellet er gran det dominerende treslaget. Vassdragene et viktige og ofte iøynefallende elementer. E6 er også karaktergivende for regionen, da den slynger seg langs dalbunnene (Puschmann, O., 2005).

ANALYSE/EVALUERING

Trofors er bygget rundt stedet hvor Vefsna og Svenningdalselva møtes. Tettstedet ligger således åpent til i møtepunktet i for flere U-formede daler, og vassdragene er klart karakteristisk viktige for Trofors. E6 går tvers gjennom tettstedet, men heller ikke her ser man noe særlig til annet enn den monotone vegen da tettstedet "gjemmer seg".

Trofors er omkranset av høyder og fjell, og granskogen dominerer i åssidene.

BERGGRUNN

Berggrunnskart Trofors. Kilde: ngu.no

REGISTRERING

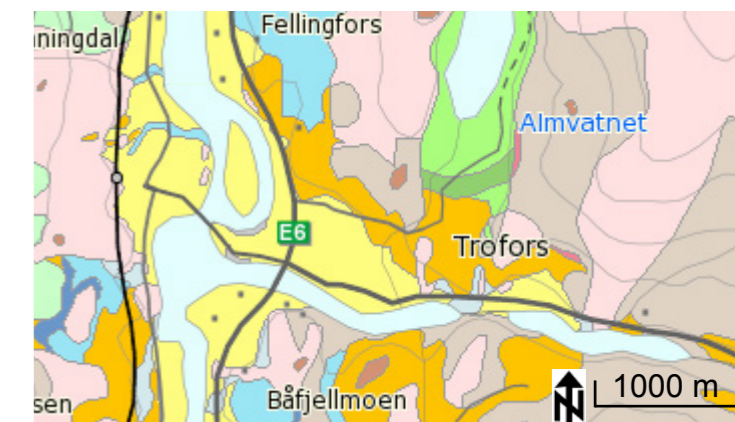
Som vi ser er det hovedsaklig 2 ulike berggrunnstyper i oppgaveområdet.

Den lyseblå fargen indikerer at hovedbergarten i dette området er kalkspatmarmor. Den grønne fargen viser at her er glimmergneis, glimmerskifer, metasandstein, amfibolitt de dominerende bergartene (www.ngu.no).

ANALYSE/EVALUERING

Begge bergartene er stabile og harde, og danner således et godt grunnlag for bebyggelse.

LØSMASSER

Løsmassekart Trofors. Kilde: ngu.no

REGISTRERING

Gult: Elve- og bekkeavsetning. Materiale som er transportert og avsatt av elver og bekker. Sand og grus dominerer, og materialet er sortert og avrundet. Grått: Fyllmasse. Løsmasser tilført eller påvirket av menneskers aktivitet. Oransje: Breelavsetning. Materiale avsatt av breelver. Sedimentet består av sorterte lag med forskjellig kornstørrelse (fra fin sand til blokk). Lyseblått: Hav- og fjordavsetning. Finkornige, marine avsetninger. Det er få eller ingen fjellblotninger i området. (www.ngu.no)

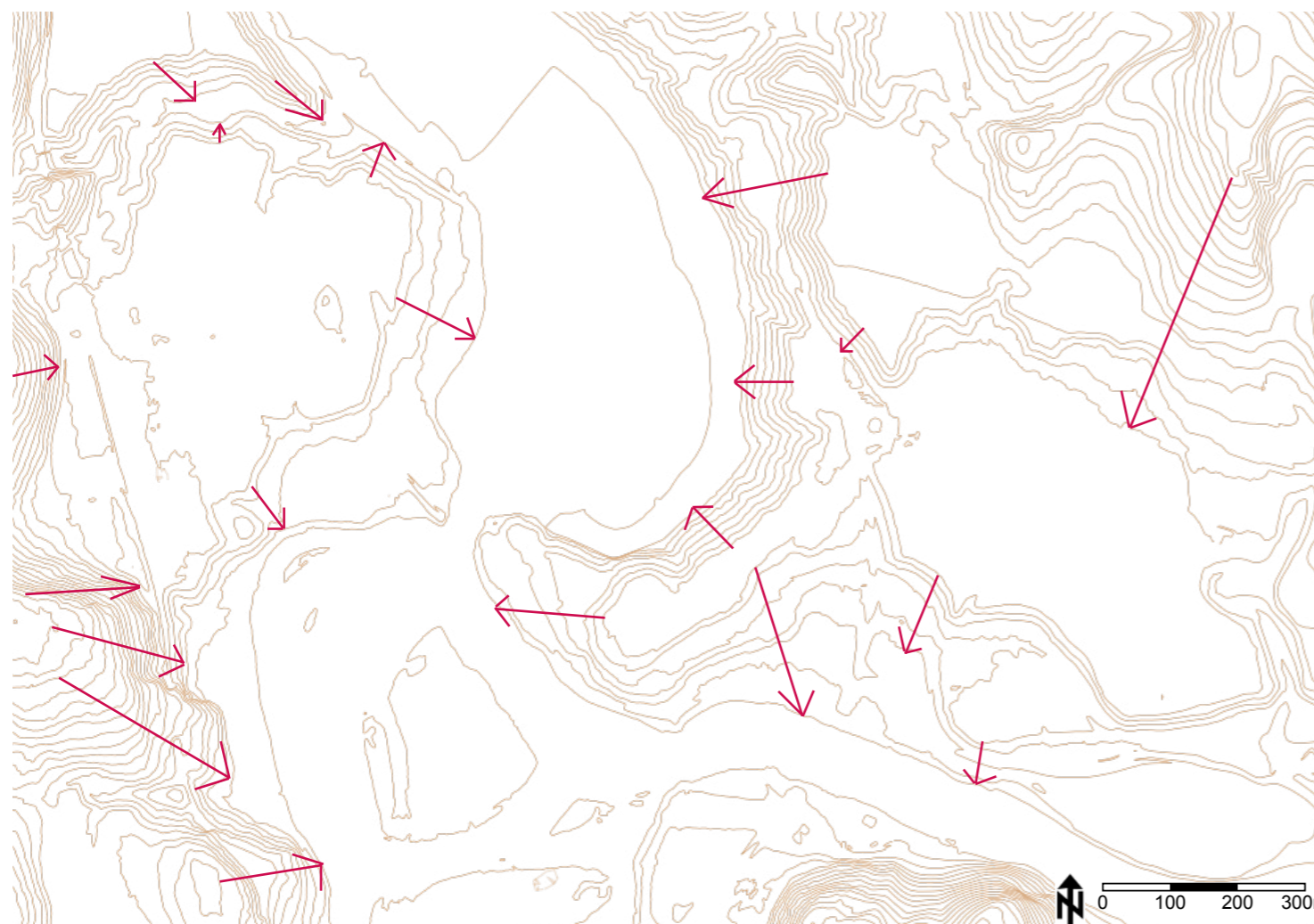
ANALYSE/EVALUERING

Trofors har rimelig ensartede løsmasseforekomster, noe som gjør planlegging av utbygging mer forutsigbart.

2. LANDSKAPSFORM OG -ROM

TOPOGRAFI OG HELNING

Kart som viser høydeforskjeller og helning i Trofors. Ekvidistanse=5m. Kart: skogoglandskap.no

REGISTRERING

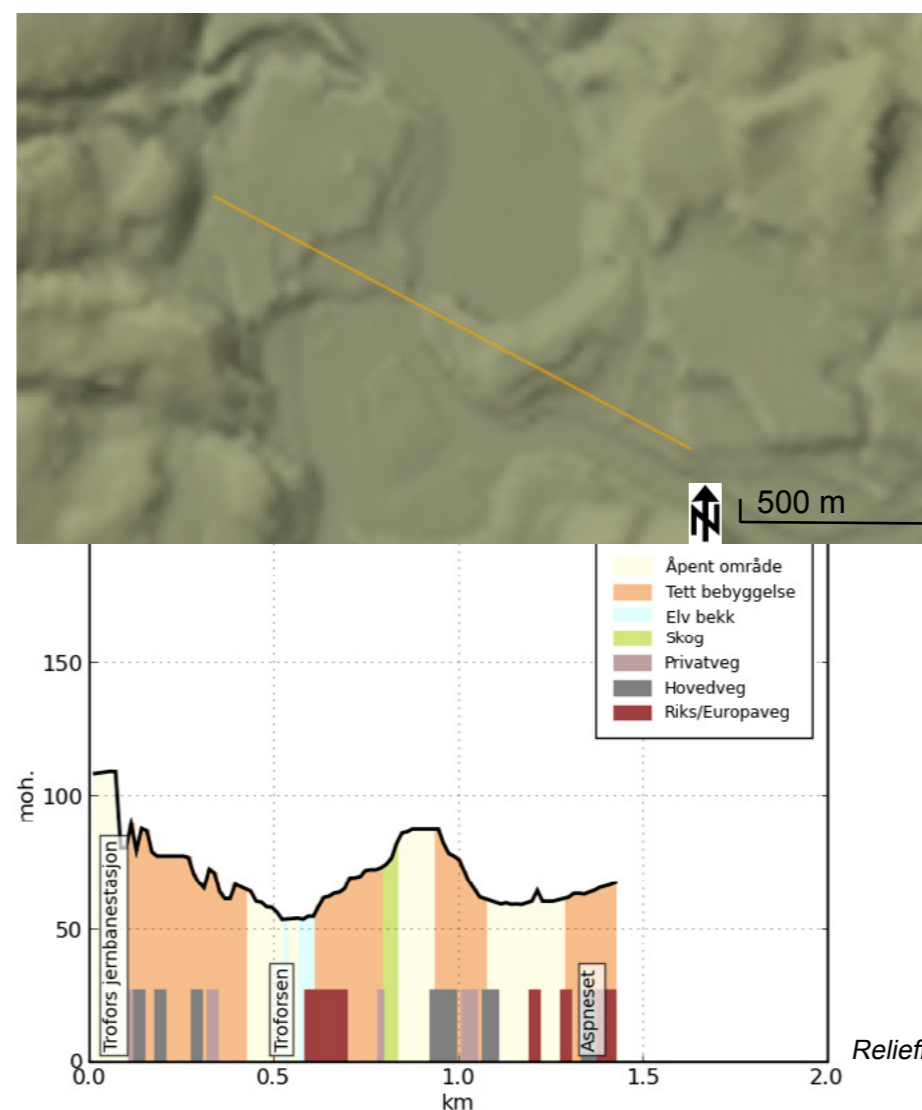
Trofors ligger fordelt på flere platå langs elvene Svenningdalselva og Vefsna. Tettstedet er omkranset av høye åser, de høyeste på rundt xxx m.o.h. Mens elvene utgjør det laveste punktet i terrenget på ca 55 m.o.h. Sentrumssiden (vestsiden av elvene) har høye, østvendte åser i ryggen, og er preget av et stort og sentralt platå som ligger betydelig høyere i terrenget enn elvene. Den delen av Trofors som ligger på østsiden av elvene ligger noe mer åpent i terrenget, men er også preget av større flater betydelig over elvenivå. Det har vestvendte åser i ryggen, og bratte skråninger ned mot elven.

ANALYSE/EVALUERING

Landskapets topografi og tettstedets orientering i forhold til denne er utslagsgivende blant annet for solforhold. Østsiden av Trofors vil ha flest soltimer da det ligger mer åpent til med slakkere åser i ryggen. Samtidig vil sentrumssiden av tettstedet tidlig komme i skyggen av de bratte åsene i vest.

De flate partiene er flotte for boligbygging, og flere ligger såpass høyt i terrenget at de gir flotte utsiktsforhold langs kantene.

RELIEFF MED HØYDEPROFIL

Relieff med høydefprofil. Kilde: skogoglandskap.no

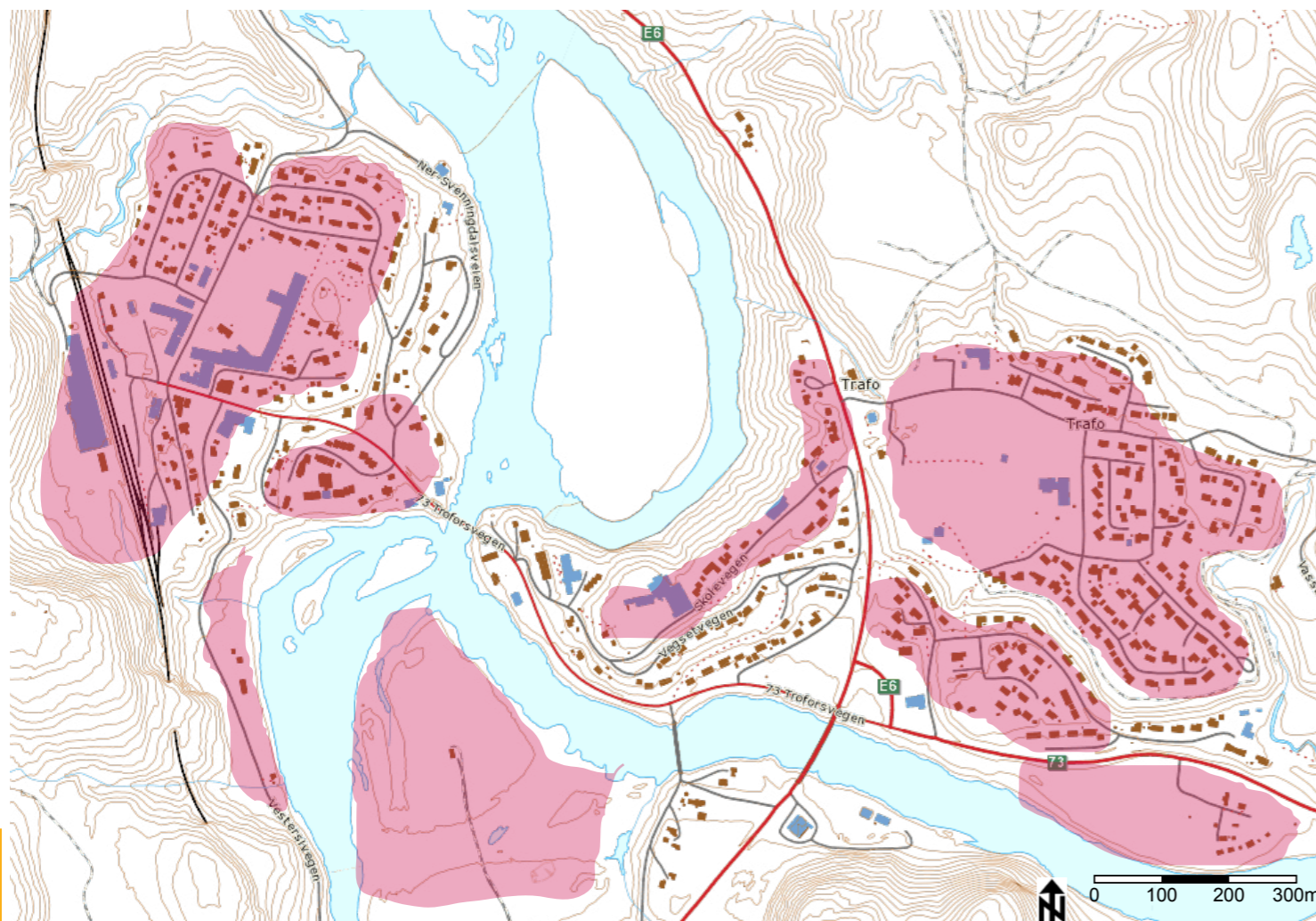
REGISTRERING

Her ser vi hvor bratt åsene på vestsiden av Trofors faktisk er i forhold til den mer gradvise økningen på østsiden. Høydeprofilen er tatt (fra venstre mot høyre) fra stasjonsområdet og over elva der hvor Troforsbrua ligger. Videre går den over åsen hvor Trofors barne- og ungdomsskoles Storskoleavdeling ligger før den krysser området hvor dagens E6 ligger og avslutter ved Esso.

ANALYSE/EVALUERING

Ut fra høydeprofilen kan man tydelig lese hvor kupert og preget av høydeforskjeller Trofors faktisk er. På en strekning litt i underkant av 1.5 km varierer høydeforskjellene med ca 50 meter i flere sprang.

ROMDANNELSE UT FRA TOPOGRAFISKE FORUTSETNINGER

Karakteristiske flater/ terrasser i Trofors. Ekvidistanse= 5m. Kart: skogoglandskap.no

REGISTRERING

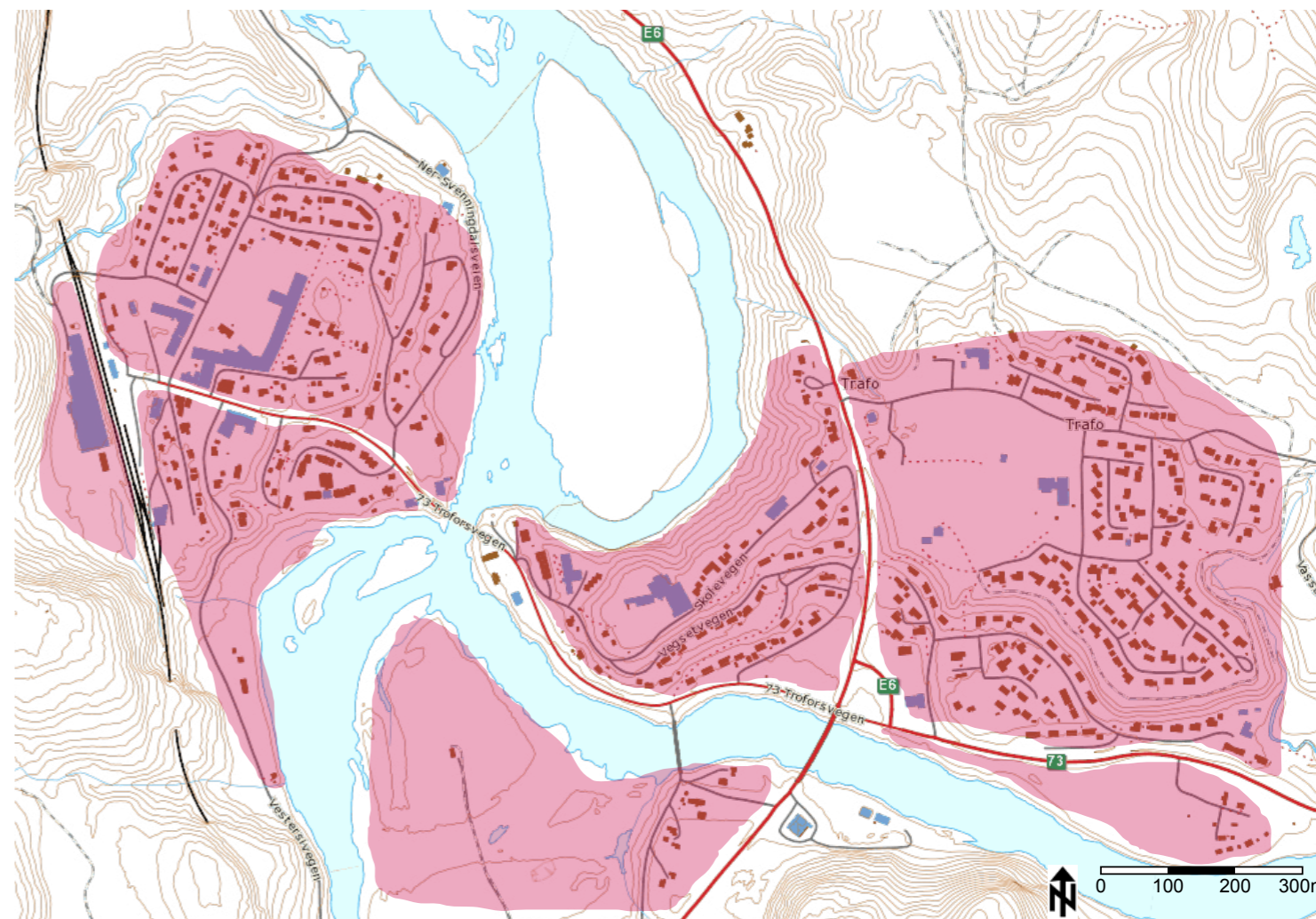
Her kan man se hvordan terrenget og høydeforskjellene innad i tettstedet skaper sammenhengende flater og rom i Trofors. De største finner man i vest ved stasjonsområdet, og i øst ved stadionområdet. Dette er også de områdene som er mest utbygde i forhold til boligformål.

ANALYSE/EVALUERING

Det vil alltid være lettere å bygge i flatt terreng enn i skråninger, og at tettstedet derfor har strakt seg mot, og utnyttet den store flaten i øst til boligformål er nok ikke så merkelig. De fleste flater partier på vestsiden er allerede fullt utbygde.

De brattere partiene er utnyttet i lavere grad til utbygging, her finner man grøntdrag, skiløyper og gangstier. Disse bidrar til å skape avgrensninger og vegger til de ulike rommene som dannes på flatene.

ROMDANNELSE PÅ BAKGRUNN AV ELVELØP OG INFRASTRUKTUR

Kart som viser hvordan elvene, jernbanen og de store vegene deler opp Trofors. Ekvidistanse= 5m. Kart: skogoglandskap.no

REGISTRERING

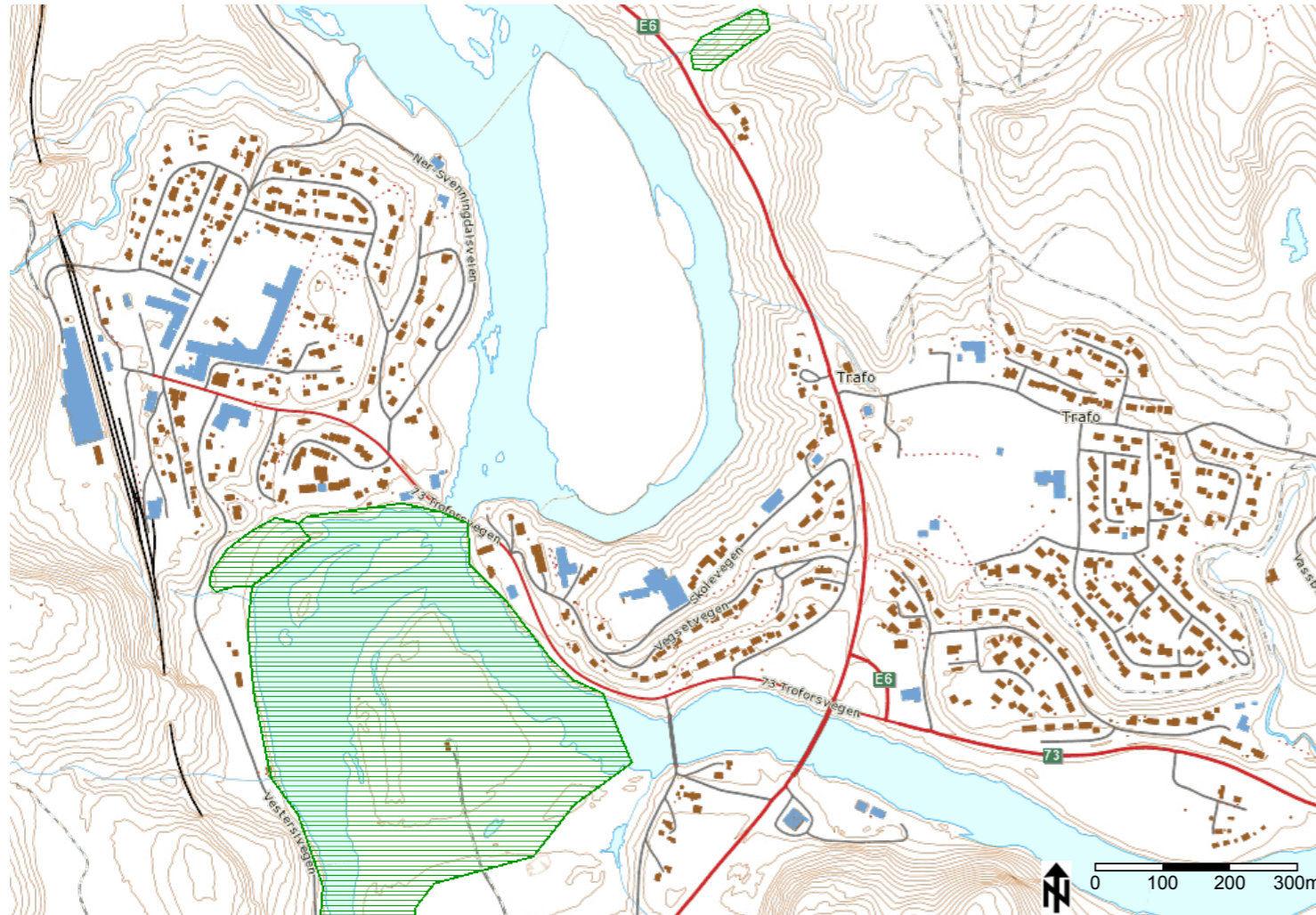
Veger, jernbanespor og elver oppfattes gjerne som avgrensende elementer/vegger i et rom, da de kan være vanskelige å krysse. I Trofors bidrar E6, Rv 73, jernbanespor og elveløpene til å danne en litt annen romfølelse enn topografien.

ANALYSE/EVALUERING

Denne måten å tenke romdannelse på kombinert med romdannelsen som oppstår ut fra topografiske forutsetninger gir en følelse av hvilke områder det vil være naturlig å se på i sammenheng med hverandre. For eksempel vil det være naturlig å se på østsiden og vestsiden av elvene for seg, men også på hver side av elvene oppstår det ulike rom som avgrenses av ulike elementer, det være seg vegetasjon, vegger, topografi mm. Det er derfor viktig å ha disse romdannende elementene i bakhodet når en skal planlegge bruken av tettstedet i fremtiden - hva som naturlig henger sammen og bør planlegges under ett.

3. NATUR OG VEGETASJON

NATURTYPER

Forekomst av viktige naturtyper i Trofors. Kart: skogoglandskap.no

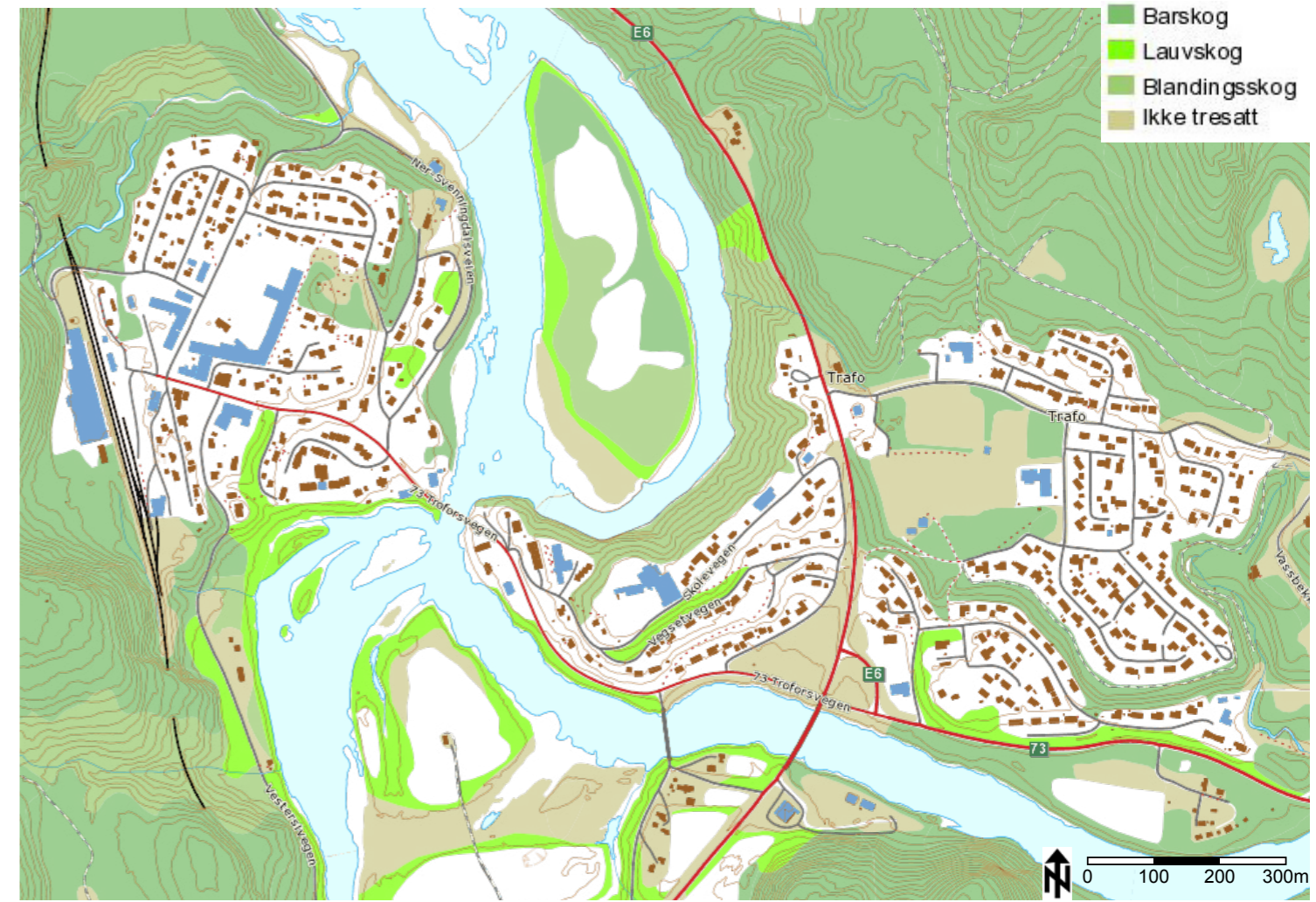
REGISTRERING

Her ser man områder i Trofors som er registrert som viktige naturtyper i henhold til DN's naturbase. Det største og sørligste området er registrert som stor elveør, og klassifisert som B-Viktig område. Det mindre tilgrensende området er registrert som kystgranskog, og klassifisert som A-Svært viktig område. Helt nord på dette kartet er det også et mindre registrert område med samme beskrivelse og klassifisering som sistnevnte.

ANALYSE/EVALUERING

Ved arealplanlegging er det ikke bare menneskelige behov som må tas hensyn til. Det må vurderes om inngrep vil ha uheldige konsekvenser for naturen, og eventuelt vurderes alternative løsninger dersom det oppstår konflikter. Et område på et ubebygde og attraktivt sted på sentrumssiden i Trofors inneholder en viktig naturtype. Dersom en skal vurdere utnytting av dette området for eventuell utbygging må dette argumenteres godt for.

VEGETASJON

Ulike skogtyper i og rundt Trofors. Kart: skogoglandskap.no

REGISTRERING

Dette kartet viser vegetasjonsfordeling i og rundt Trofors. Her ser en tydelig at barskog er dominerende i åssidene rundt tettstedet, mens det er noe løv- og blandingskog nærmere elvene.

ANALYSE/EVALUERING

Ved planlegging av videre grønnstruktur i tettstedet kan man velge å understreke barskogen med valg av for eksempel einerbusker/lyng i beplantning i sentrum, eller man kan bygge opp under det noe mykere uttrykket løvskogen representerer med løvfellende busker/stauder.

VANN

Kart som viser 10-års flom. Kart: www.nve.no

Kart som viser 100-års flom. Kart: www.nve.no

REGISTRERING

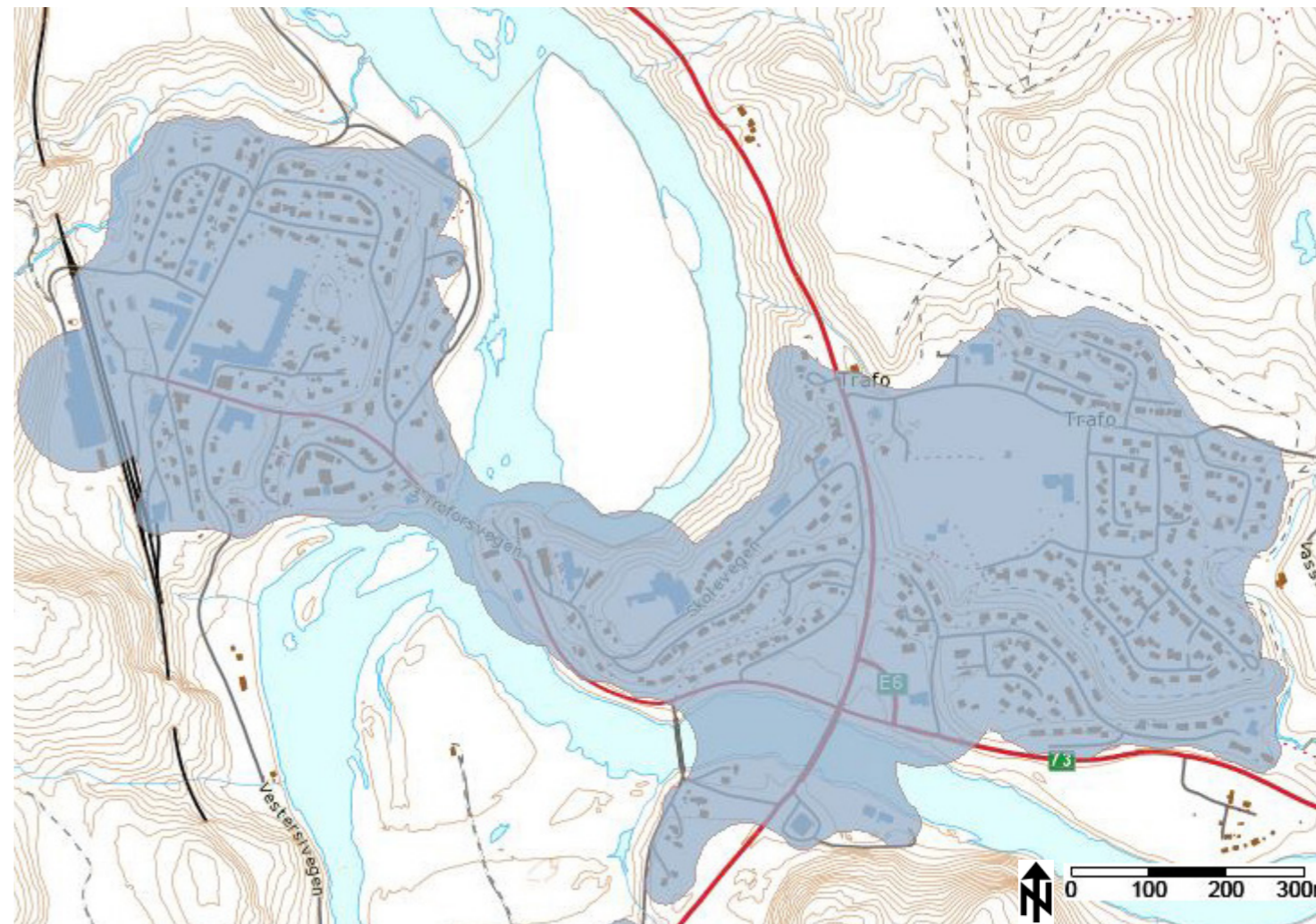
På kartet til venstre som viser situasjonen i Trofors ved en 10-års flom ser man at store deler av både Svenningdalsholmen og Båfjellmoholmen vil bli liggende under vann, i tillegg til områdene lengst ned mot elvene på sentrumssiden. Disse vil også bli oversvømt ved en 100-års flom, men da vil i tillegg hele Svenningdalsholmen, samt enda større områder av Båfjellmoholmen befinne seg under vann.

ANALYSE/EVALUERING

Disse kartene viser med stor tydelighet at det vil være unødvendig risikofylt å planlegge større utbygginger på henholdsvis Svenningdalsholmen og Båfjellmoholmen. Skal disse utnyttes bør det være med en bruk som ikke medfører store materielle og økonomiske skader ved en eventuell oversvømmelse, eventuell bruk kan være eksempelvis fiske-/badested eller som turområde. Det samme gjelder områdene ned mot elvene på sentrumssiden.

4. AREALBRUK OG BEBYGGELSE

TETTSTEDSAVGRENSNING

Tettstedsavgrensning definert av ssb.no 2011. Kart: skogoglandskap.no

REGISTRERING

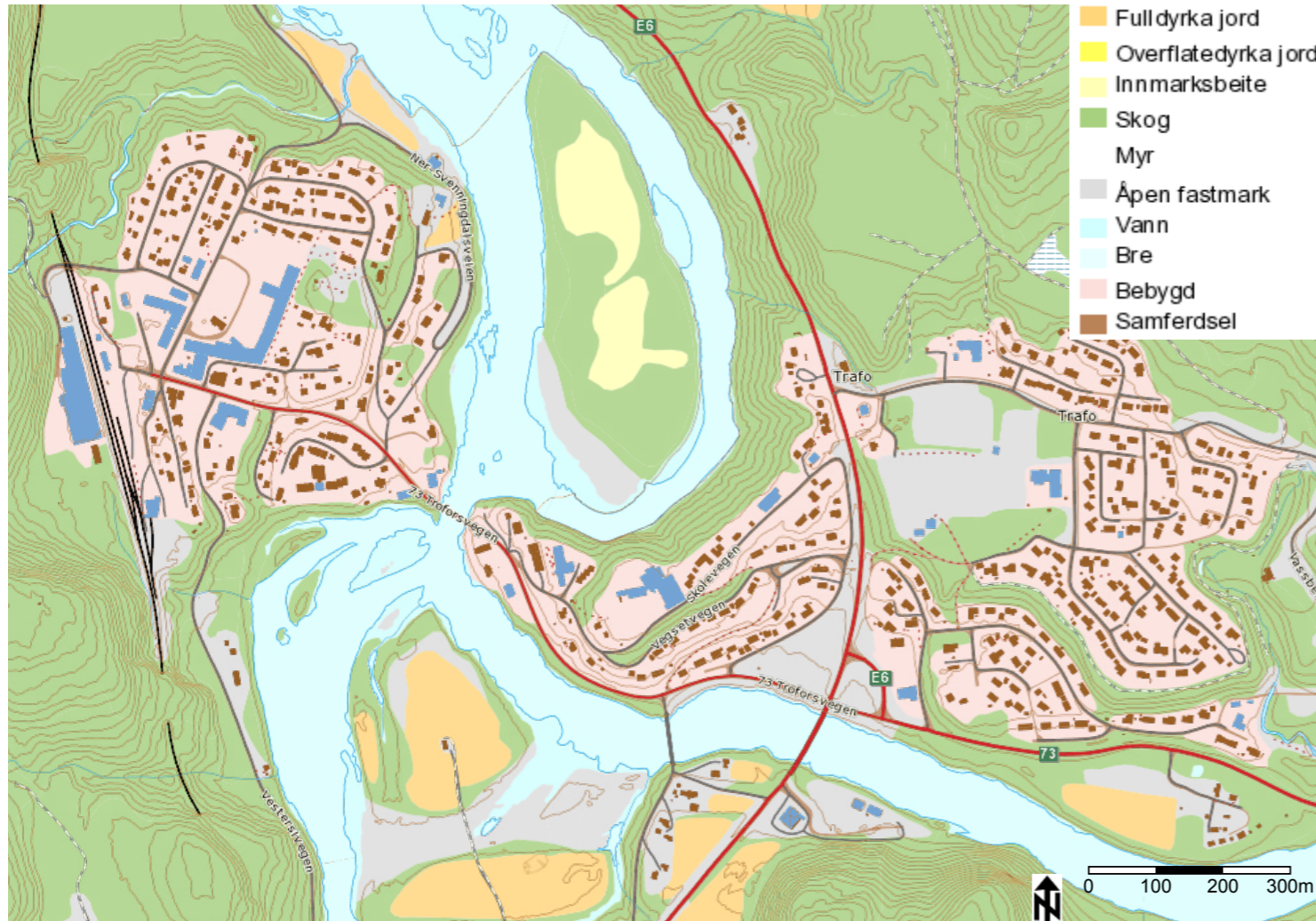
Her vises tettstedsavgrensningen av Trofors slik den er definert hos ssb.no. Den tar med alle utbygde områder, men ikke det nye boligfeltet på Vassbekkmoen helt i øst.

ANALYSE/EVALUERING

Denne avgrensningen samsvarer godt med hva som faktisk oppfattes som tettstedet når man besøker Trofors. Boligene på sørsiden av Vefsna er løstere tilknyttet, men synes fra andre siden av elven og er således også en del av tettstedet.

Tettstedsregistreringen synes likevel å gi et noe skjevt inntrykk, da det ser ut som hovedtyngden av tettstedet ligger på østsiden av elven, mens sentrumsområdet i dag i realiteten er på vestsiden. Kartet gir ingen informasjon om bygningenes funksjoner.

AREALTYPER

Ulike arealtyper i Trofors. Kart: skogoglandskap.no

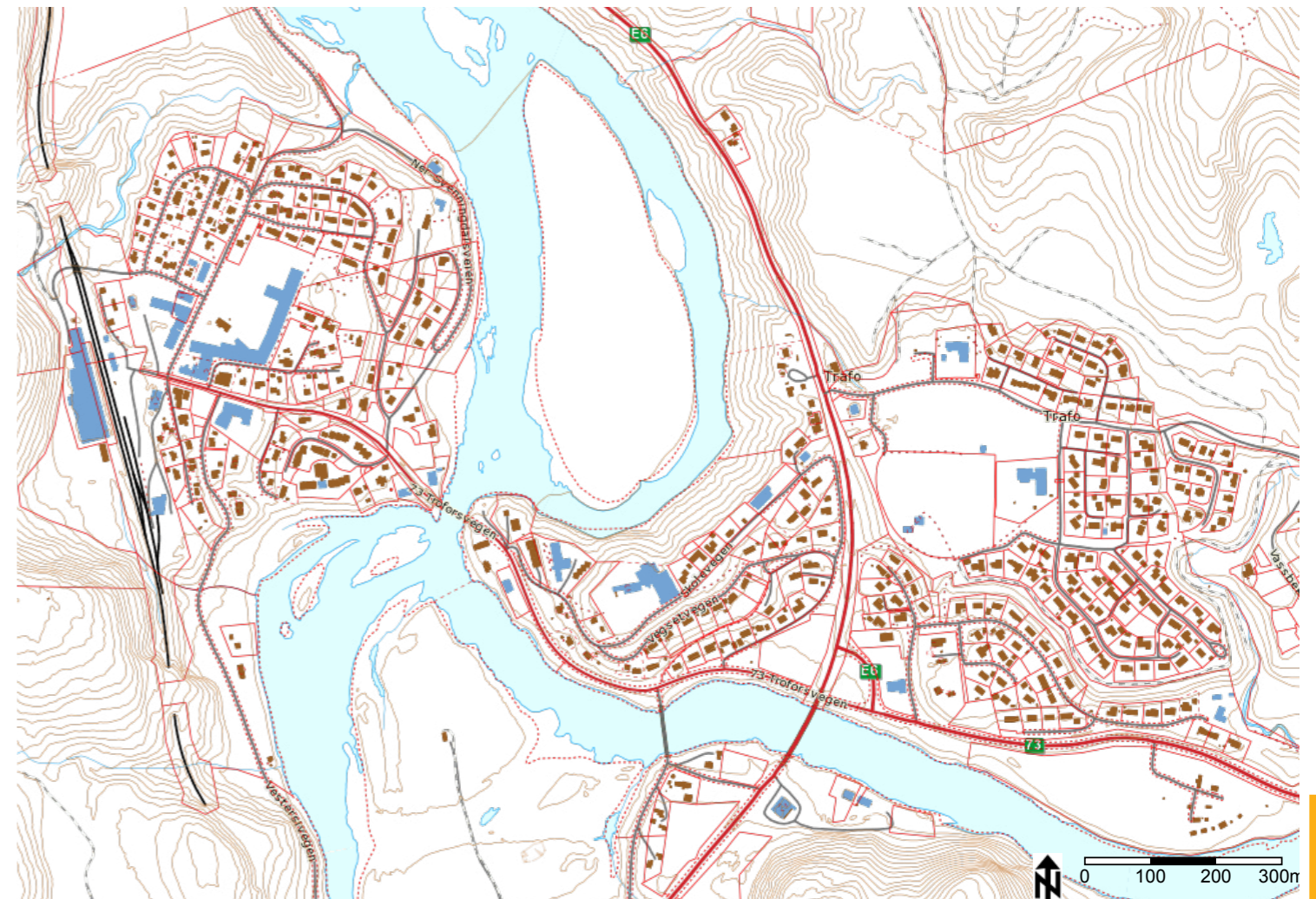
REGISTRERING

Her ser man hvilken arealbruk det er i dagens Trofors. Tettstedet er for det meste preget av bebyggelse og omkringliggende skog. Det er i tillegg noe dyrka mark i tilknytning til tettstedet, blant annet på Båfjellmoholmen, Gammelsagmaro og områdene ved E6 sør for Vefsna.

ANALYSE/EVALUERING

Arealbruken i Trofors viser en spredt bebyggelse som gir større avstander innad i tettstedet enn nødvendig - og som på den måten muligens genererer mer bilbruk enn nødvendig. Det er også potensiale for fortetting på sentrumssiden, for eksempel på den gamle fabrikktomta.

BEBYGGELSE OG EIENDOMSGRENSER

Eiendomsgrenser i Trofors. Kart: skogoglandskap.no

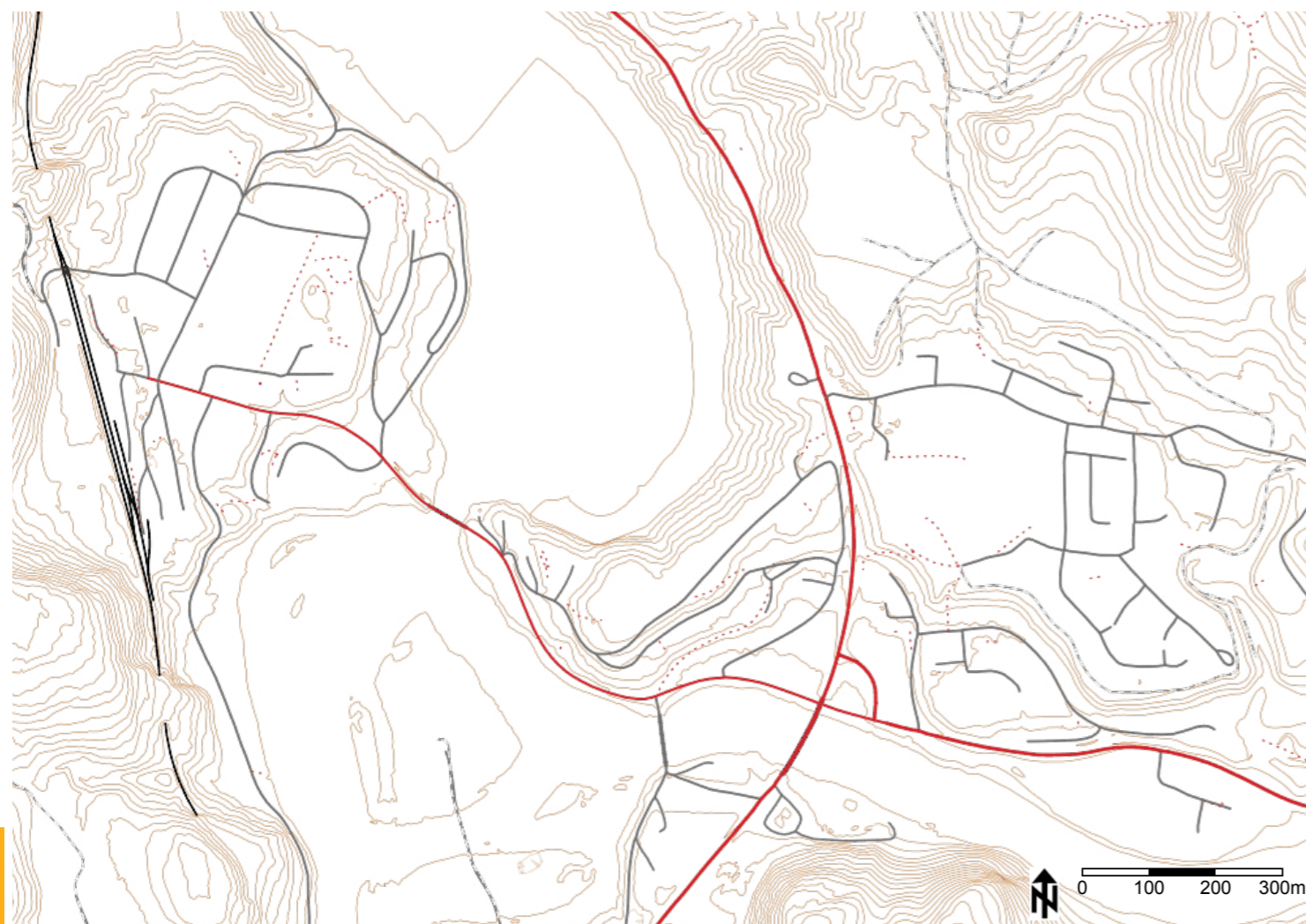
REGISTRERING

Dette kartet viser eiendomsforhold og bebyggelsestyper i Trofors. de blå bygningene er offentlige bygg, alt fra skoler, barnehager og sykehjem til butikker, jernbanestasjon og kommunehus, mens de brune er privateid. Tettstedet bærer ellers preg av god plass, boligmassen består for det meste av eneboliger med tilhørende hager og greie tomtestørrelser. De nye tomtene som er lagt ut i Vassbekkmoen legger opp til liknende utnytting. I sentrum finnes det også noen få leiligheter i bygget tvers over gaten fra Coop.

ANALYSE/EVALUERING

Med manglende plass i sentrum i forhold til nye tomter bør kanskje Trofors se på andre muligheter for utbygging enn eneboliger. Lavblokker eller leilighetskomplekser kan være en løsning. Dette vil kunne hindre tettstedet i å strekke seg enda mer i lengderetningen, samtidig som det tillater flere å bo nærmere sentrumsfasiliteter som post, butikk og lignende. Det er dessuten kostbart å bygge nytt, samtidig som kanskje ikke alle ønsker hus som førstegangsinvestering, eller rett og slett ønsker et lettere alternativ vedlikeholdsmessig enn hva en enebolig representerer.

TRAFIKK OG VEGSYSTEMER

Vegnettet i Trofors. Kart: skogoglandskap.no

REGISTRERING

Trafikksystemet på Trofors er sterkt preget av jernbanen og E6 i nord-sørgående retning, og Rv 73 som binder tettstedet sammen på tvers mellom de to. I tilknytning til disse er det et sekundært vegnett, hovedsakelig bolig-gater. Det er også avkjøring til Stavassdalen fra Rv 73.

Mestparten av trafikken i tettstedet er skapt lokalt, som vist på de tre figurene til høyre. Mer enn 1000 kjøretøy kjører over Troforsbrua hver dag. Det er organisert skolebusser fra sentrum til skolene på østsiden. Nordlandsbanen stopper i Trofors tre ganger i døgnet i begge retninger, og det går i tillegg endel godstransport på denne linja (www.nsb.no). Det går også lokalbusser

Trofors - Mosjøen fem ganger tur/retur i ukedagene (www.rutebok.no).

Lokalisering av trevarefabrikken i forhold til E6 genererer en del tungtransport gjennom sentrum.

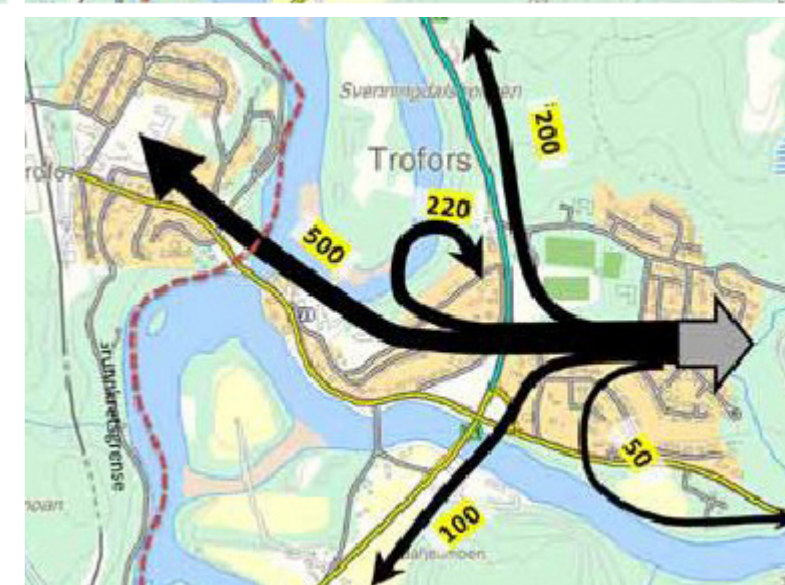
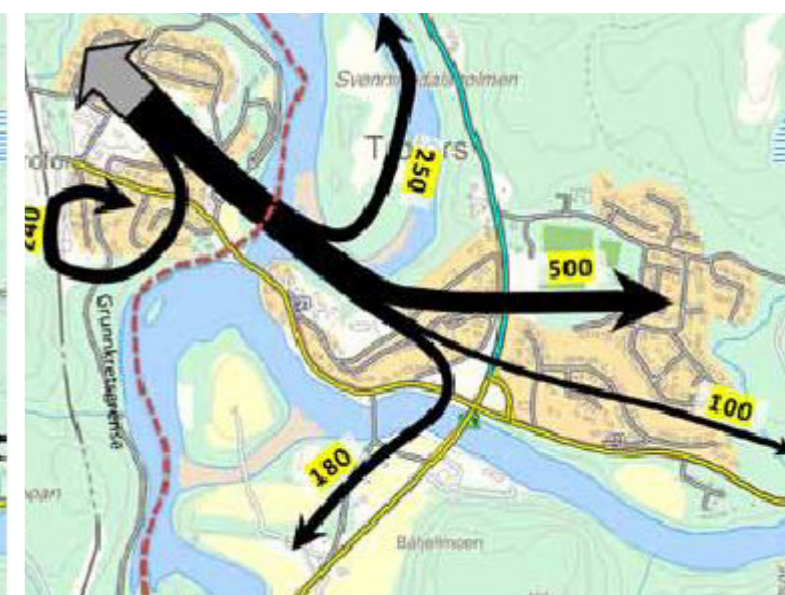
Tre figurer som viser trafikkbildet i Trofors

Øverst til venstre: gjennomgangstrafikken i Trofors langs E6, samt hvor mange biler som tar av/kjører på E6 fra Rv 73.

Øverst til høyre: hvordan bilreiser med utgangspunkt i sentrumssiden av Trofors forløper seg i løpet av en dag. Som vi kan se skjer hovedtyngden av bilreisene til den delen av Trofors som ligger øst for Vefsna.

Nederst: bilreiser med utgangspunkt i østsiden av Trofors i løpet av en dag. Som vi kan se skjer hovedtyngden av bilreisene i retning sentrum.

(Figurer: Kokkonen, I., et. al, 2011)

ANALYSE/EVALUERING

Jernbanen, E6 og Rv 73 utgjør den bærende infrastrukturen i tettstedet som det resterende vegnettet forholder seg til. De strukturerer tettstedet i den forstand at de kan oppleves som barrierer og tydelige vegger/skiller i landskapet og er vegene hvor hovedtyngden av dagens trafikk i Trofors er.

Avstandene innad i tettstedet er ikke større (2-3 km) enn at det er potensiale for at mer trafikk kan skje til fots eller på sykkel, men det krever bedre tilrettelegging. Troforsbrua er blant smal og skummel å krysse for fotgjengere. Her vil det anlegges gang- og sykkelbro i forbindelse med E6-omleggingen. Dette er positivt

i forhold til målet i NTP 2014-2023 om at det skal bli tryggere å være gående og syklist. I tillegg vil ny E6-trasé medføre at en del av tungtransporten som i dag går fra E6 til/fra fabrikken vil gå utenom sentrum, noe som også vil gjøre det tryggere i sentrum.

Trevarefabrikkens beliggenhet tett opptil jernbanen gjør også at det ligger godt til rette for å kunne få mer transport over på jernbane på en enkel måte, noe som også er et poeng i NTP.

KOMMENTARER TIL NY E6-TRASE

PÅVIRKNING PÅ TROFORS

Omleggingen av E6 vil snu opp ned på trafikkmønsteret innad i tettstedet og få store konsekvenser for lokalsamfunnet. Det gjelder både for lokaltrafikken, og også for arealbruken på tettstedet. Nye områder vil tas i bruk, mens andre områder kanskje vil ha behov for annerledes bruk enn i dag.

LOKALTRAFIKK

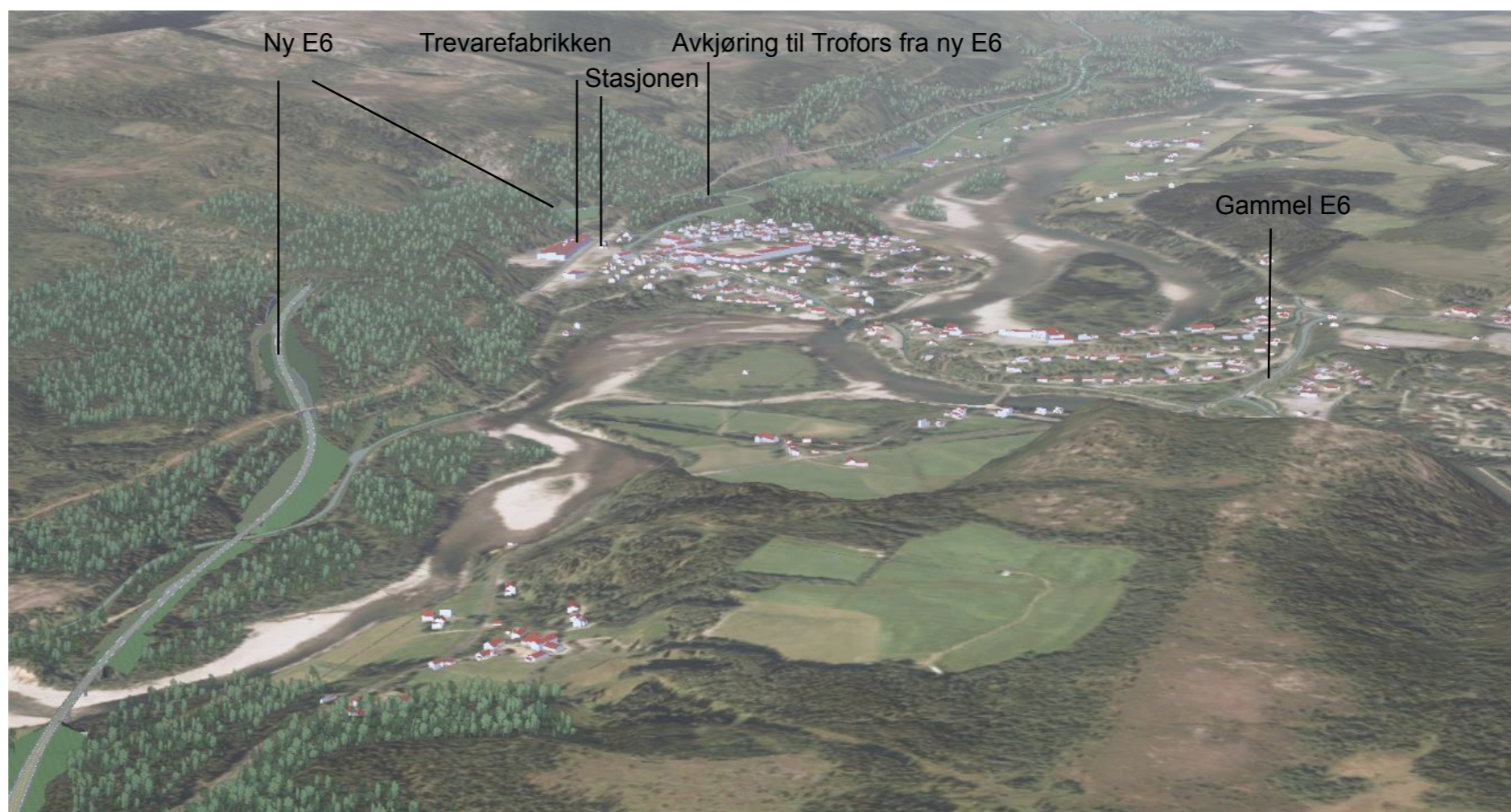
Den valgte løsningen i forslaget til reguleringsplan medfører store trafikale endringer for Trofors. Transport av varer til og fra trevarefabrikken via E6 vil kunne skje uten å berøre sentrumsområdet, noe som sparer sentrum fra mye av den tungransporten som i dag går gjennom sentrum. Noe økning i trafikk gjennom sentrum og mot E6 fra Rv73 må man likevel regne med. Den gamle E6 vil inkorporeres i lokalvegssystemet på Vegset ved hjelp av nye kryssløsninger, lavere fart og andre tiltak som vil gjøre lokaltrafikkbildet mer oversiktlig i den østlige delen av Trofors.

AREALBRUK

Enkelte bedrifter som er tilknyttet dagens E6, som ESSO, vil miste deler av kundegrnlaget - og har gitt signaler om at de nok vil se seg om etter nye beliggenheter. Hva skjer da med området som ESSO eventuelt forlater? Og det er også viktig å være bevisst på hvilken påvirkning en eventuell flytting av ESSO opp mot området ved avkjøringen til Trofors fra ny E6 vil kunne få for tettstedets utstrekning. Grane kommune og Trofors må planlegge arealbruken nøye i tiden fremover for å unngå at den østlige delen bare blir glemt, og at tettstedet i stedet bare strekker seg mot ny E6.

KATALYSATOR

Den endringen ny E6-trasè medfører kan og bør virke som en katalysator på Trofors' øvrige stedsutviklingsarbeid. Nå er det engasjement og endringsvilje til stede i befolkningen - så er det mye opp til Grane kommune å gripe sjansen til å realisere og gjennomføre større samfunnsmessige grep i sammenheng med dette. For Trofors som tettsted kan dette være det dyttet som skal til for å skape et sted å være stolte av i fremtiden!

3D-illustrasjoner som viser hvordan den nye E6-traséen forholder seg til landskapet rundt Trofors. Som vi ser av figuren til venstre er det ikke mye man ser av Trofors fra E6 når man kommer kjørende nord fra før man kjører inn i en tunnell. Denne tar deg så godt forbi Trofors før man ser dagslys igjen (se over).

Trofors sentrum har tradisjonelt slitt med synligheten fra E6, og basert på dette ser det ikke ut som at det nye alternativet vil gjøre tettstedet mer synlig fra Europavegen. Om ikke tunnelen kunne vært unngått, og vegen for eksempel lagt i en slynge i åssiden slik at man så Trofors, bør en i allefall vurdere noen siktlinjer gjennom skogen og ned mot tettstedet fra den delen av E6 hvor man faktisk kan skimte Trofors.

(Begge illustrasjonene: Statens vegvesen, 2013).

5. AKTIVITETER OG KULTUR

AKTIVITETER I TROFORS

Granedagene

GRANEDAGENE 2012
Onsdag 13. juni – søndag 17. juni

ONSDAG 13. JUNI:
Kl. 18.00 Grane ungdomshus: Åpning av Granedagene og kulturkveld.

TORS DAG 14. JUNI:
Kl 16.00 Omvisning ved Norgesvinduet.
Kl 20.00 Grane samfunnshus, Vegset: Granerevyen «Plussele Tbakke».

FREDAG 15. JUNI:
Kl 10.00 Karnevalstog for barnehager og småskole. Toget går fra Stormoen – Trofors.
Kl 10.00 -15.00 Åpen dag ved Sentrum Næringshage Trofors. Presentasjon av bedrifter og demonstrasjon av studiesenter.
Kl 12.00 Omvisning ved Norgesvinduet.
Kl 18.00 Grane samfunnshus, Vegset: Granerevyen «Plussele Tbakke»
Kl 15.00 – 24.00 Grane bygdetun Gammelsagmaro: Salg av grillmat.
Kl 17.30 Grane bygdetun Gammelsagmaro: Kulturfredag i teltet, med følgende program:
Kl 17.30 Kulturskolens avslutningskonsert.
Kl 19.00 Banansplitt og Minisplitt danser.
Kl 19.30 Marcus og Martinus synger.
Kl 20.00 «Fountain of youth»
Kl 21.00 Pubekveld med musikk av Granes nye boyband og andre lokale band.
Kl 24.00 Arrangementet avsluttes.

LØRDAG 16. JUNI:
Grane bygdetun Gammelsagmaro:
Kl 9.00 – 11.00 Næringslivet spanderer gratis frokost. Seniorsanger underholder.
Kl 11.00 – 16.00 Stands og kaffe i messeteltet. Fiskekonkurranse for barn. Gratis deltakelse. Ta med fiskeutstyr.
Elvebåten i Vefna v/Kjell Øksendal. Demonstrasjon av fluefiske v/rumensk og norsk landslagfisker.
Kl 14.00 Matchshow for hunder. Både renrasede og blandingshunder er velkommen til å delta. Barn og hund konkurranse. Påmelding til sekretæriet i messeteltet.
Kl 21.00 – 01.00 Telfest. Musikk: «Hilde & gutta». 15 årsgrense.

SØNDAG 17. JUNI:
Kl 11.00 Grane kirke: Gudstjeneste. 50-års konfirmantene deltar.
Kl 12.00 – 15.00 Stavassgården: Stavassdagen 2012. Årets tema er Vefna. «Historietimen», rotenbehandling og fremtiden.
Kl 19.00 Grane samfunnshus, Vegset: Granerevyen «Plussele Tbakke».

SPONSORER:
Grane kommune
HELGELAND

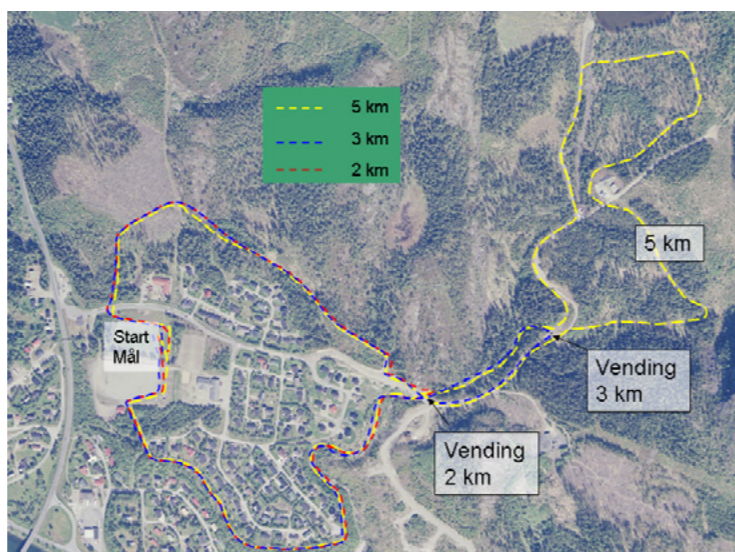
Program for Granedagene 2012

Årlig sommerarrangement med mange aktiviteter. Det arrangeres blant annet kulturkvelder, omvisning hos Norgesvindu, fremvisning av årets Granerevy, utstillinger, åpne hus, salgsboder, konserter, stands og konkurranser og grilling på bygdetunet på Gammelsagmaro mm (www.granekommune.no). Et populært tiltak som samler lokalbefolkningen.

Idrettslaget

Idrettslagets logo.

Løypetraséer under KM på ski i 2011.

Grane I.L ble stiftet i 1924, og er et idrettslag med hovedfokus på fotball og ski. Idrettslaget var arrangør for KM på ski i 2011, med løypetraséen vist over. De har også tilbud om andre idretter som for eksempel handball, orientering og allidrett (www.graneil.no). Idrettslaget har en sterk posisjon i lokalsamfunnet og skaper stor interesse og engasjement blant folk. Det er satt ned en arbeidsgruppe, Vegset 2020, som blant annet jobber med fornyelse av stadionanlegget - det er stort behov for opprustning av både klubblokaler og skiløyper. Noe støtte, blant annet gjennom tippemidler har de fått, men arbeidet baserer seg i stor grad på god gammel dugnadsånd.

Møteplasser

Inngangen til Coop og Møteplassen

1. Møteplassen/Grane frivilligsentral/Coop: Ligger i samme bygg som Coop. Her møtes blant annet småbarnsforeldre en gang i måneden for en kaffe. I tillegg er det kaffebord inne på Coop hvor folk samles.

Grane innkjøpslag er plassert midt i sentrum.

2. Felleskjøpet: Grane innkjøpslag holder til i lokalet nærmest jernbanestasjonen. Her møtes folk fra distriktet rundt Trofors når de tar turen inn for å hente varer, gå på posten mm. Dette skjer på faste tidspunkt, og fungerer som et samlende sted for en kaffekopp og en prat.

Trixie

ESSO ligger ved avkjøringen til Trofors fra dagens E6

3/4.Trixie/ESSO: Trixie er Trofors' vegkro, og et sted hvor man kan få servert mat samt et populært samlingssted for ungdommen i Trofors. ESSO er et annet naturlig samlingspunkt hvor ungdommen møtes.

5. Grane samfunnshus: Kan leies i forbindelse med diverse kulturelle arrangement, fester, sluttet lag, private arrangement som konfirmasjon, bryllup og diverse salg.

6. Ungdomsklubben Frisco: Et gratis fritidstilbud for ungdom mellom 13-18. Ligger i egne lokaler i kjelleren ved Grane barne- og ungdomsskole. Åpent hver onsdag ettermiddag. Her kan ungdommene spille biljard, airhockey, fotballspill, TV-spill, se TV, spille musikk eller delta i kiosksalg. Det blir også arrangert aktiviteter som kino- og slalomturer med jevne mellomrom samt tilbud om organisert trening i idrettshallens styrkerom.

KULTURHISTORIE

Trønderlån

Kart som viser trønderlånets plassering. Kart: www.skogoglandskap.no

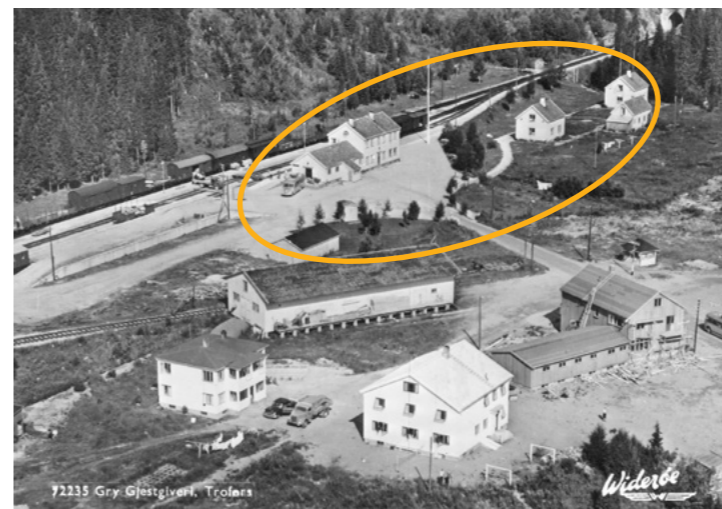
REGISTRERING

I Trofors, like før man kommer sørfra til brua over E6 og avkjøringen til Trofors finner man et trønderlån på venstre siden av vegen. Et trønderlån er en typisk bygning fra gammelt av i disse trakter, spesielt i Trøndelagsfylkene. Det er karakteristisk i sin fremtoning ved sin lange og smale bygningskropp, og var gjerne to etasjer. Bygningen i Trofors er SEFRAX-registrert, men er ikke meldepliktig. Eier har søkt Grane kommune om tillatelse for ombygging av disse med tanke på utleie/overnattingsmuligheter, og fått godkjenning.

ANALYSE/EVALUERING

Spesielle bygninger som dette kan være med å gi et særpreg til et sted. Akkurat i Trofors ligger bygget noe for seg selv og vil ikke bety så mye for opplevelsen av tettstedet, men at en historisk bygning tas i bruk på ny og gjøres tilgjengelig for publikum er positivt. I tillegg er det jo mangel på overnattingsmuligheter i Trofors i dag, så dette kan bli en fin start på slike tilbud.

Stasjonsby

Historisk bilde av Trofors stasjonsområde. Foto: Statens vegvesen

Dagens situasjon. Foto: Are Halse

REGISTRERING

Trofors har som en av veldig få steder bevart ikke bare det originale stasjonsbygget ved jernbanen, men også stasjonsbymiljøet i form av vokterboliger og forplassen til stasjonsbygget. Som vi kan se på bildene over er stasjonsbygget og forplassen godt synlig også i dag, mens vokterboligene har "forsvunnet" noe i tett skog. Men der er der like fullt.

Jernbaneverket har ymtet frempå om at de kan vurdere å stille midler til disposisjon gjennom prosjektet landsverneplan for kulturminner på jernbanen for å bidra til at stasjonen, forplassen og vokterboligene kan bli et bevaringsområde og historisk kjerne i en eventuell nasjonalparklandsby Trofors. Jernbaneverket setter likevel klare krav om at eventuelle tiltak ikke må komme i konflikt med muligheten til å drifte jernbanen i fremtiden, og at det må utvises et ønske og vilje fra Grane kommunes side om å få til dette (Lillefloth, 2012).

ANALYSE/EVALUERING

Trofors har en kort historie som tettsted, og jernbanen var utgangspunktet for fremveksten av Trofors. Trofors har fremdeles et inntakt stasjonsbymiljø, Jernbaneverket stiller seg positive til å bidra til å gjøre dette til et flott bevaringsområde og tillegg vil en ivaretagelse av dette ta vare på stedets historie og egenart (noe som blant annet "Prisen for attraktivt sted" vektlegger). Stasjonsområdet bør derfor definitivt vektlegges i Trofors' videre stedsutviklingsarbeid.

Svenningdal trevarefabrikk

Den gamle trevarefabrikken.

REGISTRERING

Industrinæring og trevarebearbeiding har sterke tradisjoner i Trofors. Selv om trevarefabrikken har flyttet inn i nye lokaler vest for jernbanen, står fortsatt det gamle fabrikklokalet med sitt iøynefallende fjernvarmeanlegg midt i sentrum av Trofors.

ANALYSE/EVALUERING

Med tanke på hvor viktig denne bedriften har vært for Trofors, og at anlegget fortsatt står kan det være en tanke å ta vare på og bruke anlegget i fremtidsplanleggingen av Trofors. Man behøver ikke ta vare på hele fabrikklokalet, og heller ikke nødvendigvis la det fremstå fysisk likt som dagens utgave, men noe går eventuelt an å bevare for ettertiden?

Gjenbruk av gamle bygg er i tillegg god miljø- og klimapolitikk, og bør derfor være et mål i seg selv.

Gammelsagmaro og Tromoan

Fine informasjonstavler er satt opp på området om stedet og dyregravene.

REGISTRERING

Øst for tettstedet, langs Vefsna og Rv73 finner vi Gammelsagmaro. Det er et populært turområde og har et museumsområde med gamle laftede tømmerhus. Navnet stammer fra dialektordet "sagmare" (sagstilling for håndsaging av tømmer til trematerialer). Det er opparbeidet gangveg til Vefsna og her kan man fiske ved kjøp av fiskekort. Vefsna var et kjent vassdrag for laksefiske, blant annet var det en populær destinasjon for engelske sportsfiskere på 1800-tallet. Men nå er det ørretfiske som dominerer.

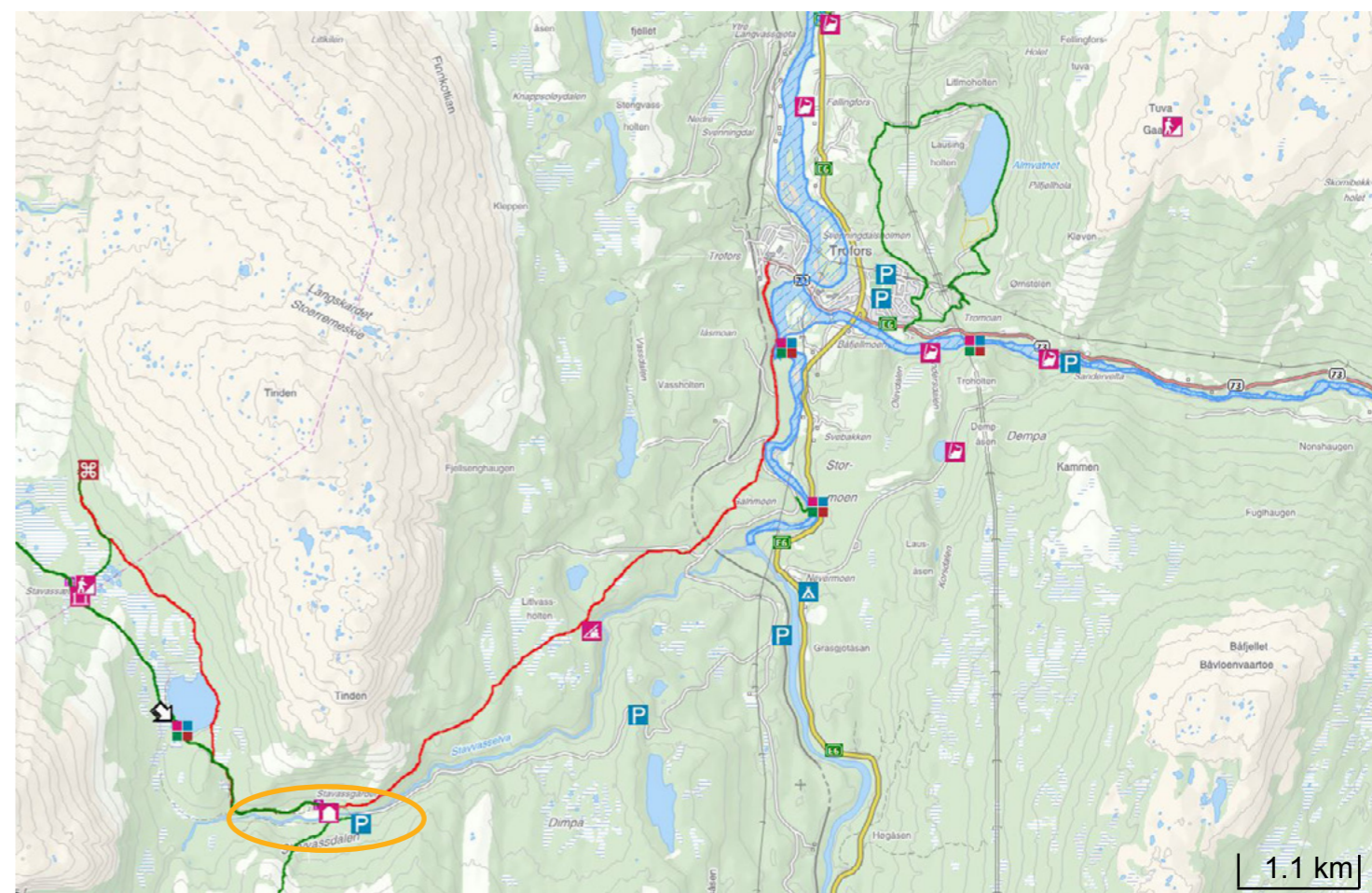
Man også ta turen over Rv 73 og opp til dyregravene på Tromoan. Disse er en del av prosjektet "Fotefar mot nord" og stammer fra jernalderen. Her ble det fanget elg i fangstgroper i et smalt dalføre som elgen trakk gjennom på tur mellom beiter. Flere groper er synlige.

ANALYSE/EVALUERING

Områdene representerer historisk bruk av naturen rundt Trofors, og bør tas vare på da de er lett tilgjengelige og populære utfartssteder.

REISELIV OG FRITIDSBRUK

Stavassdalen

Kart som viser Stavassdalen i forhold til Trofors og Lomsdal-Visten nasjonalpark, samt friluftsmuligheter i nærheten av Trofors, og nærmeste overnattingsplass (camping). Kart: Turkart Helgeland

REGISTRERING

I tillegg til fiske- og turmulighetene i umiddelbar nærhet til Trofors er det også noen som velger å benytte seg av Stavassdalen for rekreasjon. Her har en frivillig forening ved navn "Stavassdalens venner" rustet opp et gammelt gårdsbruksområde med aner så langt tilbake som til 1700-tallet. Formålet er å drive og utvikle Stavassgården som et område for friluftsliv, historie- og kulturformidling og arrangement, samtidig som de ønsker å fremme et enkelt og naturvennlig friluftsliv. Området er lett tilgjengelig fra Trofors, og byr på flotte naturopplevelser med ypperlig turterreng både sommer og vinter. Gode bær- og soppbankings-, jakt- og fiske-muligheter er det også.

Det er mulig å leie rom for overnatting på Stavassgården. denne var i drift til 1948. Huset har utsikt mot det gamle kulturlandskapet, Stavassdalen og flotte fjelltopper (blant annet Kvitfjellet (1248 moh) og Blåfjellet (1293 moh)) (www.stavassdalen.no).

ANALYSE/EVALUERING

Stavassdalen er lett tilgjengelig fra Trofors, og er den naturlige innfallsporten til nasjonalparken Lomsdal-Visten fra Trofors. Skal Grane kommune satse på status som nasjonalparklandsby for Trofors vil tilbudet i Stavassdalen være viktig å opprettholde og videreutvikle som en portal mot nasjonalparken.

- 4.2 "SENSE OF PLACE" -

OM "SENSE OF PLACE"

OPPBYGNING

Stadkjensleregistreringene er delt i to. Først presenteres egne funn og registreringer, deretter registreringer gjort av andre.

EGNE REGISTRERINGER

SPØRRESKJEMA UNGDOMSSKOLEKLASSE

En gruppe som ikke var spesielt godt representert i tidligere registreringer var ungdomsskoleelver. Disse er viktige for Trofors' fremtid. De fleste har vokst opp i Trofors men må forlate Trofors, i allefall midlertidig, for å gå på videregående. De inntrykkene de sitter med av Trofors i det de reiser ut kan, og vil i mange tilfeller, være avgjørende for om de kan tenke seg tilbake senere.

Hva ungdommen synes om Trofors som sted, kan de tenke seg å flytte tilbake hit når de blir voksne - og eventuelt hvorfor/hvorfor ikke. Dette er innspill som er viktige å ta høyde for i fremtidig planlegging.

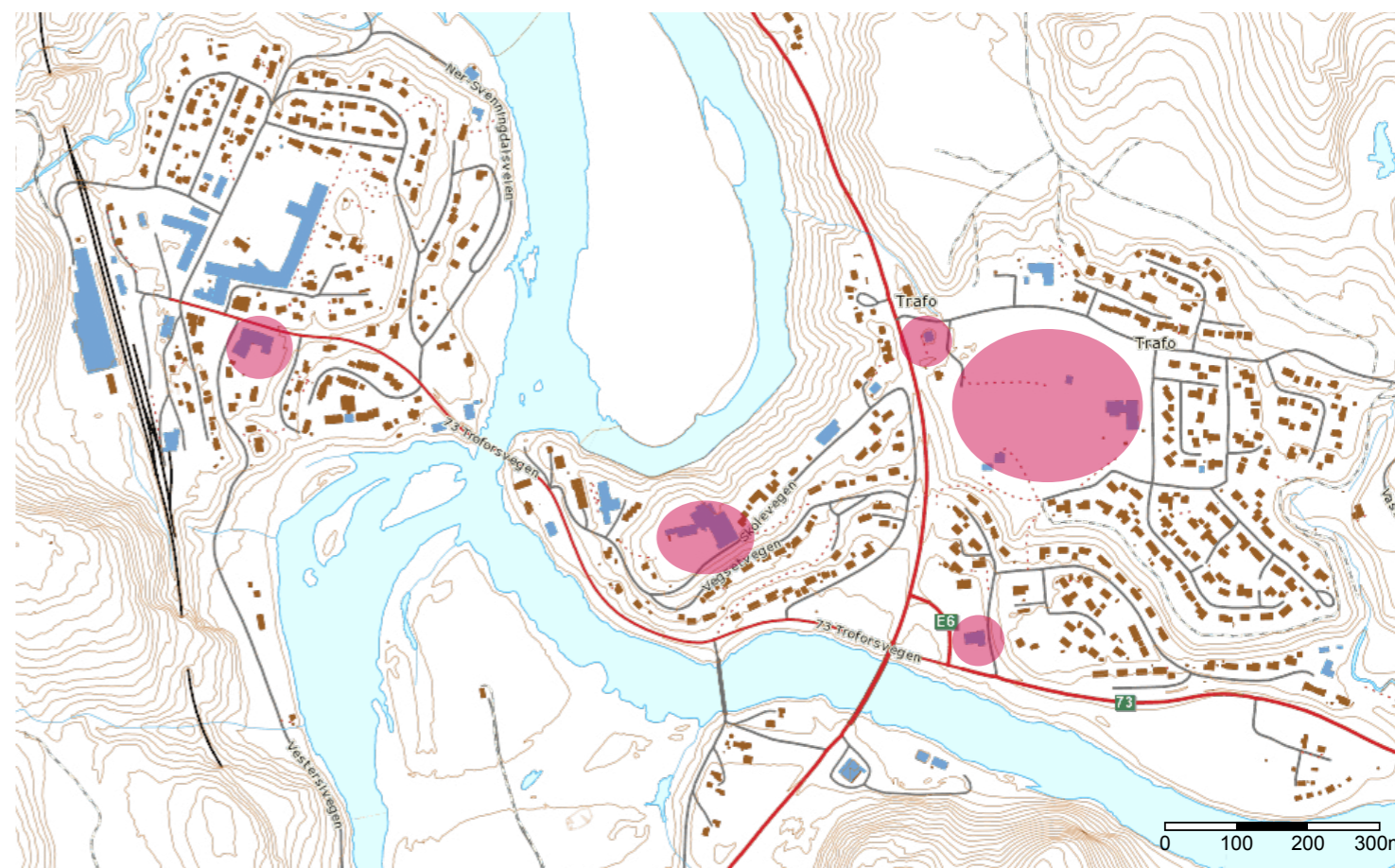
REGISTRERING

Det ble derfor utformet et spørreskjema som ble delt ut til 10. trinn ved Grane barne- og ungdomsskole. Det var ni elever som svarte, fire jenter og fem gutter. Ut fra de svarene som kom inn sitter en igjen med følgende funn:

- 1: Hva er mest representativt for Trofors?
  - Trixie og ESSO gikk igjen hos de fleste, i tillegg ble naturen og idrettslaget nevnt av flere.
- 2: Hvilke fritidsaktiviteter finnes for ungdom i Trofors?
  - Frisco, fotballag, skilag, håndballag, dansing, kor, korps, svømming, skyting.
- 3: Hva driver du med utenom skolen?
  - Fotball, ski og trening generelt gikk igjen i tillegg til å være med venner.
- 4: Er det noe du savner i Trofors?
  - Et sted hvor ungdommer kan møtes hver dag og scooterløyper var hovedønsker. i tillegg var det et savn om litt mer "liv" og butikker.
- 5/6: Kan du tenke deg å flytte tilbake til Trofors når du blir voksen, og hvorfor/hvorfor ikke?
  - Flere svarte kanskje og ja på sikt (når de fikk barn/ble gammel - Trofors er stille og rolig og har et godt oppvekstmiljø). Andre så mer negativt på det på grunn av dårlig utvalg av arbeidsplasser, butikker og muligheter for billigere boliger andre steder.
- 7: Trives du med å bo i Trofors?
  - Ca halvparten svarte enkelt og greit ja, mens resten var litt delte og ga uttrykk for en både-og holdning.

Avslutningsvis markere alle på kart hvor de oppholdte seg mest i Trofors, dette for å kartlegge hvilke deler av Trofors ungdommen bruker. Resultatene er sammenfattet på kartet under:

Dette er de offentlige stedene ungdommene markerte i tillegg til skiløypa og hvilke veier de ofte går. I tillegg kom det frem at ungdommen er mye på besøk, da flere bolighus også ble markert.

Kart som viser hvilke deler av det offentlige rom ungdommen i Trofors oppholder seg. Kart: www.skogoglandskap.no

ANALYSE/EVALUERING

Det jeg fant påfallende med denne spørreundersøkelsen, og især kartøvelsen var skjevfordelingen i bruk av tettstedet. Over halvparten av ungdommene markerte enten ingenting eller bare for Coop på sentrumssiden. Nesten alle registreringene relaterte seg til østsiden av elven. Hvorfor har det blitt slik at alle tilbudene som er rettet mot ungdommen er lokalisert på denne siden av elven, ønsker ikke kommunen å inkludere og invitere ungdommene til å ta i bruk sentrumsområdene i tettstedet? Eller er det tilfeldig?

Jeg anser dette som en noe uheldig utvikling, og noe kommunen bør tenke over i fremtidig planlegging. Hvordan hadde dette sett ut dersom man hadde fått eldre til å lage tilsvarende kart? Et lite samfunn som Trofors bør passe seg for å bli polarisert med tanke på demografi, det gjør noe med følelsen av tilhørighet og identiteten til et sted.

Ellers er det tydelig at det er mange tilbud til ungdom i tilknytning til ulike idretter, men at det er et savn etter andre typer tilbud rettet mot denne aldersgruppen. Ungdommene ønsker flere arenaer hvor de kan møtes, ungdomsklubben er kun åpen en ettermiddag/kveld i uka - hvor skal de møtes de resterende dagene?

Det Grane kommune kan ta med seg videre er imidlertid at flere av ungdommene tross alt trives, flere kan tenke seg å flytte hjem på sikt - de ser fordelene med Trofors som et litt mindre sted. Kommunen bør likevel være lydhøre overfor de utfordringene ungdommene peker på i forhold til arbeidsmuligheter og boligsituasjonen, dette er felt som kan jobbes med og som kan gjøre ungdommen mer positive i forhold til å eventuelt flytte hjem igjen etter endte studier. De må ha både jobber og boliger å kunne komme tilbake til.

Det som tas med videre er derfor:

- ønsker om et sted hvor ungdom kan samles hver dag
- mer "liv" og butikker
- scooterløype
- behov for også andre tilbud enn idrett
- ungdommen er generelt enige om at Trofors er et godt sted for barn å vokse opp, og ser fordeler med å bo slik, men at det mangler litt for deres aldersgruppe. Den spontane reaksjonen til en av jentene i forhold til hva som skjer dersom for eksempel Trixie forsvinner sier sitt: "da er det ikke håp for Trofors lenger!"

SAMTALER OG INTERVJUER

REGISTRERING

I tillegg til lokale synspunkt som fremkommer i BOTSFOR-rapporten har jeg også selv gjennomført samtaler og intervjuer med flere i kommunen angående utvikling av Trofors. Jeg har også fått referater fra intervjuer som var gjort av Grane-gruppa i Vefsna-prosjektet i kurset LAA360 ved UMB høsten 2012. Samtalepartnerne inkluderer blant annet skogbrukssjef Arne-Martin Husby, leder for Grane innkjøpslag Kristina Henden Paulsen, ordfører Bjørn Ivar Lamo og prosjektleder Margrethe Jønsson hos Grane Næringsutvikling A/S. Samtalene har omhandlet alt fra næringsutvikling og arealbruk til forskjønning av tettstedet.

Grane innkjøpslag ønsker å bli i sitt nåværende lokale, de anser bedriftens plassering i nærheten av offentlige funksjoner som post, butikk og kommunehus som essensiell for drift, da bøndene like gjerne kan handle andre plasser om de ikke kan kombinere en tur innom dem med andre sentrumsærender. Grane Næringsutvikling er i en oppstartsfase, men etterlyser engasjement og satsningsvilje for bedriftsutvikling hos lokalbefolkningen. De stiller med rådgiving og støtte. Ordfører la vekt på en generell opprusning av uteområder i Trofors: mer beplantning og et penere sentrum. Skogbrukssjefen forteller om nedgang i folketall pga. mindre tilgang på arbeidsplasser, og at en kanskje kan tenke i retning av

videreutvikling av trevarebedriften for utvikling av nye arbeidsplasser. Kommunen har startet et Bolyst-prosjekt som gir tilskudd for nybygging for å stimulere folk til å bosette seg i Trofors, men ser at problematikken med manglende arbeidsplasser må sees i sammenheng med dette for at det skal ha noen nytte på lengre sikt.

ANALYSE/EVALUERING

Mange har meninger rundt utviklingen av Trofors, og de er mange måter å gå frem for å utvikle stedet.

Hovedfunn fra disse samtalene som tas med videre i oppgaven er:

- Grane innkjøpslag bør få bli i sitt nåværende lokale, dersom de er villige til å endre fasadeuttrykk og lignende for å passe inn i et overordnet konsept.
- Trofors har behov for lokale krefter som ønsker å satse i næringsøyemed.
- Boligutbygging og utvikling av arbeidsplasser må sees i en sammenheng
- Trofors har behov for et ansiktsløft, få inn mer grønt, gjør stedet triveligere å oppholde seg på

ANDRE REGISTRERINGER

BOTSFOR-RAPPORTEN

Forsiden på BOTSFOR-rapporten (Kokkonen, I., et.al., 2011)

I forbindelse med Statens vegvesens arbeide med ny E6 gjennom Grane kommune ble det gjennomført et fremtidsverksted i og om Trofors 6.-8. september 2011. Her deltok representanter fra Grane kommune, Statens vegvesen, Jernbaneverket, Nordland fylkeskommune og BOTSFOR (Statens Vegvesens nettverksforum for planlegging av veger og gater i byer og tettsteder).

Deltakerne jobbet i arbeidsgrupper på dagtid, i tillegg til at lokalbefolkningen i Trofors var inviterte til åpne folkemøter to kvelder. Dette skulle blant annet bidra til å få frem gode idéer og løsninger som ivaretar Trofors' egne behov og muligheter, samt være med på å sikre lokal medvirkning og engasjement.

I etterkant av dette fremtidsverkstedet ble det utarbeidet en oppsummerende rapport (Kokkonen, I., et.al, 2011). De opplysninger som kommer frem her, både fra resultatene i arbeidsgruppene og de innspill og kommentarer som lokalbefolkningen supplerte med, tas med videre i denne oppgaven.

Noen eksempler som kan nevnes er behov og ønsker fra lokalbefolkningen:

- tiltalende og aktivt sentrum
- overnattingstilbud
- møteplasser
- kafé
- vis frem elvene
- laksefiske i sentrum
- gangstier og sitteplasser langs elvene, badeplasser
- grønnstruktur og blomster
- gang- og sykkelveger

MULIGHETSSTUDIE TROFORS SENTRUM

Forsiden på mulighetsstudiet for Trofors sentrum.

I 2008 gjorde to studenter ved sivilarkitektlinja ved NTNU i Trondheim et mulighetsstudie av Trofors sentrum. De gjennomførte flere analyser av sentrumsområdet, både en landskapsanalyse og en antropologisk undersøkelse. De gjorde også analyser bygd på Kevin Lynchs' prinsipper om inndeling av steder i områder, årer, kanter, kuntepunkt og landemerker, og de tok utgangspunkt i Gordan Cullens prinsipper når de så på romdannelsen i sentrum. Til slutt endte de opp med en oppsummerende SWOT-analyse (Studentarbeid, 2008).

Noe har endret seg i sentrum i løpet av de siste 5 årene, men det tas utgangspunkt i en del av de funnene de gjorde i sine analyser (som fortsatt kan regnes for aktuelle) i denne oppgaven. det gjelder blant annet:

- Troforsvegen er det sentrale tyngdepunktet i tettstedet
- Laksefontenen foran kommunehuset, julegranen, elven og fjernvarmeanlegget er synlige og identitets skapende landemerker
- Jernbanen i vest og elven i øst fremstår som sterke grenser
- Knutepunkt i sentrumsområdet er Coop, togstasjonen og kommunehuset
- Fabrikklokalene på en gamle fabrikktomten har et særegent uttrykk og historisk verdi. Potensiale for transformasjon.
- Skrenten øst for Coop er uutnyttet, men har et stort potensiale og en flott utsikt.

I tillegg vil noen av poengene i deres SWOT-analyse inkluderes i SWOT-analysen i denne oppgaven.

BARNETRÅKKREGISTRERING

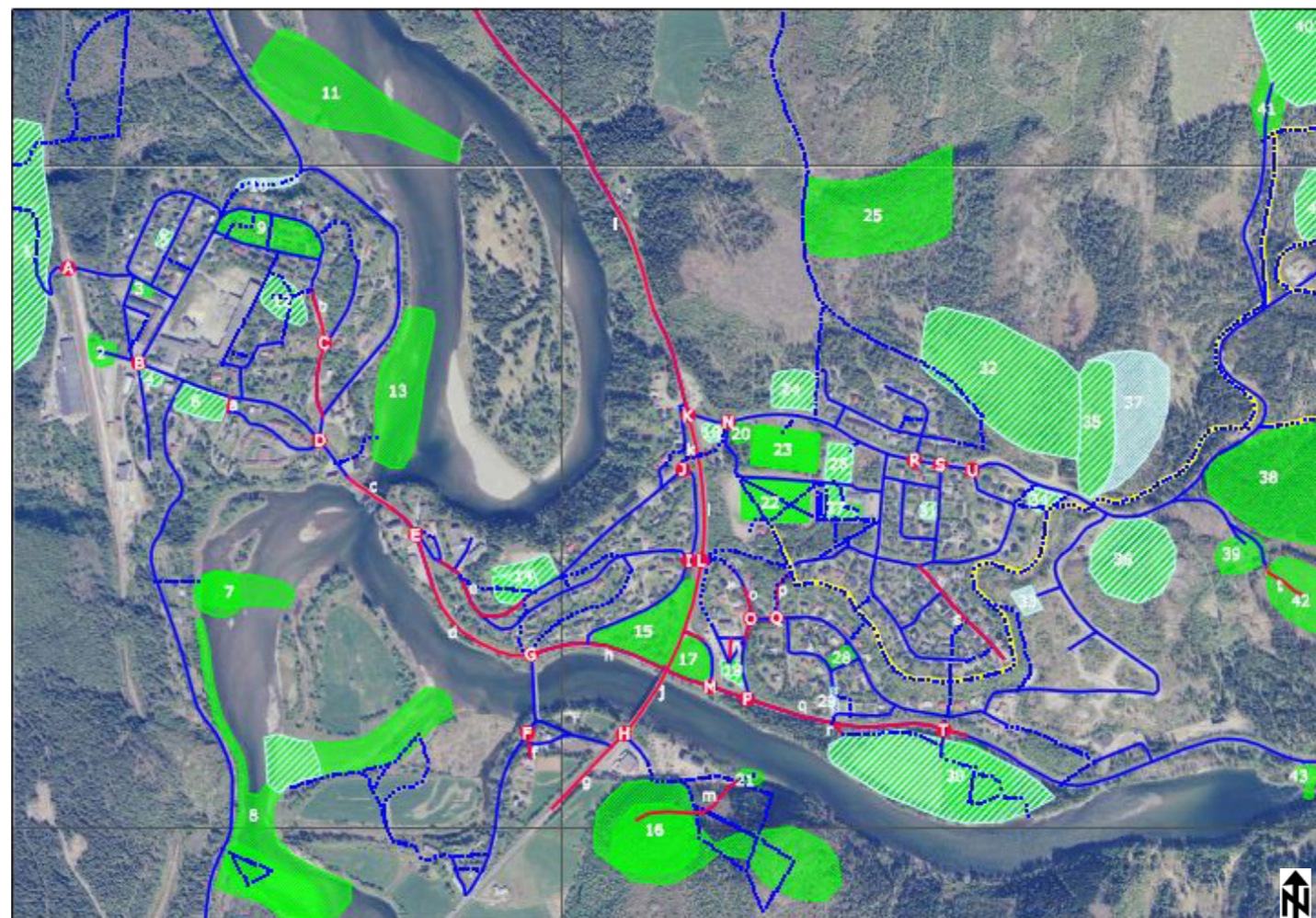
Forsiden på barnetråkkregistreringsrapporten.

Statens vegvesen har også gjennomført en barnetråkkregistrering i Trofors våren 2011 blant 5. og 8. klassinger.

Denne gir en dypere innsikt i barnas arealbruk i Trofors, og er viktig å ha med seg når man skal planlegge arealbruken i stedsutviklingsprosesser.

Kartet til høyre viser oppholdssteder og lekeplasser, både sommer (grønne flekker), vinter (lyseblå flekker) og helårs (hvitstripete). Det viser hvilke vegger og kryss barna oppfatter som skumle (røde linjer og prikker), og hva som oppfattes som "barneveger og -stier" (mørkeblå linjer). Den gule linjen er lysløypa.

Av dette kartet ser vi at barna bruker/er godt kjent med store deler av tettstedet, og også hvilke områder de oppholder seg mest.

Barnetråkkregistrering i Trofors (Statens vegvesen, vår-2011).

Det som tas med videre i oppgaven er:

- Barna synes hele E6 er skummel, samt Rv 73 fra Gam melsagmaro og til rett over Troforsbrua.
- Alle vegene på sentrumssiden unntatt nedre del av Ringvegen oppfattes som barnevennlige
- Barn er litt overalt: de finner oppholdssteder og lekeplasser der de ferdes, men generelt er mange slike steder som ikke tilhører skole-/stadionområdet knyttet til elvene eller skogen

(Statens vegvesen, vår-2011)

- 4.3 SWOT-ANALYSE -

OM SWOT-ANALYSEN

HVA BYGGER DEN PÅ?

Analysen er utarbeidet på bakgrunn av de opplysninger som er fremskaffet om Trofors gjennom oppgaven så langt. Den inkluderer gjennomgang og oppsummering av hvilke forutsetninger Trofors har som sted (politisk, historisk, landskapsmessig og befolkningsmessig), hvilke behov Trofors må møte for å kunne søke om status som nasjonalparklandsby, samt hvilke behov befolkning

gen selv har.

SWOT-analysen viser at dagens Trofors har en del utfordringer å ta tak i, men også at det finnes flere muligheter for tettstedet til å utvikle seg.

STRENGTHS (STYRKER)

- Nærhet til flott natur:
  - nasjonalparker
  - skog
  - Vefsna
- Trygt og godt sted å leve og vokse opp
  - god barnehage- og skoledekning
  - mange fritidsaktiviteter
  - gode muligheter for enebolig/ billige tomter
  - god plass
- Beliggenhet: knutepunkt infrastrukturmessig
  - jernbanestasjon
  - E6
  - Rv73/Tosenvegen
- Godt idrettsmiljø og dugnadsånd
- Solid hjørnesteinsbedrift
- Granedagene

WEAKNESSES (SVAKHETER)

- Uunnseelig
  - Sentrum ligger usynlig til fra dagens E6
  - Et lite skilt langs E6 er det eneste som antyder at her finnes det noe
  - Fra jernbanestasjonen ser man nesten bare tomme vegger og stengte fasader - lite som tilsier at her bor og lever folk
- Sentrum mangler grunnleggende funksjoner
  - Det finnes ikke overnattingsmuligheter i Trofors i dag
  - Det eneste serveringsstedet i dagens Trofors er vegkroen Trixie som ligger ved dagens E6 - 1,5 km unna sentrum.
  - Dårlig utvalg av butikker - mister potensielle arbeidsplasser og inntekt til f. eks Mosjøen
- Identitetsløst
  - Trofors har ingen klar identitet hos folk
  - Mangler et klart og tydelig definert sentrum
  - Trofors bærer preg av å være lite helhetlig planlagt
- Befolkningsnedgang og byggestopp
- Mangler oppdaterte stedsutviklingsplaner
- Fremstår som et rotete og uoversiktlig sted

OPPORTUNITIES (MULIGHETER)

- Billige tomter med mulighet for økonomisk støtte for bygging av nye boliger.
- Næringsutvikling i forbindelse med turisme:
  - Nasjonalparker: guida turer, informasjonssenter, andre aktiviteter knyttet til bruk av nasjonalparker
  - Overnattingsmuligheter: Gjør det mulig å benytte Trofors som utgangspunkt for naturopplevelser i området.
  - Mat: Turister behøver et sted å kjøpe mat, muligheter for næringsvirksomhet i Trofors basert på servering
  - Laksefiske: Vefsna er ferdig rotenonbehandlet, og håpet er at den igjen skal bli en av Norges flotteste laksevassdrag. Store muligheter for næringsutvikling knyttet til dette, for eksempel ved salg av fiskeutstyr, fiskekort, utleie av båter, biler, telt mm.
  - Annen næring: sport-/friluftslivsbutikk, salg av kortreist og lokalprodusert mat
  - Spille på nærhet til naturen i ny produktutvikling: grønn turisme, sertifisering osv.
- Arealutvikling som:
  - ivaretar og viser frem det spesielle ved Trofors: nærhet til flott natur, elvemøtet, fjernvarmeanlegget, et intakt stasjonsbymiljø mm.
  - utnytter ledige tomter i sentrum
- Identitetsbygging:
  - Trofors ligger på innlandet, midt i en fantastisk natur. Bruke dette for alt det er verdt i identitetsbygging for å skape et sted innbyggerne kan være stolte av. Vise at Trofors både kan være et flott sted å bo med alle de fasiliteter en behøver - samtidig som man har villmarka som nærmeste nabo.

THREATS (TRUSLER)

- De unge flytter fra Trofors for å ta høyere utdanning, man må ha en plan for at disse skal ønske å returnere til Trofors
- Befolkningsnedgang
- Ny E6 legges helt utenfor sentrum, uten en eksisterende plan for hvordan Trofors skal møte de utfordringene dette medfører. Kan få store konsekvenser for tettstedet.
- Svært mange jobber på hjørnesteinsbedriften - hva skjer dersom denne effektiviserer/legges ned?
- Tettstedet strekker seg i lengderetningen vest-øst, gjør planleggingen vanskeligere, og tettstedet mindre helhetlig og tydelig.

- 4.4 UTGANGSPUNKT FOR PROGRAMMERING -

HVA KAN TROFORS BLI...

...OG HVORDAN BØR MAN GÅ FREM?

Basert på oppgavens målsetting og den kunnskapen som er innhentet er det utarbeidet en visjon for fremtidig utvikling av Trofors. Visjonen representerer et overordnet ønske og mål for hvordan Trofors som tettsted skal fremstå etter omleggingen av E6. Hvordan man bør gå frem for å oppnå visjonen vil utdypes via flere strategier.

VISJON

TROFORS:
PÅ LAG MED NATUREN!

Visjonen er valgt fordi Trofors ligger, enten de liker det eller ikke, midt i skogen med elven som nærmeste nabo. Trofors må spille på det som er stedegent og spesielt for nettopp dette stedet, heller enn å kjempe mot. Trofors kan bli et flott utgangspunkt for å oppleve Nordlands fantastiske innlandsnatur.

Trofors må også tørre å gi litt slipp på E6 når de skal definere seg selv. Å sette inn masse krefter på å skape en såkalt ”stoppeffekt” ved E6 hjelper lite hvis det ikke er noe å stoppe for. Først når Trofors har noe å tilby de forbipasserende på E6 vil det være hensiktsmessig å jobbe spesielt målrettet mot dette. Før den tid er det nok av andre utfordringer å ta tak i for at Trofors skal fortsette å være levedyktig også i fremtiden.

STRATEGIER

NASJONALPARKLANDSBY

Ved hjelp av mulighetsstudier vil det vises hvor og hvordan man kan planlegge inn de fysiske faktorene som må være til stede for at Trofors skal kunne søke om å bli nasjonalparklandsby (se avsnitt om nasjonalparklandsby, kap. 2). Det være seg overnatting, spisested, informasjonssenter med mer. Samtidig som det kommer frem hva disse også vil bidra med i forhold til å skape et attraktivt tettsted.

Forslaget innebærer at det etableres:

1. Overnatting
2. Spisested
3. Informasjons-/servicesenter (dette punktet dekker også kravet om at stedet skal inneha kompetanse til å formidle informasjon om nasjonalparken og være aktiv med markedsføring av nasjonalparken.
4. Tiltak for at Trofors skal oppleves som en naturlig innfallsport til nasjonalparkene.
5. Komme med forslag til hvordan stedet kan fremstå med en helhetlig miljøprofil.

I tillegg er det krav om en stedsutviklingsplan som tar høyde for nærhet til nasjonalparkene og en godkjent kommuneplan. Det siste har Grane kommune akkurat vedtatt, men stedsutviklingsplanen gjenstår.

HVERDAGSLIVET

Dette er tiltak som vil kunne være med å øke attraktiviteten til Trofors som sted, både for lokalbefolkningen og tilreisende. Disse tiltakene vil ta hensyn til behov lokalbefolkningen har for at Trofors skal være et godt og levedyktig sted å bo og oppholde seg, ikke bare et spennende sted å besøke. Alle slike behov dekkes ikke av satsing på status som nasjonalparklandsby. Til hvert tiltak vil det poengteres hva det bidrar med i form av å skape et attraktivt sted.

Forslaget innebærer at det etableres:

1. Grønne elementer
2. Byrom, fasadebruk og gateutforming
3. Møteplasser og aktiviteter

HVORDAN MØTER STRATEGIENE VISJONEN?

Strategiene vil følge opp visjonen ved fokus på miljøvennlige løsninger i form av bygningsgjenbruk, samt lokalproduserte materialer og mat. Nærheten til nasjonalparkene og naturen vil bli framhevet som positivt, og det vil tilrettelegges for et bærekraftig og naturbasert reiseliv som tar utgangspunkt i den flotte naturen som omkranser Trofors. Informasjonssenteret kan også drive opplysning om miljøvennlige løsninger mm.

I tillegg vil det fokuseres på en utforming av Trofors som gjør det lettere å oppleve naturen på daglig basis også for fastboende, ved tilrettelegging av fiske- og badeplasser, samt tursti. Valg av vegetasjon, skilting, møblering og så videre i sentrumsområdet kan også være med å oppfylle visjonen ved bruk av miljøvennlige og/eller stedegne materialer, som for eksempel gran/bjork eller LED-belysning.

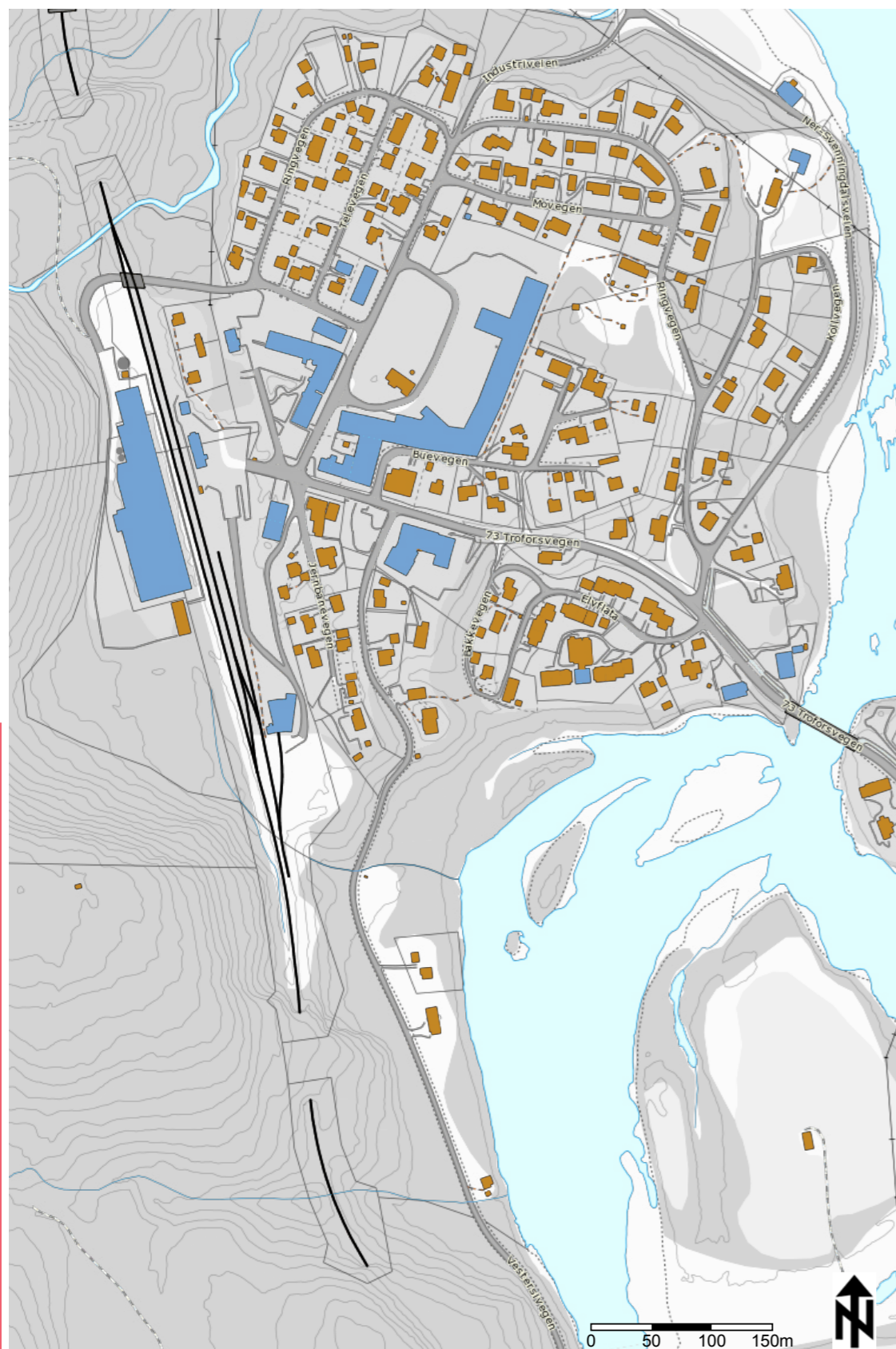

DEL 5: PROGRAMMERING

- 5.1 AVGRENSING AV PROGRAMMERINGSOMRÅDET -

PROGRAMMERINGSOMRÅDET

AVGRENSNING

Programmeringsfasen fokuserer på sentrumsområdet av Trofors, det vil si vestsiden av elvene. Avgrensningen vil bli som kartet til venstre viser: hele området vest for elven og øst for jernbanelinja. I nord avgrenses området av enden på bebyggelsen, og i sør ved det sørligste bygget på kartet.

BEGRUNNELSE

Avgrensningen av oppgaveområdet er et bevisst valg på bakgrunn av nasjonale mål og føringer for tettstedsutvikling, hvor det vektlegges å fortette i sentrum fremfor å strekke tettstedene utover i areal (Miljøverndepartementet, 2011). Området vest for elva ligger også innenfor en radius på 500 m fra Trofors stasjon, noe som vil gjøre tilgjengeligheten enklere om man kommer utenfra. Vest for elva ligger allerede sentrumsfunksjoner som kommunesenter, post, butikk og jernbane, og den nye E6-traseen vil også gå vest for tettstedet.

De funksjoner tettstedet har behov for i forbindelse med en nasjonalparklandsbystatus er også av en slik karakter (overnatting, bespisning mm) som hører hjemme mest mulig sentralt og tilgjengelig på et sted. Det er derfor et bevisst valg å videreutvikle og styrke sentrumsområdet med slike funksjoner fremfor området øst for elvene.

Strategiene kan gjerne videreutvikles også til østsiden, men det vil i denne oppgaven kun bli vist eksempler hvordan man kan løse disse på sentrumssiden. Trofors har mange ting de må ta stilling til på østsiden av elvene også - blant annet implementeringen av gammel E6 i lokalmiljøet og ny arealbruk med tanke på eventuell flytting av ESSO og så videre. Oppgaven "glemmer" ikke dette, men velger å fokusere på oppbygging av et sterkt sentrumsområde.

- 5.2 STRATEGI: NASJONALPARKLANDSBY -

OPPBYGNING

Her vil de ulike kravene Trofors må møte for å kunne bli nasjonalparklandsby bli presentert. Først presenteres utgangspunkt og behov i dagens Trofors for et slikt krav. Det vil også bli vist eksempler og inspirasjon fra andre steder. Ut fra dette blir det så foreslått ulike måter å innfri kravene på som er tilpasset Trofors' behov.

Det vil ikke bli presentert direkte løsninger med tanke på utforming, denne programmeringen er kun ment som innspill på hvordan man kan utforme de ulike funksjonene, og hvor de bør plasseres i tettstedet.

1. OVERNATTING

AKTUELLE FORMER FOR OVERNATTING

Trofors er et relativt lite tettsted, langt unna større byer. Når man tenker overnattingsmuligheter er det derfor viktig å være realistiske. Det er ikke behov for et kjempestort hotell i første omgang. Det viktigste er at det faktisk er mulig å kunne leie seg et rom for natten i Trofors, og at man ikke må sove andre steder. Man kan heller fokusere på å gjøre overnattingen veldig enkel og lett tilgjengelig og eventuelt gjerne litt spesiell - slik at folk husker at de overnattet i Trofors og ikke på et hvilket som helst slags sted langs E6.

Overnattingstilbud kan variere og være attraktive for ulike brukergrupper. Muligheter i Trofors kan være:

1. Campingplass
2. Hotell med fokus på stedets særpreg
3. Villmarkstilpassede hytter/rom
4. Flerbruksbygg kombinert med andre funksjoner

INSPIRASJON FRA ANDRE STEDER

1. CAMPINGPlass

SJOA CAMPING

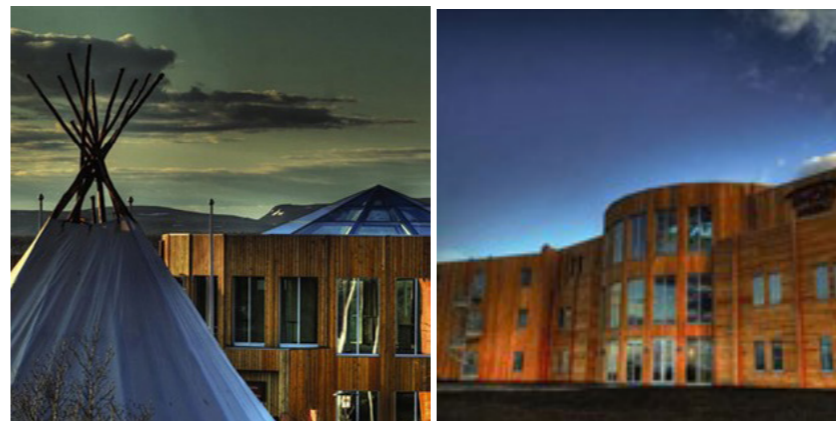
Bilder fra Sjoa Camping. Kilde: www.sjoa.no

Sjoa Camping er en mindre campingplass i tilknytning til E6, den ligger like ved Otta i Gudbrandsdalen ca. 11 mil nord for Lillehammer. Her er den et godt utgangspunkt for turer og aktiviteter i omkringliggende områder og nasjonalparker som Jotunheimen, Rondane og Dovrefjell, som Trofors er for sitt nærområde og nasjonalparkene Børgefjell og Lomsdal-Visten. Det er gode fiskemuligheter i elva like ved og salg av fiskekort skjer i resepsjonen (www.sjoa.no). Dette gjør fiskingen lett tilgjengelig, og kunne kanskje vært et alternativ i Trofors hvor Vefsna med sine fiskemuligheter renner rett gjennom tettstedet.

Sjoa har hytter, kiosk og plass for både campingvogn, bobil og telt. Antall plasser, størrelse og fordeling disse imellom må vurderes i Trofors, men som eksempel på hvordan camping kan kombineres med nærhet til elv, fiske og naturopplevelser er Sjoa et fint utgangspunkt.

2. HOTELL MED FOKUS PÅ STEDETS SÆRPREG

THON HOTEL KAUTOKEINO

Kautokeino er sterkt preget av samisk kultur, så at toppen av hotellet et-terligner toppen av en lavvo er nok ikke tilfeldig. Kilde: www.thonhotels.no

Hotellet som Thon har bygget i Kautokeino spiller på lag med de stedlige forutsetningene. Her er det lagt vekt på å støtte opp under stedets særegenhet, fremfor å bygge et hvilket som helst hotell. Det synes i arkitekturen, og det vises på menyen i hotellets restaurant - her er det også rom for innslag fra det samiske kjøkken. Hotellet kan vise til en fantastisk utsikt over Finnmarksvidda, og tilbyr en rekke aktiviteter som støtter opp under lokal kultur, som lassokasting. Man har også mulighet for å sitte ute i badestamp midt på vinteren mens nordlyset flakker over himmelen om man skulle være så heldige.

Hotellet har også vunnet pris som "landets

Hotellet skiller seg ut i landskapet (www.altaposten.no)

kuleste hotell" hos Nettavisen for sin satsing på naturopplevelsene og det samiske preget, noe som er viktig i markedsføringsøyemed. Miljø er et annet viktig satsingsområde, de er sertifisert miljøfyrtårnbedrift, og satser på kortreist mat og fotturer fremfor scooterturer (www.altaposten.no).

Trofors kan kanskje vurdere å bruke det at Grane kommune har en betydelig samisk innbyggergruppe til noe lignende i utvikling av overnattingssted i Trofors. Det vil både være identitetsskapende og inkluderende. Ellers er det en del tips å hente her i forhold til den helhetlige miljøprofilen Trofors må presentere om de vil bli nasjonalparklandsby.

3. VILLMARKSTILPASSEDE HYTTER/ROM

TREHOTELL I HARADS, SVERIGE

"The mirror cube". Kilde: www.trehotel.se

"The bird's nest". Kilde: www.trehotel.se

"The cabin". Kilde: www.trehotel.se

"The UFO". Kilde: www.trehotel.se

Dette er et hotellprosjekt i nord-Sverige som baserer seg på den genuine opplevelsen av å være i ett med naturen. Dette gjøres ved å bygge hotellrom i trær, 4-6 meter over bakken. Prosjektet legger stor vekt på bærekraft og økologiske verdier, og gjør minimale inngrep i naturen. Hotellrommene er bygd i 2010, og er totalt fem i antall, flere er planlagt i 2013.

Måltider serveres på Brittas pensjonat, opprinnelig et stort sykehjem fra 1930-tallet. Her sjekker man inn, før man begir seg opp i skogen til hotellrommene, ca 10 minutters gåtur (www.trehotel.se).

Dette prosjektet kan være til inspirasjon for Trofors både med tanke på nærheten til naturen, men i og med at det er lagt vekt på miljøvennlige energiløsninger som forbrenningstoiletter og vasker som ikke sløser unødige med vann kan det være med å støtte opp under kravet om en helhetlig miljøprofil.

JUVET LANDSKAPSHOTELL

Rommene er landskapstilpassede, noen er til og med bygd inn i terrenget. Foto: Petter Steen Angell, Angell Foto AS

Ingen rom har innsyn til andre. Foto: Petter Steen Angell, Angell Foto AS

Å kunne åpne terrassedøra på hytta til dette synet... Foto: Petter Steen Angell, Angell Foto AS

Eller bare bli liggende i senga med denne utsikten... Foto: Petter Steen Angell, Angell Foto AS

Hvert rom har en eller to vegger i glass, og ligger i et spektakulært landskap. Ingen av rommene vender mot hverandre, og alle har derfor sin unike utsikt (www.jsa.no).

Dette prosjektet er spektakulært, men kan være til inspirasjon for Trofors med tanke på hvordan hytter med store glassvegger kan plasseres i landskap uten at man mister privatliv på bekostning av utsyn.

4. FLERBRUKSBYGG

NOA: HYTTTER MED STORE VINDUSFLATER

Glidende overgang mellom inne og ute. Kilde: www.noahytter.no

Flott utsikt, og mulighet for å sitte ute i solveggen. Kilde: www.noahytter.no.

Dette er en norsk hyttelieferandør som er inspirert av gamle støler i formspråket - små, lave bygninger, og som vektlegger åpenhet mot natur, sol og utsikt (www.noahytter.no).

Disse hyttene er ment som inspirasjon for eventuell hyttebygging i Trofors rettet mot turisme i form av hvordan de tar inn over seg samspillet mellom livet innendørs og tilgangen til naturen utenfor glassveggene. Trofors må vise frem den flotte naturen de har på alle kanter!

BYKROGEN I ÖSTERSLÖV

Bykroen i Österslöv. Her ser vi det opprinnelige fabrikklokalet til venstre, og den påbygde hotelldelen til venstre. Kilde: www.petithotel.se

I Österslöv, et lite sted 9 km nord for Kristianstad sør i Sverige, har de bygd om en gammel stivelsesfabrikk til en kro. Her serveres det god mat, mye basert på bygdas egne råvarer, og menyen er derfor preget av årstider og tilgang på råvarer. Hver fredag og lørdag er det også underholdning med live musikk. I tillegg til krodelen er det også mulighet for overnatting, hotelldelen har tilsammen 20 rom.

Totalt har bykroen fem konferanserom som kan romme 10 – 70 personer. De har blant annet bygd om det gamle mellageret til konferansesal. Disse kan også leies i forbindelse med fest (petithotel.se).

Trofors kunne kanskje gjort noe lignende med den gamle trevarefabrikkbygningen - en måte å ivareta historien samtidig som man skaper nye verdier.

Ny bruk av gamle lokaler. Kilde: www.petithotel.se

HOPSJØ PÅ HITRA

Hopsjøposten. Kilde: www.hopsjo.no

Handelsstedet Hopsjø var et stort og velkjent handelssted i Trøndelag på 1700- og 1800-tallet.

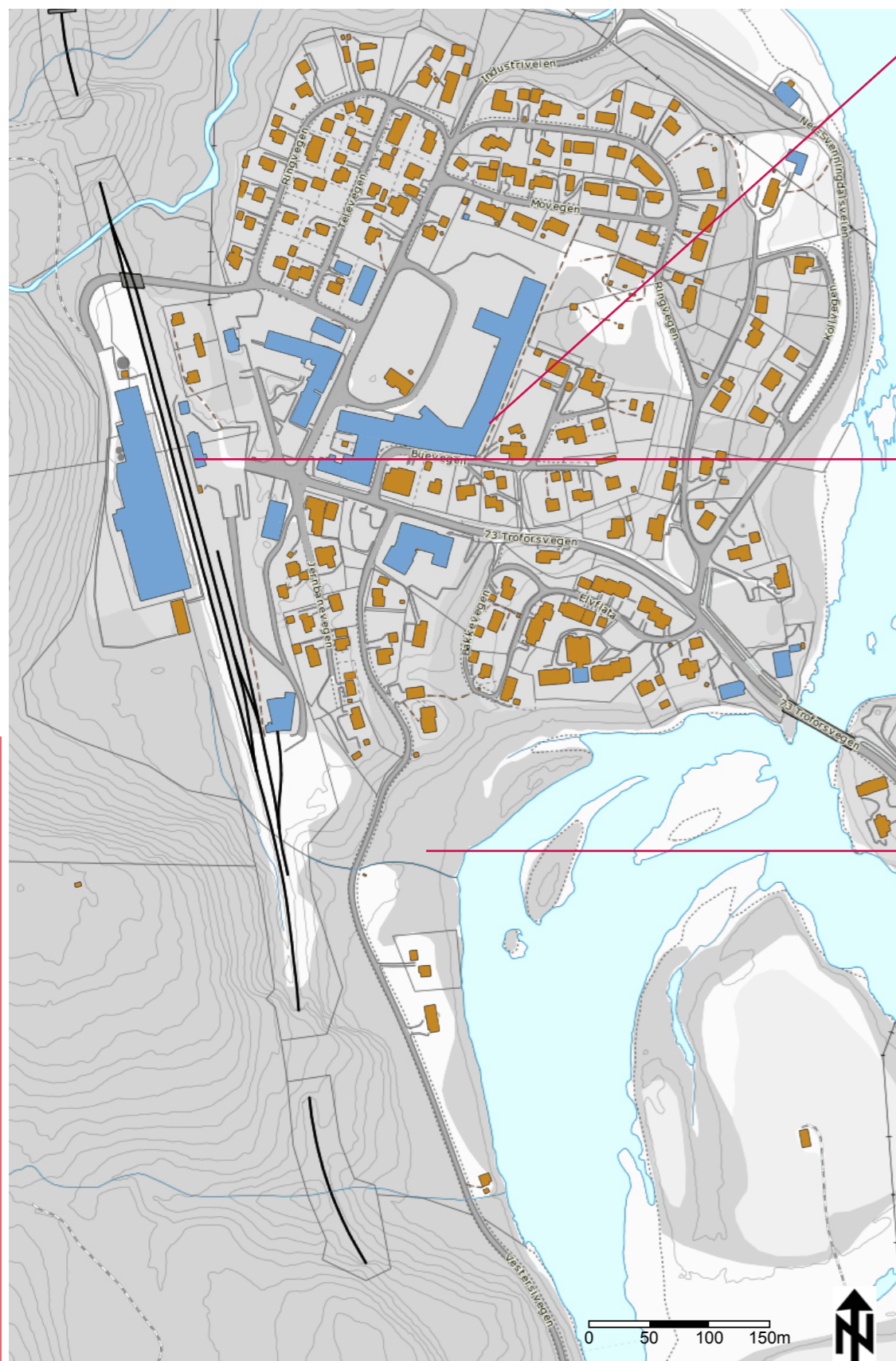
På Hopsjøen stod det ei pakkhusbrygge, ytterbrygge, et fjøs, grisehus, hønsehus, lysthus, borgstue, bakeri, smie, sjenkestue, anneks og hovedhus. Pakkhusbrygga er i dag gjort om til restaurant hvor man får servert mat og drikke med lokal tilknytning. I dag fungerer stedet med overnatting, kurs, konferanse og som spisested. Hopsjøen har også en av Norges eldste bevarte krambuer, her er det en blanding av museum og butikk idag (www.hopsjo.no).

Her ser man at det er mange muligheter for å ta i bruk historiske bygg til nye bruksområder, og dette kan være til inspirasjon for Trofors i forbindelse med både stasjonsbygget og den gamle trevarefabrikken.

Mye aktivitet på Hopsjøen. Kilde: www.hopsjo.no

FORSLAG TIL PLASSERING AV OVERNATTINGSMULIGHETER I TROFORS

Gjøre om det gamle fabrikklokalet til et flerbruksbygg

Fordeler:

- gangavstand fra jernbanestasjonen
- kan gjøres synlig fra ny gjennomfartsveg
- sentrumsnært
- stor tomt med utviklingspotensiale og god plass til parkering

Ulemper:

- man bor midt i sentrum, mister litt villmarksinntrykket
- ser ikke elva med mindre man øker høyden på bygget

Bruke andre etasje på jernbanestasjonen

Fordeler:

- enkel tilgjengelighet for reisende med tog
- greie parkeringsmuligheter for bilkjørende
- synlig fra ny gjennomfartsveg
- sentrumsnært
- ta i bruk et historisk bygg, skape liv på stasjonsområdet

Ulemper:

- støy fra jernbanen
- ser ikke elvene, og muligens noe upersonlig

Bygge i skråningen mellom Vestersivegen og Svenningdalselva.

Fordeler:

- flott utsikt over elvene og elvemøtet
- fint å kombinere med bade-/fiskemuligheter i elven
- kommer litt unna selve sentrumsgatene
- ligger ved vegen ut mot Stavassdalen (inngangen til Lomsdal-Visten)

Ulemper:

- et stykke å gå fra jernbanestasjonen
- vanskeligere å finne frem om man ikke er kjent - krever skilting

---

HVORFOR ER DET VIKTIG, OG HVORDAN BIDRAR DET TIL Å GJØRE SENTRUM I TROFORS MER ATTRAKTIVT?

BIDRAG PÅ DEN KOMMERSIELLE ARENAEN

(jfr. byens funksjoner, Gehl).

Trofors har et noe utflytende sentrumsområde slik det fremstår i dag, gateløpene er dårlig markerte og offentlige oppholdssteder er det lite av. Noe av utfordringen til Trofors fremover vil være å søke en ny og bedre balanse mellom de tre funksjonsformene møteplass, markeds plass og trafikkrom for å gjenvinne tettstedet sitt. Overnattingstilbud vil bidra til å øke og bedre den kommersielle delen av funksjonssamspillet i tettstedet ved at det bidrar til arbeidsplasser og inntekter.

ATTRAKTIVT FOR BESØK

(jfr. Telemarksforskning - Hva er et attraktivt sted?).

Et sted kan i følge Telemarksforskning være attraktivt på flere måter, blant annet ved tiltrekningskraft for besøkende utenfra. Det vil igjen kunne skape grunnlag for utvikling av et levebrød i form av overnattingstilbud og lignende for de fastboende. Så ved at man finner en måte å øke besøksattraktiviteten, vil man også kunne øke veksten i ansatte i besøksnæringene som en effekt av dette.

Hva som er viktigst/ kom først av høna og egget, eller i dette tilfellet at stedet er attraktivt for besøk eller utvikling av tilbud knyttet opp mot besøk, er ikke alltid like godt å si. Men at overnattingstilbud vil kunne være positivt både for besøkende og besøksnæringen er utvilsomt.

Det å bygge hytter er faktisk et av de tiltakene Telemarksforskning trekker frem for at et sted skal bli mer attraktivt for besøk, samtidig som det dekker noen tilbud til egne innbyggere i form av arbeidsplasser og mulighet for en ”miniferie”. Dersom overnattingen som utvikles legger vekt på et spesielt konsept (slik for eksempel slik Juvet landskapshotell har gjort), kan det også være med å bygge opp under stedets omdømme - og dermed bidra til å øke Trofors’ attraktivitet for besøk.

I FORHOLD TIL KRAV FOR Å BLI NASJONALPARKLANDSBY

Dersom Trofors skal bli en nasjonalparklandsby så må et overnattingstilbud på plass, det er et absolutt krav. Og om Trofors blir nasjonalparklandsby får de muligheten til å markedsføre seg utad med denne tittelen og felles logo med de andre nasjonalparklandsbyene. Så hvis Trofors skulle få denne tittelen vil det utvilsomt bety mye for markedsføringen og identitetsbyggingen i Trofors.

I FORHOLD TIL POLITISKE FØRINGER

I følge stortingsmeldinga ”Lokal vekstkraft og fremtidstru” (2008-2009) legges det vekt på styrking av næringsutvikling - noe et overnattingstilbud vil kunne gi. Kommuneplanen for Grane kommune har også et spesifikt mål om å etablere overnattingsmuligheter

i kommunesenteret. Så ved å opprette et overnattingstilbud vil man møte flere politiske føringer.

I FORHOLD TIL FOLKETS EGNE ØNSKER

I BOTSFOR-rapporten som ble laget i etterkant av folkemøtene i Trofors høsten 2011 kommer overnattingstilbud frem som et ønske fra lokalbefolkningen.

I FORHOLD TIL SWOT-ANALYSEN

Oppretting av et overnattingstilbud vil være med å bøte på en svakhet, samtidig som det utnytter en mulighet.

2. SPISESTED

AKTUELLE FORMER FOR SERVERING

Vegkroen Trixie er i dag det eneste serveringsstedet i Trofors. Denne vil forsvinne ved omleggingen av E6. Da står Trofors kun igjen med mulighet for å kjøpe mat på Coop, enten tørrvarer eller fra varmdisk eller på ESSO. Det er riktignok satt opp noen bord inne på Coop hvor det går an å slå seg ned for en kaffe og den matbiten en akkurat har kjøpt, men det er behov for noe mer. Hvor skal man gå om man enkelt og greit har lyst å sitte ned sammen med gode venner, ta en kaffe eller få servert mat?

Forslag:

1. Historisk kafé
2. Kombinasjon restaurant/kafé
3. Spisested med spektakulær utsikt
4. I et flerbruksbygg sammen med andre funksjoner (se eksempel fra overnatting)

INSPIRASJON FRA ANDRE STEDER

1. KAFÈ

LØTEN NÆRSTASJON OG LANDHANDLERI

Trivselsfaktoren er høy på Løten stasjon. Kilde: <http://umbraco0401.web04.fab-it.dk/kafe.aspx>

Løten stasjon har lange tradisjoner, og kunne feire 150-års jubileum i 2012. I 2010 gjenåpnet stasjonen som Løten nærstasjon og landhandleri. Løten legger vekt på å drive aktiv kulturformidling, det vil si at her kan du i tillegg til å kjøpe togbilletter, kjøpe kortreist og lokalprodusert mat, få med deg kafèkonserter og utstilling og utsalg av brukskunst, klær, design og håndverk fra Løten og områdene rundt. I tillegg er turistinformasjonen lokalisert her.

Fortsatt billettsalg på Løten stasjon

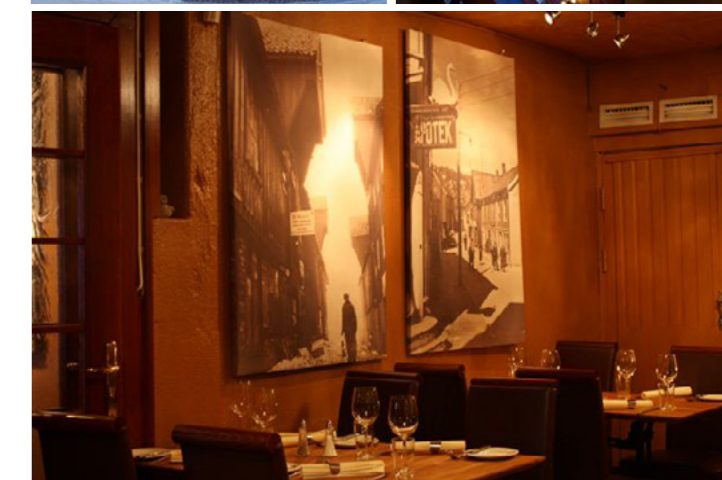
Jubelen var stor da politikerne snudde og det ble bestemt at stasjonen skulle få fortsette å selge billetter likevel. Kilde: www.nrk.no, 2013

Løten har lykket godt med utviklingen av stasjonen, og er stolte av sin jernbanehistorie. Her kan Trofors finne inspirasjon til kafèdrift som skiller seg litt ut, og som samtidig er med å bygge en stolthet og identitet hos befolkningen med basis i jernbanen betydning for tettstedet.

Klarer Trofors i tillegg til kafèdrift å få inn for eksempel ideen med kortreist mat (Grane er tross alt en stor jakt- og fiskekommune) vil dette også kunne telle positivt i forhold til en eventuell status som nasjonalparklandsby, da nettopp slike tiltak kan være med å støtte opp under en søknad, se tilleggskriterier for å bli nasjonalparklandsby, kap.2.

2. KOMBINASJON RESTAURANT/KAFÈ

AUNEGÅRDEN

Aunegården er av de eldste husene i Tromsø, og er opprinnelig en gammel slaktebutikk. Kilde: www.aunegarden.no.

I 1878 ble det startet opp slakterforretning i dette bygget. Den vokste jevnt, og endte som en relativ stor bedrift i byen, først nedlagt i 1996. Etter nedleggelsen var det stor debatt i Tromsø om hvorvidt Aunegården skulle rives eller flyttes, spesielt av hensyn til trafikkflyt. Gården ble til slutt fredet og restaurert. I dag drives det kafè og restaurant i bygget som har fokus på nordnorske råvarer. Her kan alle oppleve litt av Tromsøs historie. Det henger gamle bybilder på veggene, og det merkes på gulv og vegger at dette er et gammelt bygg.

Dette er et populært sted i Tromsø, og viser hvor godt man kan lykkes ved å ta vare på noe gammelt fremfor å alltid skulle bygge nytt. Kan være noe å tenke på i forhold til Trofors stasjon og den gamle trevarefabrikken.

3. SPISESTED MED SPEKTAKULÆR UTSIKT

GUDBRANDSJUVET KAFÈ

Gudbrandsjuvet Kafè. Kilde: www.trollstigen.no

Bygget ble oppført i forbindelse turistvegprosjektet til Statens Vegvesen. Her har man en fantastisk utsikt over elva Valdøla og elvegjelet Gudbrandsjuvet. De store vindusflatene gjør at man kommer tett på naturen mens man spiser. Arkitektene bak bygget, Jensen & Skodvin Arkitektkontor har i designen av dette bygget hatt fokus på integrering av bygget i naturen.

Trofors kunne kanskje laget et spisested inspirert av dette nede ved elva - fått vist frem elvemøtet og Troforsen på en fantastisk måte.

TROLLSTIGEN KAFÈ

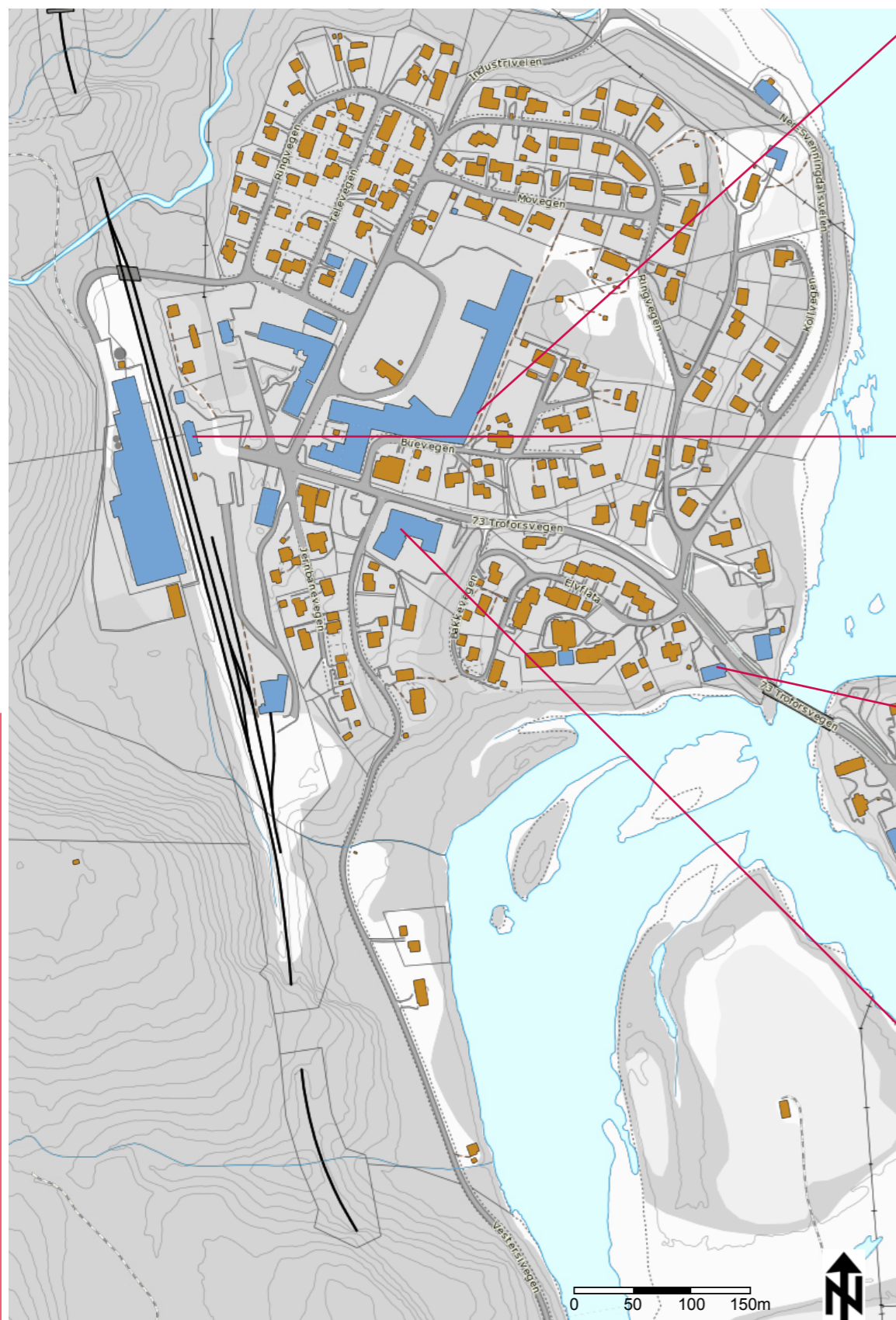

Trollstigen Kafè. Kilde: www.trollstigen.no

Bygget er designet av Reiulf Ramstad Arkitekter AS, og ligger på toppen av trollstigen. Bygget har som Gudbrandsjuvet Kafè også satset stort på store, åpne vindusflater som gir mye utsyn og en plassering i landskapet som gir en flott utsikt.

Dette er også ment som inspirasjon dersom Trofors skulle ønsket å ta i bruk areal ved elvemøtet i stedsutviklingsarbeidet. Ikke bare kan man ha spisesteder i et slikt bygg, om det blir stort nok er det fint mulig å bygge et nytt flerbruksbygg ved elvemøtet.

FORSLAG TIL PLASSERING AV SERVERINGSMULIGHETER I TROFORS

Gjøre om det gamle fabrikklokalet til et flerbrukssenter

Fordeler:

- gangavstand fra jernbanestasjonen
- kan gjøres synlig fra ny gjennomfartsveg
- sentrumsnært, lett tilgjengelig
- stort utviklingspotensiale med god plass til for eksempel uteservering

Ulemper:

- midt i sentrum, mister litt villmarksinntrykket
- dårlig utsikt mot elvene

Bruke jernbanestasjonen

Fordeler:

- enkel tilgjengelighet for reisende med tog
- greie parkeringsmuligheter for bilkjørende
- synlig fra ny gjennomfartsveg
- sentrumsnært
- ta i bruk et historisk bygg, skape liv på stasjonsområdet

Ulemper:

- støy fra jernbanen
- ser ikke elva med mindre man øker høyden på bygget

Rive kommunens garasje-/lagerbygg ved Troforsbrua, bygg nytt

Fordeler:

- fantastisk utsikt over elvemøtet
- lett tilgjengelig fra Troforsvegen
- synlig fra ny gjennomfartsveg
- nært både sentrum og østsiden av tettstedet

Ulemper:

- synes ikke fra sentrum/jernbanestasjonen
- litt langt unna resten av sentrumsfunksjonene

Utvide Coop

Fordeler:

- et etablert møtested i Trofors
- lett tilgjengelig og synlig fra ny gjennomfartsveg
- midt i sentrum

Ulemper:

- lite nyskapende - la butikk være butikk og benytt sjangsen til å skape noe nytt i sentrum
- plassmangel, kan gå på bekostning av butikkareal

HVORFOR ER DET VIKTIG, OG HVORDAN BIDRAR DET TIL Å GJØRE SENTRUM I TROFORS MER ATTRAKTIVT?

BIDRAG PÅ DEN KOMMERSIELLE OG DEN SOSIALE ARENAEN

(jfr. byens funksjoner, Gehl. Kap.2).

Som vi så med overnattingstilbud så vil noe av utfordringen til Trofors fremover være å søke en ny og bedre balanse mellom de tre funksjonsformene møteplass, markeds plass og trafikkrom. Tilbud om servering vil som overnattingstilbud også bidra til å øke og bedre den kommersielle delen av funksjonssamspillet i tettstedet ved at det bidrar til arbeidsplasser og inntekter.

I tillegg vil et serveringssted være med å skape verdier på den sosiale arenaen i Trofors i form av at det skapes et offentlig møtested for lokalbefolkningen. Det vil være mulig å treffes for en kopp kaffe eller en matbit, og det vil også være en møteplass mellom lokalbefolkningen og folk utenfra.

ATTRAKTIVT FOR BESØK OG SOM BOSTED

(jfr. Telemarksforskning - hva er et attraktivt sted. Kap.2).

Det samme gjelder for servering som for overnatting når det kommer til kriteriene satt av Telemarksforskning. På samme måte som et overnattingstilbud kan trekke besøkende utenfra vil også et serveringssted gi grunnlag for besøk.

Ved å øke besøksattraktiviteten i form av serveringstilbud, vil man også kunne øke veksten i ansatte i næ-

ringen som en effekt av dette. Her også gjelder det at tilbud skaper vekst, men det er viktig at tilbudet ikke skyter over mål i forhold til hva man realistisk kan forvente av besøk - da vil man kunne få motsatt effekt, nemlig at tilbudet dør ut fordi det ikke er levedyktig nok.

Et serveringssted i Trofors vil også kunne bidra til at tettstedet blir mer attraktivt som bosted, da man skaper en ny sosial møteplass i det offentlige rom, samtidig som det bidrar til verdiskaping og sysselsetting.

I FORHOLD TIL KRAV FOR Å BLI NASJONALPARKLANDSBY

Dersom Trofors skal bli en nasjonalparklandsby så må også et serveringstilbud på plass, det er et like absolutt krav som overnattingsmuligheter. Og er like viktig for en eventuell markedsføring som nasjonalparklandsby. Så hvis Trofors skulle få status som nasjonalparklandsby vil det utvilsomt bety mye for markedsføringen og identitetsbyggingen i Trofors.

I FORHOLD TIL POLITISKE FØRINGER

I følge stortingsmeldinga "Lokal vekstkraft og fremtidstru" (2008-2009) legges det vekt på styrking av næringsutvikling - noe et serveringstilbud vil kunne gi.

I FORHOLD TIL FOLKETS EGNE ØNSKER

I BOTSFOR-rapporten som ble laget i etterkant av folkemøtene i Trofors høsten 2011 kommer serveringstilbud i form av kafè frem som et ønske fra lokalbefolkningen. Ungdommene ytret også et ønske om flere steder å møtes, et serveringstilbud vil kunne appellere til de også.

I FORHOLD TIL SWOT-ANALYSEN

Oppretting av et overnattingstilbud vil være med å bote på en svakhet, samtidig som det utnytter en mulighet.

3. INFORMASJONSSENTER

AKTUELLE FORMER FOR INFORMASJONSFOR- MIDLING

Et annet krav som stilles til steder som ønsker status som nasjonalparklandsby er at man på stedet skal inneha kompetanse til å formidle informasjon om nasjonalparken og være aktiv med markedsføring av nasjonalparken. Et eget nasjonalparksenter er det ikke krav om. Derimot å sette sammen en gruppe kvalifiserte fagpersoner til å håndtere dette kravet, samt gi disse et fysisk sted å formidle denne kunnskapen fra, ansees som hensiktsmessig.

Forslag:

1. Eget turistkontor
2. Samarbeid med andre: kommunens informasjonsskrank/næringshagen
3. I et flerbruksbygg sammen med andre funksjoner (se eksempler fra overnattingstilbud - ingenting i veien for å legge et informasjonssenter i tilknytning til basisbehov som overnatting og servering)

INSPIRASJON FRA ANDRE STEDER

1. EGET TURISTKONTOR

HEMSEDAL

Turistkontoret i Hemsedal. Kilde: www.hemsedal.no

Her kan man få informasjon og brosjyrer om Hemsedal og områdene rundt, blant annet om aktiviteter og arrangementer. Påmelding skjer her. Turistkontoret administrerer også salg av diverse i form av kart, postkort, frimerker, fiskekort og souvenirer med mer.

Turistkontoret er godt synlig da det ligger i eget bygg som er godt merket. Dersom en ønsker lignende tjenester i Trofors er det per dags dato ikke like selvklart hvor man skal henvende seg, men de fleste vil nok finne vegen til kommunesenteret etterhvert. Dersom Trofors skal satse på nasjonalparklandsbystatus må de som sagt ha kompetanse til å formidle kunnskap om nasjonalparken (-e). I den forbindelse kan det være en ide å kombinere dette med å formidle kunnskap om Trofors om tettstedets umiddelbare nærområde. Da kan et eget kontor/senter være en mulighet for å løfte frem denne satsingen og gjøre den synlig på stedet. Det kan også være en ide å samarbeide tett med nasjonalparksenteret i Saltdal som i dag har hovedansvaret for formidling av informasjon om alle Nordlands nasjonalparker.

2. SAMARBEID MED ANDRE

LYNGDAL

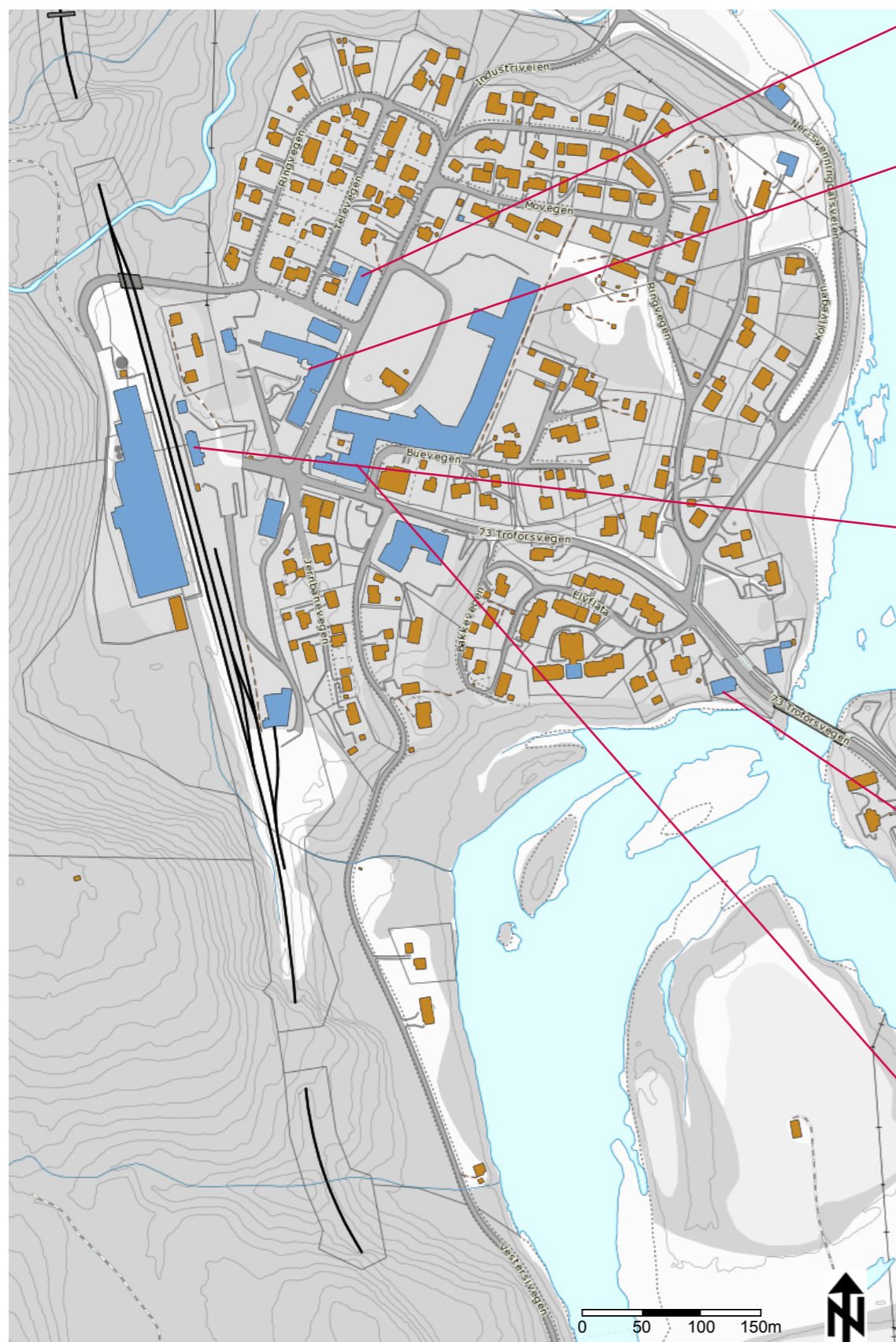

Vekst i Lyngdal. Kilde: www.lymf.no

I Lyngdal er turistkontoret i samme bygg som Lyngdal markedsforening, næringsjefen og Frivilligsentralen. Det gjør at turistkontoret kan samarbeide tettere med andre aktører som er viktige for å utvikle vekst i lokalsamfunnet.

Det er også en mulighet for Grane kommune å møte kravet om informasjonssenter ved å samkjøre informasjonssenteret med kommunens resepsjon eller næringshagen. Trofors vil da spare seg for kostnader ved leie av eget bygg til dette formål - penger som heller kan brukes på selve informasjons- og markedsføringsutviklingen.

FORSLAG TIL PLASSERING AV INFORMASJONSSENTER I TROFORS

Kart: www.skogoglandskap.no

Utnytte et tomt lagerlokale

Fordeler:

- strekker sentrum litt bortover Industrivegen
- sentrumsnært og lett tilgjengelig

Ulemper:

- kan bli litt usynlig dersom ikke det gjøres et fasadeløft på kommunehuset mot Industrivegen og en opprustning av den gamle fabrikktomta

Samarbeide med kommunens informasjonsskranke

Fordeler:

- synlig og lett tilgjengelig fra både jernbanestasjonen og ny gjennomfartsveg
- sentrumsnært
- "naturlig" sted å henvende seg

Ulemper:

- kan bli litt usynlig i forhold til kommunens andre oppgaver

På jernbanestasjonen

Fordeler:

- enkel tilgjengelighet for reisende med tog
- synlig og tilgjengelig fra ny gjennomfartsveg
- sentrumsnært

Ulemper:

- støy fra jernbanen
- ser ikke elva med mindre man øker høyden på bygget

I et eventuelt nybygg ved elvemøtet

Fordeler:

- fantastisk utsyn over det som definerer naturen i og rundt Trofors: nemlig elvene og granskogen i åssidene
- synlig og tilgjengelig fra ny gjennomfartsveg

Ulemper:

- synes ikke for tilreisende med tog

Gjøre om det gamle fabrikklokalet til et flerbrukssenter

Fordeler:

- gangavstand fra jernbanestasjonen
- kan gjøres synlig fra ny gjennomfartsveg
- sentrumsnært, lett tilgjengelig
- stort utviklingspotensiale med god plass til for eksempel uteservering

Ulemper:

- midt i sentrum, mister litt villmarksinntrykket
- dårlig utsikt mot elvene

HVORFOR ER DET VIKTIG, OG HVORDAN BIDRAR DET TIL Å GJØRE SENTRUM I TROFORS MER ATTRAKTIVT?

BIDRAG PÅ DEN KOMMERSIELLE OG DEN SOSIALE ARENAEN

(jfr. byens funksjoner, Gehl. Kap.2).

Som tidligere konkludert så er noe av utfordringen til Trofors fremover å finne en ny og bedre balanse mellom de tre funksjonsformene møteplass, markeds plass og trafikkrom. Tilbud om informasjon om Trofors og nasjonalparkene i nærheten vil kunne bidra til å øke og bedre den kommersielle delen ved at det bidrar til arbeidsplasser.

I tillegg vil et informasjonssenter være med å skape verdier på den sosiale arenaen i Trofors i form av at det skapes et offentlig møtested både for lokalbefolkningen og folk utenfra.

ATTRAKTIVT FOR BESØK OG SOM BOSTED

(jfr. Telemarksforskning - hva er et attraktivt sted. Kap.2).

På samme måte som et overnattingstilbud og serveringstilbud kan trekke besøkende utenfra vil også et informasjonssenter gi grunnlag for besøk/dekke et behov besøkende har på et nytt sted. Selv i dag hvor de fleste har tilgang på internett og informasjon døgnet rundt er det lite som slår lokalkunnskapen folk sitter inne med på mindre steder.

Ved å øke besøksattraktiviteten med å legge til rette for et informasjonssenter vil man også kunne øke veksten i ansatte i næringen som en effekt av dette.

Et informasjonssenter i Trofors vil også kunne bidra til at tettstedet blir mer attraktivt som bosted, da man skaper en ny sosial møteplass i det offentlige rom, samtidig som det bidrar til verdiskaping og sysselsetting. Et informasjonssenter vil føre til mulige nye typer arbeidsplasser i tettstedet, samt etterspørsel av ny kompetanse innenfor markedsføring og forvaltning av naturverdier. Dette kan gjøre Trofors mer attraktivt som mulig bosted for de unge i kommunen som flytter ut for å ta høyere utdanning, samt gjøre det mer attraktivt for tilflytting også blant folk uten tidligere tilknytning til stedet.

I FORHOLD TIL KRAV FOR Å BLI NASJONALPARKLANDSBY

Dersom Trofors skal bli en nasjonalparklandsby så må tettstedet inneha kompetanse til å formidle informasjon om nasjonalparkene og være aktiv med markedsføring av nasjonalparkene. Ved opprettelse av et informasjonssenter kan man dekke disse kravene samtidig som man får markedsført selve Trofors og Grane kommune i form av turistinformasjon.

I FORHOLD TIL POLITISKE FØRINGER

Vil støtte opp under intensjonen til "Fjellteksten" på lik linje med de foregående punktene, og også stortingsmeldingen "Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand" (2004-2005) som vektlegger at viktige kvaliteter i omgivelsene våre skal tas vare

på. Kommuneplanen til Grane kommune sier også at markedsføring av kommunens muligheter for naturopplevelser og utviklingsmuligheter i forbindelse med nasjonalparkene skal utnyttes.

I FORHOLD TIL FOLKETS EGNE ØNSKER

Ingen konkrete ønsker om turistinformasjon, men i noen samtaler ble det diskutert mulige informasjonstavler ved jernbanestasjonen/ny E6, samt en bedre skilting mot stavassdalen.

I FORHOLD TIL SWOT-ANALYSEN

Oppretting av et informasjonstilbud vil være med å bygge opp og vise frem noen av styrkene ved Trofors (nærhet til flott natur mm.). Det vil også kunne samordne informasjon om de mulighetene som finnes i Trofors og omegn på ett sted.

STRATEGISKE GREP

Her presenteres de to siste punktene som Trofors må ta tak i for å kunne bli nasjonalparklandsby, disse er mer å regne som overordnede strategier fremfor rene fysiske inngrep. For disse vil jeg derfor ikke foreslå konkrete plasseringer i Trofors, men heller fokusere på å vise eksempler på hvordan de kan møtes.

4. NATURLIG INNFALLSPORT TIL NASJONALPARKENE

AKTUELLE FORMER FOR INNFALLSPORTER

For de steder som ønsker status som nasjonalparklandsby er det også viktig at stedet oppleves som et naturlig utgangspunkt for å besøke nasjonalparkene. Hvordan få til dette i Trofors?

Fra Trofors kan man i dag lettest komme til Lomsdal-Visten nasjonalpark via Stavassdalen. Den eneste skiltingen som viser dette i dag er dette skiltet ved Coop:

Det står ingenting på dette skiltet om Lomsdal-Visten, og det er heller ingen annen lett tilgjengelig informasjon ute i Trofors som tilsier at Trofors befinner seg så nært en nasjonalpark.

Så en ting er at Trofors mangler en del basisfunksjoner i tettstedet som overnatting, spisested og informasjonssenter for å fungere som et naturlig utgangspunkt/

innfallsport for å besøke nasjonalparken (-e) - men det er heller ikke lagt til rette for at de som likevel finner vegen til Trofors skal forstå at de er nært to av Norges flotte nasjonalparker. Her har Trofors en jobb å gjøre. Et informasjonssenter vil hjelpe, men det finnes også flere tiltak som er mulig å iverksette for å synliggjøre nærheten til nasjonalparkene i Trofors.

Forslag:

1. Skilting
2. Jobbe med tilgangen til nasjonalparken fra Stavassdalen
3. Legg vekt på at Trofors ligger midt mellom to flotte nasjonalparker. Her kan man ha base for en tur først i den ene, og deretter den andre nasjonalparken. Her finner man alt man trenger for nødvendig livsopphold - behøver ikke dra helt til Mosjøen.

INSPIRASJON FRA ANDRE STEDER

1. SKILTING

SKARVAN - ROLTDALEN NASJONALPARK

Infotavle om nasjonalpark. Bilde: www.stjordalkommune.no

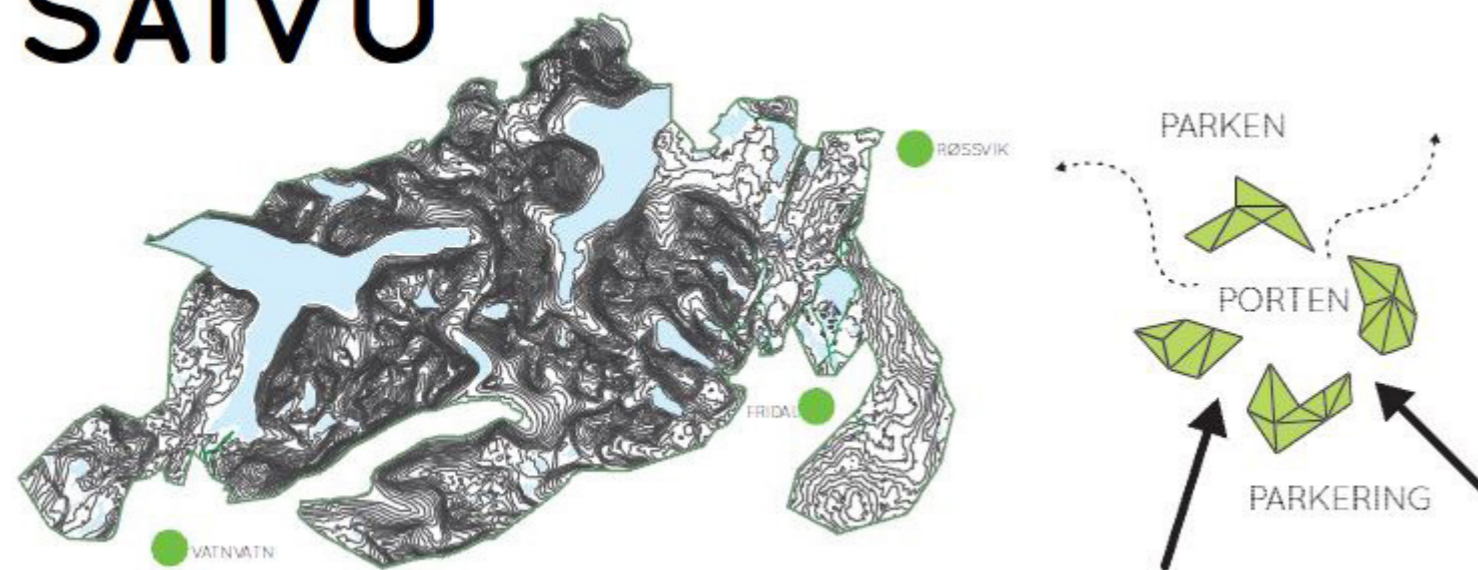
I trøndelagskommunene Stjørdal, Meråker, Selbu og Tydal ligger Skarvan - Roltdalen nasjonalpark som ble opprettet i 2004. Her har det pågått er prosjekt for å fremme økt verdiskaping i tilknytning til nasjonalparken. Noe av det som ble vektlagt var å sikre god informasjon ved innfallsportene. Dette ble blant annet gjort ved at man satt opp store informasjonstavler om nasjonalparken, kommunen man befinner seg i samt turforslag på strategiske plasser. Disse er iøynefallende og informative.

Trofors kunne med hell gjort noe lignende i forhold til iallefall Lomsdal-Visten. Tavlene burde i så fall plasseres sentralt, for eksempel ved E6, jernbanestasjonen/kommunehuset eller ved avkjøringen mot Stavassdalen.

2. TILGANG TIL NASJONALPARKEN FRA STAVASSDALEN

1. SJUNKHATTEN

SAIVU

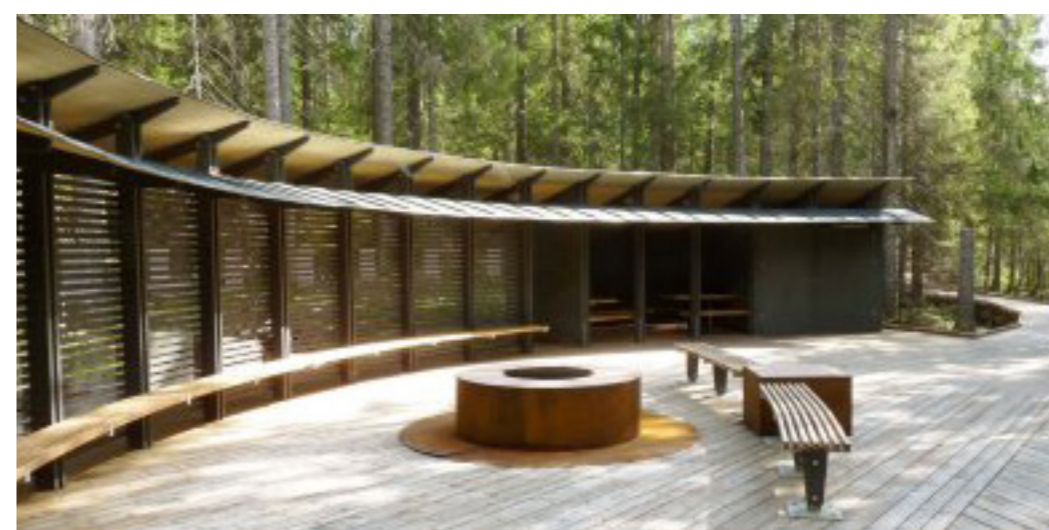

Innfallsportene til Sjunkehatten nasjonalpark. Figurer: fra prosjektpresentasjonen av Saivu

Sjunkehatten nasjonalpark har fokus på å være en nasjonalpark for barn og unge hvor man kan kombinere naturvern, tradisjonell næringsvirksomhet og friluftsliv. Sentralt har er at fysiske tiltak skal være landskapstilpassede og at inngrep i naturen skal være reversible. Selve innfallsportene ligger utenfor nasjonalparkgrensen, og det ble gjennomført en arkitektkonkurranse for utforming av disse høsten 2010. Den vant Eriksen Skajaa arkitekter as, Pushak as og Bjørbekk & Lindheim landskapsarkitekter med konseptet Saivu. Begrepet stammer fra samisk, og spiller på en parallell eventyrverden som man kan nå gjennom fjellsprekker og vann med dobbel bunn. Det danner grunnlaget for utformingen av innfallsportene - som vi kan se av figuren til høyre må man gjennom "sprekker" og formasjoner for å komme til nasjonalparken fra parkeringen. I disse formasjonene som danner et tydelig rom, og også bygger på runer og bumerker i sin utforming, finner man funksjoner som informasjon, toaletter, garderober og lekeplass.

Trofors kan bruke dette som et utgangspunkt for utvikling av et konsept for innfallsporten mot Lomsdal-Vissten fra Stavassdalen, kombinert med med skilting om dette i Trofors sentrum vil det hjelpe mye på at Trofors skal oppleves som en naturlig innfallsport mot nasjonalparken.

2. RETNINGSLINJER FOR UTFORMING AV ENTRÈER TIL NASJONALPARKENE I SVERIGE

Entrè Vest. Foto: Johan Uebel, www.skuleskogen.se

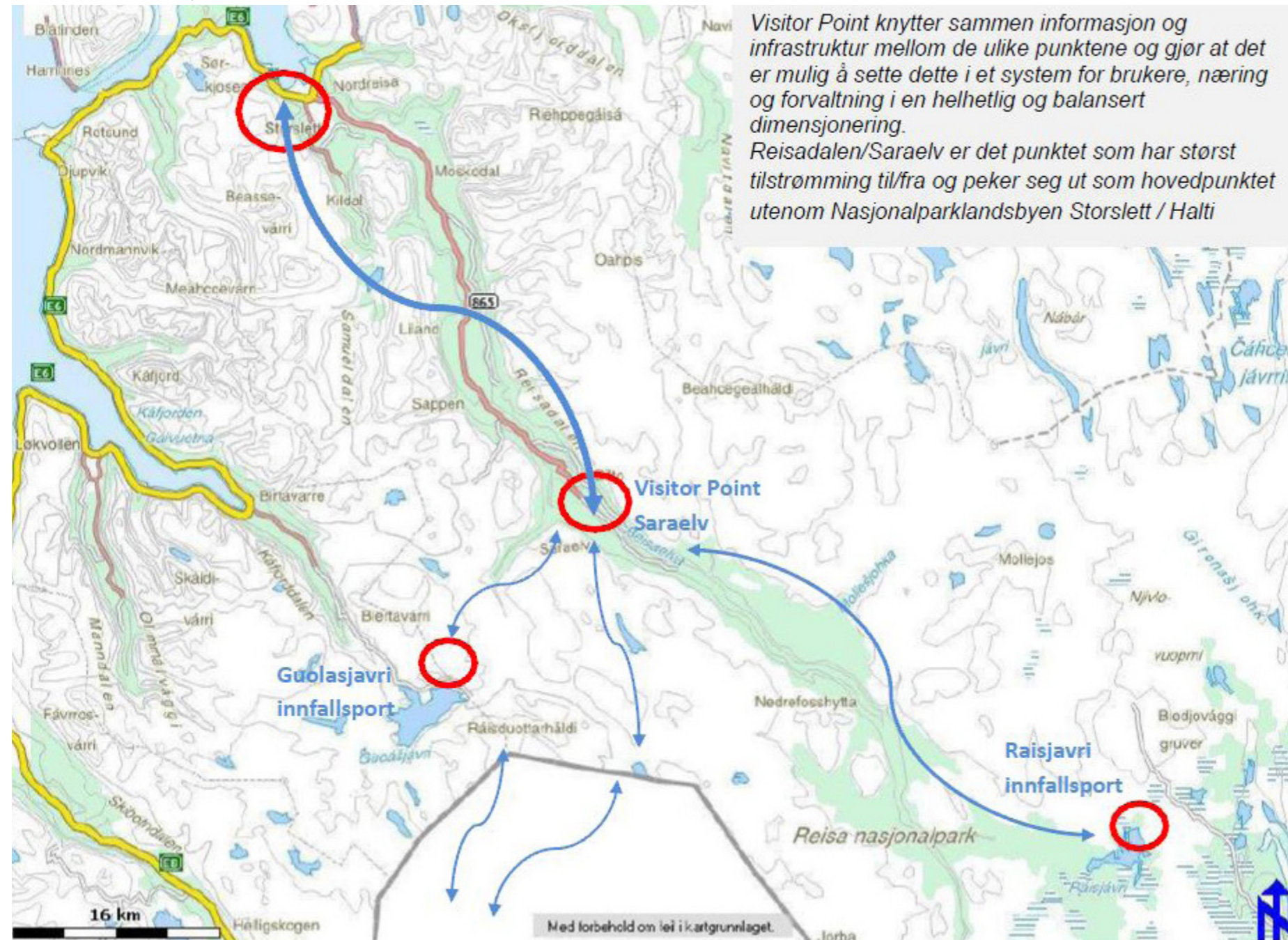
I Sverige har man utformet retningslinjer for hvordan entrèene til alle landets nasjonalparker bør utformes for å fungere optimalt. De legger vekt på at velfungerende entrèer har stor betydning for opplevelsen av nasjonalparkene og for hvor attraktive de fremstår for besøkende. Hver entrè skal gi et klart signal om at nå er du ved en nasjonalpark - uavhengig av hvilken nasjonalpark du befinner deg ved. Det skal altså sørge for at nasjonalparkene fremstår med en felles identitet. Entrèen skal også få frem den spesielle karakteren ved akkurat denne nasjonalparken. Det blir lagt vekt på entrèens plassering i landskapet i forhold til hvilket førsteinntrykk man får av nasjonalparken, organiseringen av funksjoner som parkering og informasjon skal være hensiktsmessig og tilpasset besøksmengde og bære preg av god arkitektur.

Bildet over viser den vestre entrèen til Skuleskogen nasjonalpark. Dette er et pilotprosjekt hvor man har fulgt retningslinjene for blant annet å øke mulighetene for et spontanstopp langs E4 for bilister som passerer.

Trofors kan fra disse retningslinjene hente mye inspirasjon i forhold til hvilke behov en slik entrè/innfallsport mot nasjonalparker bør ivareta, samt dette med tilrettelegging for å få flere bilister til å ta en avstikker fra europavegen.

3. VISITOR POINT, NORDREISA

Kart som viser Visitor Point i forhold til innfallsportene mot nasjonalparken og nasjonalparklandsbyen Storslett. Kart: fra prosjektbeskrivelsen av Visitor Point Reisadalen.

Storslett i Nordreisa kommune er et av de fem stedene i Norge som har fått status som nasjonalparklandsby, og er derfor naturlig å se til for inspirasjon til hvordan blant annet dette kravet kan imøtekommes.

Storslett har et nasjonalparksenter, Halti, i selve tettstedet hvor besøkende kan få informasjon om reisa nasjonalpark. Men som fra Trofors og til nærliggende nasjonalparker er det noen kilometer, de har derfor øynet behov/mulighet for å tilrettelegge fasiliteter også nærmere selve innfallsportene mot nasjonalparken. De har derfor valgt å opprette et såkalt Visitor Point et stykke opp i Reisadalen fra Storslett.

Visitor Point skal være et attraktivt sted og informasjonspunkt og gi besøkende opplevelser og læring. Stedet gir et godt basistilbud også når det ikke er betjent, via sine informasjonsløsninger, bord, benker og bål-plasser. Det skal fungere både som et utgangspunkt for tilreisende til nasjonalparken, men også for lokalbefolkningen i form av tilbud om naturbaserte opplevelser og læring for skoleelever.

For Trofors kan noen idéer fra dette prosjektet muligens overføres til Stavassdalen, at Stavassdalen kan utvikles ikke bare til et utgangspunkt for turer, men også som en arena for læring om naturen. Et samarbeid med et informasjonssenter i Trofors vil gjøre stedet kjent også for tilreisende i tillegg til lokalbefolkningen og skoler.

HVORFOR ER DET VIKTIG, OG HVORDAN BIDRAR DET TIL Å GJØRE SENTRUM I TROFORS MER ATTRAKTIVT?

BIDRAG PÅ DEN KOMMERSIELLE OG DEN SOSIALE ARENAEN

(jfr. byens funksjoner, Gehl. Kap.2).

Som tidligere konkludert så er noe av utfordringen til Trofors fremover å finne en ny og bedre balanse mellom de tre funksjonsformene møteplass, markeds plass og trafikkrom. En aktiv jobbing for å øke inntrykket av at Trofors er en innfallspport/naturlig utgangspunkt for å oppleve spesielt Lomsdal-Visten, men også Børgefjell nasjonalparker vil kunne bidra til å øke og bedre den kommersielle delen ved at det vil kunne bidra til arbeidsplasser i tilknytning til dette. Det vil i såfall gjerne bli i kombinasjon med allerede nevnte informasjons senter.

I tillegg vil jobbing på dette feltet være med å skape verdier på den sosiale arenaen i Trofors. Det setter fokus på identitetsfølelsen hos lokalbefolkningen og kan være med å gi folk Trofors en følelse av at de har noe konkret å vise til og å være stolte av i forhold til den flotte naturen som omkranser tettstedet. Det vil også kunne skape offentlige møtesteder både for lokalbefolkningen og folk utenfra.

ATTRAKTIVT FOR BESØK, SOM BOSTED OG FOR BASISNÆRINGER

(jfr. Telemarksforskning - hva er et attraktivt sted. Kap.2).

På samme måte tidligere nevnte tilbud kan trekke besøkende utenfra vil også et bevisst arbeid med hvor-

dan Trofors skal fremstå som en naturlig innfallspport mot nasjonalparken (-e) være med å skape grunnlag for besøk/dekke ulike behov besøkende har på et nytt sted - eksempelvis informasjon og tilrettelegging.

Øker man besøksattraktiviteten i form av tilrettelegging vil man også kunne øke veksten i ansatte i bransjer knyttet mot besøksnæringen som en effekt av dette. Jobbing med innfallspportproblematikken vil kunne gjøre Trofors mer attraktivt som besøkssted i forhold til at de vil kunne utvikle nye tilbud for egne innbyggere og for andre i regionen. I tillegg vil man utvikle Trofors som destinasjon og man påvirker omdømmet utad.

Får Trofors til arbeidet med å bli et naturlig utgangspunkt for å besøke nasjonalparken (-e) vil det også kunne bidra til at tettstedet blir mer attraktivt som bosted, da man skaper nye sosiale møteplasser i det offentlige rom, samtidig som det kan bidra til nye typer verdiskaping og sysselsetting, for eksempel via tilbud om naturbaserte opplevelser. Det vil også gjøre Trofors attraktivt i form av at de kan få flere "basis"-næringer. De kan i tillegg til å utnytte stedets naturressurser direkte via trebedarbeiding også utnytte og og vidreutvikle naturressursene i form av for eksempel naturbasert reiseliv. Desto større bedriftsattraktivitet et sted kan tilby, desto mer kan antallet sysselsatte i også i basisnæringen øke. Det vil også gjøre Trofors attraktivt for folk med denne type kompetanse.

I FORHOLD TIL KRAV FOR Å BLI NASJONALPARKLANDSBY

Dersom Trofors skal bli en nasjonalparklandsby så må tettstedet fremstå som en naturlig adkomst/innfallspport til nasjonalparkene. Ved fokus på, og tiltak rettet mot, hvordan besøkende utenfra skal orientere seg inn mot nasjonalparkene fra Trofors vil man kunne møte dette kravet.

I FORHOLD TIL POLITISKE FØRINGER

Vil støtte opp under intensjonen til "Fjellteksten" i forhold til å utnytte nasjonalparker i reiselivsmessig sammenheng, og også Grane kommunes kommuneplan og dens mål om å utnytte utviklingsmuligheter i forbindelse med nasjonalparkene.

I FORHOLD TIL FOLKETS EGNE ØNSKER

Ingen konkrete ønsker om dette.

I FORHOLD TIL SWOT-ANALYSEN

Oppretting av en "port" mot nasjonalparkene vil være med å bygge opp og vise frem en styrke ved Trofors - nærhet til natur.

5. HELHETLIG MILJØPROFIL

AKTUELLE METODER FOR Å OPPNÅ DETTE

Det siste kravet i forhold til at Trofors skal kunne bli nasjonalparklandsby er kravet til en helhetlig miljøprofil. Ved valg av en visjon som for eksempel denne oppgaven har gjort, vil miljøprofilen stå sterk allerede. I tillegg er Grane kommune en del av Miljøfyrtårn-nettverket - noe som innebærer at kommunen har gjort et vedtak om å bli en Miljøfyrtårn-kommune, og kan dermed benytte seg av dette som et miljø- og næringspolitisk virkemiddel. Sertifiseringen går til virksomheter som vil dokumentere sin miljøinnsats og vise samfunnsansvar.

Dette er et godt utgangspunkt for Trofors å bygge videre på i sitt arbeid for å oppnå en helhetlig miljøprofil. I tillegg til å fungere som et bevis utad på at man er miljøbevisst vil det tvinge frem miljøvennlige løsninger som for eksempel kortreist mat, bruk av lokale leverandører og så videre.

Det foreslås å:

1. Utvide arbeidet med sertifisering av Miljøfyrtårn-bedrifter
2. Ulike andre grønne sertifiseringer

INSPIRASJON

1. MILJØFYRTÅRN

NEDRE EIKER KOMMUNE

Verneombudene bygger intern miljøkompetanse og **sertifiserer hele Nedre Eiker kommune**

Mange har ment at fagbevegelsen og verneombudene i bedriftene også bør ta ansvar for det ytre miljøet. Med støtte fra Fagforbundet har Nedre Eiker kommune tatt utfordringen, og verneombudene i alle virksomhetene har drevet fram sertifisering av samtlige kommunale virksomheter som Miljøfyrtårn.

Utklipp fra samlingen med gode eksempler på virksomheter som har lyktes med Miljøfyrtårn. Kilde: www.miljofyrtarn.no

Nedre Eiker er den første kommunen i Norge som har vedtatt og gjennomført miljøsertifisering av alle sine virksomheter, og er et eksempel til etterfølgelse.

Kommunen har satset mye på å utdanne verneombudene i hver enkelt virksomhet til miljøkonsulenter, det sikrer at kommunen beholder miljøkompetansen på lengre sikt. Dette opplever de at fører til større eierskap til miljøtiltakene, og at arbeidet med miljø blir integrert i kommunens arbeid i alle plan, i stedet for å bare komme som pålegg fra høyere hold. Kommunen har blant annet opplevd følgende effekter: store strømbesparelser i barnehage, bedre avfallshåndtering (redusering av restavfall) og økt etterspørsel etter kortreist og økologisk mat.

Trofors kan lære mye av fremgangsmåten som Nedre Eiker kommune brukte for å oppnå oppslutning om tiltaket. Ved å gå aktivt inn for at kommunale virksomheter skal gå foran som gode eksempler, samt utvikle kompetansen rundt miljøtiltak vil det være enklere å legge press på også private bedrifter i forhold til miljø-satsning. Det vil også være mulig å legge Miljøfyrtårn inn som en betingelse ved oppretting av bedrifter i tilknytning til nasjonalparklandsbystaus for å sikre en helhetlig miljøprofil.

2. ANDRE GRØNNE SERTIFISERINGER

NORSK ØKOTURISME

Økoturisme er en måte å drive en virksomhet på, og er basert på at syv grunnleggende prinsipper:

Bedriften:

1. er natur- og kulturbasert og har økoturisme som grunnfilosofi for hele sin virksomhet.
2. bidrar aktivt til natur- og kulturvern, har god kjennskap til egen miljøpåvirkning og utøver alltid en føre-var-holdning.
3. etterstreber en mest mulig bærekraftig drift, som balanserer økologiske, kulturelle, sosiale og økonomiske hensyn.
4. bidrar positivt i lokalsamfunnet, benytter lokal arbeidskraft, lokale tjenester og råvarer, jobber for økt samarbeid og utviser et generelt samfunnsansvar.
5. bidrar til å ta vare på verneverdige bygg og har stedstilpasning, lokal byggeskikk og særpreg som et generelt mål i valg av materialer og løsninger.
6. stiller spesielt høye krav til vertskap og guider. Formidling og læring er en sentral del av produktet.
7. tilbyr minneverdige opplevelser og skaper møteplasser som gir medarbeidere og gjester innsikt i lokalkultur, -samfunn og miljø.

HVORFOR ER DET VIKTIG, OG HVORDAN BIDRAR DET TIL Å GJØRE SENTRUM I TROFORS MER ATTRAKTIVT?

EKSEMPEL: ARCTIC WILDERNESS EXPERIENCE

Logo og naturbilder fra området rundt AWE. Kilde: www.awe.no

Arctic Wilderness Experience ligger nord i Nordland og er en av totalt 19 bedrifter som er sertifisert som økoturismebedrift i Norge i dag. De satser på naturopplevelser av de sjeldne, og har tilbud om fotturer i flott terreng, møte med den samiske kulturen som står sterkt i området og et rikt dyre- og planteliv rett utenfor døra. Visjonen deres er ”å gi enkeltmennesker og grupper sterke naturopplevelser i et fantastisk nord-norsk landskap, og inspirere våre gjester til å forstå at gammel naturvisdom fremdeles er en vital styrke for god psykisk, fysisk og åndelig helse i det moderne samfunn.” (www.awe.no). De er stolte av å være miljøbevisste, og har blant annet kjøpt klimavoter som kompensasjon for nødvendig motorisert ferdsel.

Dersom Trofors klarer å tiltrekke seg bedrifter som ønsker å satse på et bærekraftig, naturbasert reiseliv er økoturismesertifisering en god måte å sikre at disse lever opp til det overordnede kravet om en helhetlig miljøprofil.

BIDRAG PÅ DEN KOMMERSIELLE OG DEN SOSIALE ARENAEN

(jfr. byens funksjoner, Gehl. Kap.2).

Ved å satse på ulike miljøtiltak for å sikre en helhetlig miljøprofil for Trofors kan man bedre den kommersielle arenaen hvis det bidrar til muligheter for nye typer bedrifter. Det vil igjen gi arbeidsplasser i tettstedet. I tillegg vil en satsing på en helhetlig miljøprofil være med å skape verdier på den sosiale arenaen i Trofors ved at det skapes grobunn for å tenke på Trofors som en helhet - de valg hver enkelt gjør i forhold til å være miljøvennlig influerer jo helhetsinntrykket av stedet. Det å øke miljøbevissheten hos folk flest kan også utløse et større eierskap til stedet.

ATTRAKTIVT FOR BESØK, SOM BOSTED OG FOR BASISNÆRINGER

(jfr. Telemarksforskning - hva er et attraktivt sted. Kap.2).

Dersom Trofors klarer å utvikle tilbud basert på bærekraftig, naturbasert reiseliv vil det trekke besøkende. Et miljøbevisst Trofors vil også kunne bidra til at tettstedet blir mer attraktivt som bosted: hvis Trofors klarer å øke besøksattraktiviteten med å legge til rette for et naturbasert og miljøvennlig reiseliv vil man også kunne øke veksten i ansatte i næringen som en effekt av dette. Det vil kunne føre til mulige nye typer arbeidsplasser i tettstedet, samt etterspørsel av ny kompetanse innenfor markedsføring og forvaltning av naturverdier. Dette kan gjøre Trofors mer attraktivt som mulig bosted, både for unge som flytter ut for høyere utdanning, samt for folk uten tidligere tilknytning til stedet.

Og som for arbeidet med innfallsporner mot nasjonalparkene vil Trofors kunne bli mer attraktivt for nye typer ”basis”-næringer. Det finnes flere måter å utnytte stedlige ressurser på enn direkte uttak. Fordelen med denne bruken er at hvis det gjøres riktig kan den være evigvarende, man tømmer ikke ressursene.

I FORHOLD TIL KRAV FOR Å BLI NASJONALPARKLANDSBY

Dersom Trofors skal bli en nasjonalparklandsby så må tettstedet ha en helhetlig miljøprofil - fokus på miljøsertifiseringer kan være med å bidra samt synliggjøre innsatsen.

I FORHOLD TIL POLITISKE FØRINGER

De fleste veiledere legger vekt på at tiltak som gjennomføres fremover skal være miljøvennlige, både innenfor næring og offentlige tilbud. Tiltak som går direkte på miljøvennlige valg vil derfor støtte disse.

I FORHOLD TIL FOLKETS EGNE ØNSKER

Ingen konkrete ønsker om dette.

I FORHOLD TIL SWOT-ANALYSEN

Reiselivssatsing i forbindelse med naturopplevelser i Trofors er en mulighet, gjøres denne miljøvennlig vil den falle under kategorien bærekraftig reiseliv - noe som tar stadig større del av reiselivsmarkedet.

- 5.3 STRATEGIER: HVERDAGSLIVET -

HVA PRESENTERES HER?

I denne delen presenteres andre tiltak som er viktig at Trofors iverksetter, både for å bygge opp under visjonen om å være på lag med naturen, men også for lokalbefolkningens opplevelse av Trofors som et godt sted å bo.

1. GRØNNE ELEMENTER

TROFORS SENTRUM I DAG

Sett nedover Troforsvegen med stasjonsbygget i ryggen fremstår Trofors som en stor sammenhengende grå flate omkranset av bygg som virker tilfeldig plasserte.

Med julegrana som et hederlig unntak så er det lite grønt å spore øverst i Troforsvegen.

Det eneste opparbeidede grøntområdet i sentrum er rett foran kommunehuset.

Fra Troforsvegen og inn Industrivegen. En busk t i krysset og noen smale plenstriper forsvinner litt mot alt det grå.

HVORFOR ER DET VIKTIG, OG HVORDAN BIDRAR DET TIL Å GJØRE SENTRUM I TROFORS MER ATTRAKTIVT?

I følge regjeringens nettside, www.stedsutvikling.no kan riktig vegetasjonsbruk gjøre et sted mer attraktivt for lokalbefolkning og besøkende. Dette fordi vegetasjon har mange funksjoner. Den kan blant annet benyttes som et strukturerende element for å definere vegger og oppholdsrom (ledelinjer i bylandskapet), og den kan være med å gjøre gaten til et triveligere sted å oppholde seg ved at den myker opp det harde uttrykket overflater som asfalt og betong gir.

Vegetasjonsbruk er også viktig i et folkehelseperspektiv. Grønne elementer er med å binde svevestøv og fungerer som et filter for skadelige gasser. Det er også gjort flere undersøkelser i USA som viser at grøntareal bedrer selvdisciplin, øker sosial kontakt og at områder med høy forekomst av vegetasjon fremfor øde og "grå" områder fremmer barns bruk og lek i områdene (Kuo et. al, 1998) (www.lhhl.uiuc.edu).

Nå har jo folk i Trofors kort vei til naturen, og i følge tall fra 2011 (ssb.no) har hele 83 % av befolkningen trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng, dermed blir argumentasjonen for folkehelseperspektivet noe underordnet her. Men man kommer ikke unna at trær, planter, busker og blomsterbed er viktige element når det kommer til utformingen av Trofors. Trær binder for eksempel gater sammen og gir skygge og ly for regn. Busker er romdannende og støydempende, mens blomster lever opp med farger.

I følge Gehl og hans samarbeidspartnere vil også vegetasjonsbruk være viktig i design av gode byrom ved å øke fornøylesaspektet (se kap.2), da vegetasjon kan bidra med skygge i gaterom og at det høyner den estetiske kvaliteten i byrommet.

På bakgrunn av dette foreslås det:

1. Allè/trerekke i Troforsvegen og Industrivegen, samt annen beplantning som gir farge og liv i sentrumsområdene.

INSPIRASJON

BEPLANTNING

PARKALLÉEN, LILLESTRØM

Eksempler på hvordan alléer og trekker kan benyttes som linjeførende elementer, samtidig som de er med å myker opp mot ellers harde og skarpe flater.

TANGEN SENTER, NESODDEN

SKEDSMOVOLLEN, LEIRSUNDVEGEN

Til venstre: eksempel på utradisjonelt trevalg - gran er eviggrønn og bidrar med farge gjennom hele året, men kan også gjøre sentrum mørkt da dette er trær som er veldig tette. Til høyre: bruk av bjørk (som for Trofors er like stedegent som gran) for å myke opp og skjule støyskjerm. Alle fire foto: www.vegvesen.no

VIGERNES, FETVEGEN

FORSLAG TIL BRUK AV GRØNNE ELEMENTER I TROFORS SENTRUM

Planskisse som viser hvordan planting av trær i rekker kan være linjeførende og stramme opp gatestrukturen. Her er det også tatt hensyn til foreslått ny veglinje gjennom sentrum. Beplantningen bidrar ikke bare som linjeførende element, den lager også et visuelt skille mellom veg og oppholdsrom. Beplantningen må heller ikke være kun trær, en kan benytte busker, blomster eller en kombinasjon av alle typer - så lenge det bare gjøres med et gjentagende intervall.

2. BYROM, FASADEBRUK OG GATEUTFORMING

TROFORS SENTRUM I DAG

Dette er synet som møter deg om du kommer med tog til Trofors. Til venstre: stasjonsbygget. Til høyre: tatt fra togskinnene rett sør for stasjonen. Herfra ser man en stor, grønn vegg, en stor asfaltert plass og noen husvegger. Hva tilsier at dette er et sted hvor det bor og lever folk? Alt virker stengt!

Til høyre i bildet er bygningen som huset nå nedlagte Joker - det som møter en i dag er bare tomme vinduer.

Hva er vegføringene her. Plassen øverst i Troforsvegen er utydelig og utflytende.

Krysset mellom Troforsvegen og Industrivegen er markert med en liten grønn plenflekk og et par busker - hvorfor er det ikke mer av dette i sentrum? Nå ser det bare ut som en tilfeldighet.

Utenfor Coop er det at man finner flest mennesker i Trofors sentrum. Coop har også store vinduer på bakkeplan som inkluderer livet inne i butikken med livet utenfor.

Trofors Jern & Bygg har store vindusflater som gir litt liv til gaten. De har i tillegg et stort og bredt sørvendt fortau på utsiden som kunne vært utnyttet bedre enn til fri parkering..

Industrivegen er ikke noe bedre. Gateløpet er tydelig, men ingen bygg henvender seg til denne gaten, noe som gir gaten en følelse av å være forlatt. Til venstre: den gamlefabrikken. Midten: Bilde tatt mot sør - ser felleskjøpbygget i enden, og kommunehuset med garasjebygg til høyre. Høyre bilde: Nok et lukket og stengt bygg.

HVORFOR ER DET VIKTIG, OG HVORDAN BIDRAR DET TIL Å GJØRE SENTRUM I TROFORS MER ATTRAKTIVT?

I følge Jan Gehl (se kap.2) kan man skille mellom tre aktivitetsformer i det offentlige rom, den nødvendige aktiviteten, den frivillige og den sosiale. Den nødvendige aktiviteten er det man må bruke rommet til, eksempelvis krysse stedet på vei til jobb, hente post og så videre. Men dersom et sted kun fremmer slik aktivitet vil det bli lite brukt. Dette er inntrykket jeg sitter igjen med av Trofors etter mine besøk der. Det var ingen som frivillig oppholdt seg i og brukte sentrumsområdene til noe annet enn å haste gjennom, eksempelvis for lek eller å sitte ned og prate med andre. Dermed var det heller ikke noe sosial aktivitet å spore utendørs.

Så, hva kan man gjøre for å snu dette? Om man ser på designkriteriene så er det i hovedsak tre ting byrommet må tilby for at det skal oppleves som attraktivt: beskyttelse, komfort og fornøyelse. Det vil si at rommet må gi muligheter for bruk (gå, stå, sitte, lytte, tale, lek med mer), det må oppleves som sikkert å oppholde seg i både med tanke på ulykker og vær og vind, samtidig må det oppleves som et godt sted å være estetisk sett. Dette samsvarer også godt med de funn som ble gjort i bylivsprosjektet.

Veilederen "Sentrumsutvikling" (T-1322 Miljøverndepartementet 2000) tar også opp at en forutsetning for å oppnå et attraktivt bysentrum er å satse på et trygt, trivelig og tilgjengelig oppholdsrom for fotgjengere og syklistene - bilen har fått ta for stor plass altfor lenge. Høy andel trafikk i bygatene skaper støy og utslipp, og øker faren for ulykker. Dette medfører utrygghet, helsefare og stor slitasje på gate- og byrom samt fasader - altså nettopp det motsatte av hva Gehls designkriterier legger til grunn. Et slikt sentrum innbyr ikke til opphold. Veilederen slår videre fast at gode byrom er viktige da de danner rammen om liv og aktivitet. De innbyr til opphold og tiltrekker seg folk av alle slag - og folk trekker mer folk. Gode byrom er i følge denne veilederen lik et levende sentrum fordi de blant annet øker investeringer i sentrum. Næringsaktivitet har for eksempel store fordeler av et sentrum hvor folk oppholder seg.

Ting som veilederen mener er viktige å unngå for å skape et attraktivt byrom er blant annet:

- Endringer som ikke tar hensyn til bystruktur og stedets historiske kvaliteter.
- Slett bruk av materialer og fargevalg
- Dårlig vedlikehold og midlertidige eller halvferdige løsninger.

- Felling av trær, nedslitt og/eller tilfeldig vegetasjon
- Overdreven og skjemmende bruk av skilt og reklameplakater.
- Innganger inn mot gårdsrom og passasjer i stedet for ut mot gaten slik at gatefasadene blir liggende døde.
- Tilfeldige brudd i fasader

Aktive fasader er også noe veilederen vektlegger - fasadene er byrommets vegger, og ved at disse har mange vinduer og innganger skaper de liv og bevegelse i byrommet.

Det står mye mer spennende i denne veilederen og på www.stedsutvikling.no i forhold til byrom som Trofors kan hente mye lærdom og inspirasjon fra, blant annet i forhold til bruk av møblement og lys. Men at det er viktig med en bevisst tanke rundt utforming og bruk av sentrumsområdet er utvilsomt.

Det foreslås:

1. Brede fortau
2. Gateparkering og møblering (benker/sykkelparkering mm)
3. Vinduer og åpne fasader i 1.etg i Troforsvegen og Industrivegen

INSPIRASJON

BYROM, FASADEBRUK OG GATEUTFORMING

DOKKA, OPPLAND

Eksempler på hvordan fortau, parkering og beplantning kan kombineres. Dette er også et godt eksempel på hvordan valg av materialer i fortausdekke også kan fungere linjeførende. Foto: www.stedsutvikling.no

LYNGDAL, VEST-AGDER

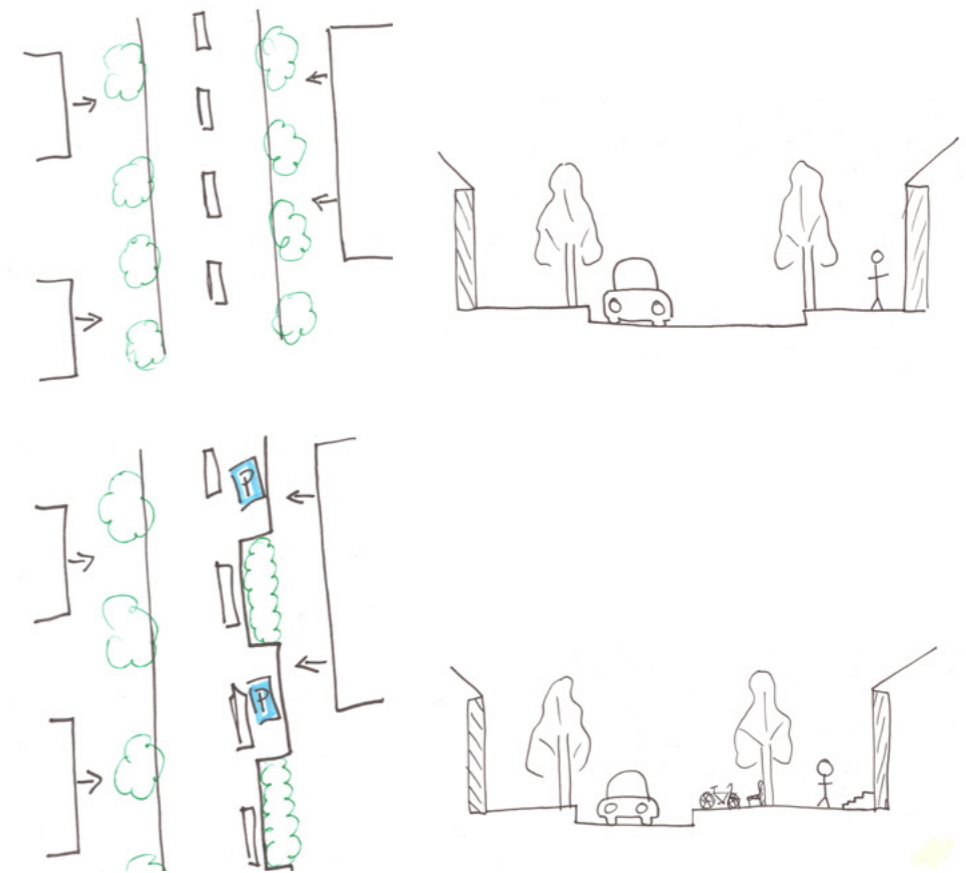

Eksempel på hvordan bruk av store vindusflater og inn-ganger gjør fasader mer levende. Her er også beplantning, brede fortau og gateparkering med på å skape et hyggelig og levende inntrykk. Foto: Geir Johan Ellingsen

FORSLAG TIL GREP I FORBINDELSE MED BYROM, FASADEBRUK OG GATEUTFORMING I TROFORS SENTRUM

Skisse med piler som viser de viktigste fasadene mot Troforsvegen, innkjøringen til Trofors fra ny E6 og Industrivegen. Bruken av disse er viktig i forhold til hvordan byrommet oppleves, de må være orientert utover. den tykke streken markerer ytterkanten av det jeg oppfatter som sentrumsrommet i Trofors.

Eksempelskisser som viser ulike gatetverrsnitt. Det finnes mange måter å formgi et gateløp, det vil ikke bli nærmere diskutert i denne oppgaven, men Trofors bør gjøre et bevisst valg her ut fra hvilket inntrykk de ønsker at gaten skal gi.

3. MØTEPLASSER OG AKTIVITETER I SENTRUM

TROFORS I DAG

Området foran kommunehuset er opparbeidet med både sitteplasser og fontene.

Felleskjøpbygget samler folk fra distriktet når de tar turen inn til Trofors.

Coop og Møteplassen holder til i dette bygget. Som eneste matbutikk og med tilbud om å slå seg ned ved et bord innendørs er dette det naturlige samlingspunktet i sentrum for mange.

HVORFOR ER DET VIKTIG, OG HVORDAN BIDRAR DET TIL Å GJØRE SENTRUM I TROFORS MER ATTRAKTIVT?

Det å skape sosiale møteplasser på et sted vil i følge Telemarksforskningens presentasjon "Hva er et attraktivt sted?" gjøre stedet mer attraktivt som bosted. Tradisjonelt har for eksempel torg vært en sentral møteplass i byer og tettsteder - her foregikk salg av varer, rådhuset lå gjerne i nærheten, og det var heller ikke uvanlig med sjenkesteder knyttet til torget. Torget samlet derfor mye mennesker. I dag er torghandelen redusert - vi handler på butikker. Men torget har fortsatt en samlende funksjon, og brukes ofte som samlingssted og festplass, for eksempel på 17.mai. Et godt og tydelig torgområde er derfor viktig som en felles arena for stedets befolkning. Dersom det er utformet slik at det er attraktivt å oppholde seg på (jmf. kriterier for godt design av byrom) vil også flere oppholde seg her, og i følge bylivsundersøkelsen er dette noen av faktorene som må være på plass for at stedet skal oppleves som attraktivt.

Gehl (se kap.2) framhever også den sosiale samhandlingen mellom mennesker som en av tre hovedaktivitetstyper som foregår i det offentlige rom, og at alle tre må eksistere i et balansert forhold for å få til "et godt liv mellom bygningene" og et attraktivt sted. For å få til en sosial funksjon må det legges til rette for aktivitet utover kun den rent nødvendige. Det vil si at man må sørge for en god kvalitet på fysiske omgivelser slik at folk ønsker å oppholde seg her.

En annen type sosial interaksjon er den litt mer uformelle som oppstår i forbindelse med aktiviteter og steder som turgåing, badeplasser og så videre. Mange har nok opplevd at terskelen for å ta kontakt med ukjente er lavere utendørs og med turskoene på, enn på en kafè hvor man gjerne sitter ved hvert sitt bord. Et bedre lavterskeltilbud i form av slike ting i tettstedets umiddelbare nærhet vil derfor kunne være med å øke sosialt samhold i tettstedet. Alle har ikke mulighet til å dra på lange fjellturer. I tillegg er det positivt i et folkehelseperspektiv å komme seg ut og holde seg i aktivitet.

Det er også viktig å tenke på at alle aldersgrupper bør ha mulighet for å være sosiale i det offentlige rom, man kan ikke bare tilrettelegge for eldre eller bare for ungdom. Det er viktig at alle har et tilbud og dermed benytter seg av sentrum.

Det foreslås:

1. Torg
2. Kafè (allerede dekket i forbindelse med nasjonalparklandsby.)
3. Turløyper/gang- og sykkelveger, gjerne tilknyttet fiske-/badeplass
4. Aktivitetssenter for ungdom

INSPIRASJON

MØTEPLASSER OG AKTIVITETER I SENTRUM

AKTIVITETSHUSET VOLT, LØRENSKOG

Et rusfritt aktivitetstilbud for ungdom mellom 13 og 18 år. Fokus på kulturutvikling innenfor musikk, media, teater og kunst. Tilbyr alt fra scene, til øvingslokaler for musikk hjelp til produksjon av film mm. I tillegg er det et sted for ungdom å bare møtes, spille tv-spill, delta på quiz osv. Lokalet huser også kafè med billige alternativer. Lokalet har åpent hver ukedag + ferier og enkelte lørdager. Det arrangeres også fester og kurs. Volt rommer også frivilligsentralen. Kilde: www.aktivitetshusetvolt.no

KLEIVVATNET, MOLDE

Ved Kleivvatnet utenfor Molde har man opparbeidet fiskebrygge og turstier som er universelt utformet. I tillegg er det satt opp gapahuk ved vannkanten. Det er også badeplass her, samt et fint utgangspunkt for lengre sykkelturner i området. Kilde: www.kortreist.no. Foto: Kjell Langmyren

VÅGÅMO, VÅGÅ

Ved utvikling av torgområdet og gaterom i Vågåmo har det vært lagt vekt på bruk av solide og tradisjonelle materialer som tømmer og skifer. Beplantning er også brukt bevisst både som ledelinjer og blikkfang. Kilde: www.stedsutvikling.no. Foto: Jarle Wæhler

GRONG, NORD-TRØNDELAG

Her var målet å få til et torg som skulle kunne fungere som er utendørs arrangementsted i Grong sentrum. Ting som ble vektlagt var: møteplass, tradisjon, trafikksikkerhet, plen, trær, vann, laks, blomster, miljø, universell utforming. Fint eksempel på hvordan tilknytning til elv kan knyttes til torgutforming. Kilde: www.stedsutvikling.no. Foto: Grong kommune

CAFÈ I GRIMSTAD

Uteservering bidrar til å skape liv og et hyggelig sted å møtes også på varme dager. Foto: www.visitgrimstad.com

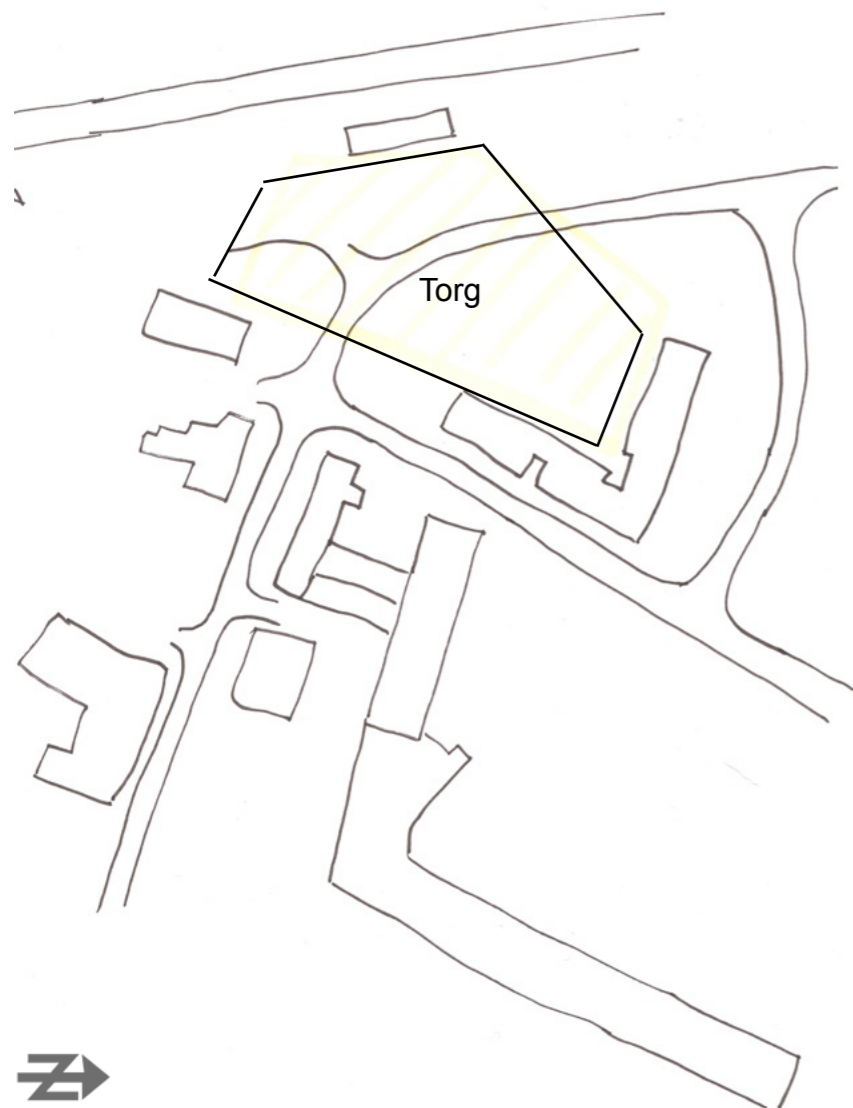
OPPDAL, SØR-TRØNDELAG

Hyggelig og sosialt: noen bord og benker utendørs i tilknytning til serveringsmuligheter trekker folk. Foto: www.opp.no

FORSLAG TIL AKTIVITETER OG MØTEPLASSER I TROFORS SENTRUM

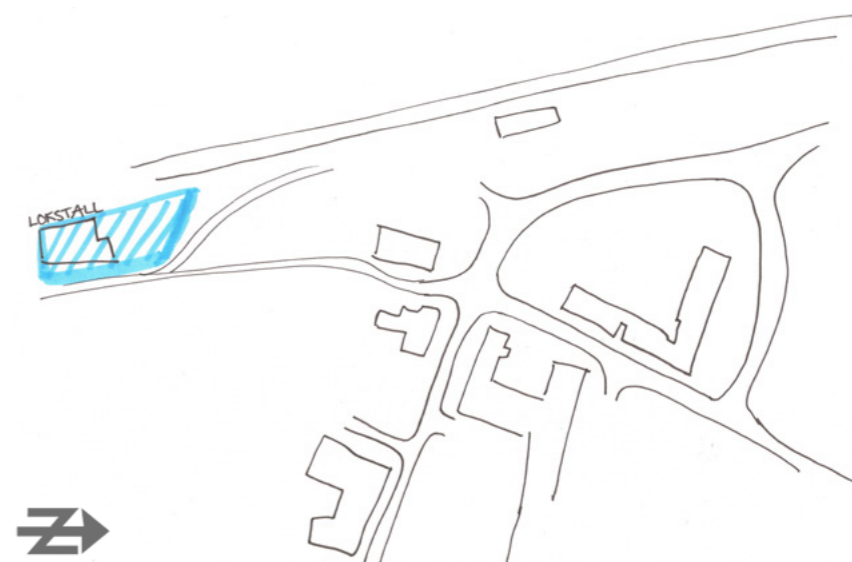
TORG

STI LANGS ELVA, MED TILRETTELEGGING

AKTIVITETSSTED FOR UNGDOM

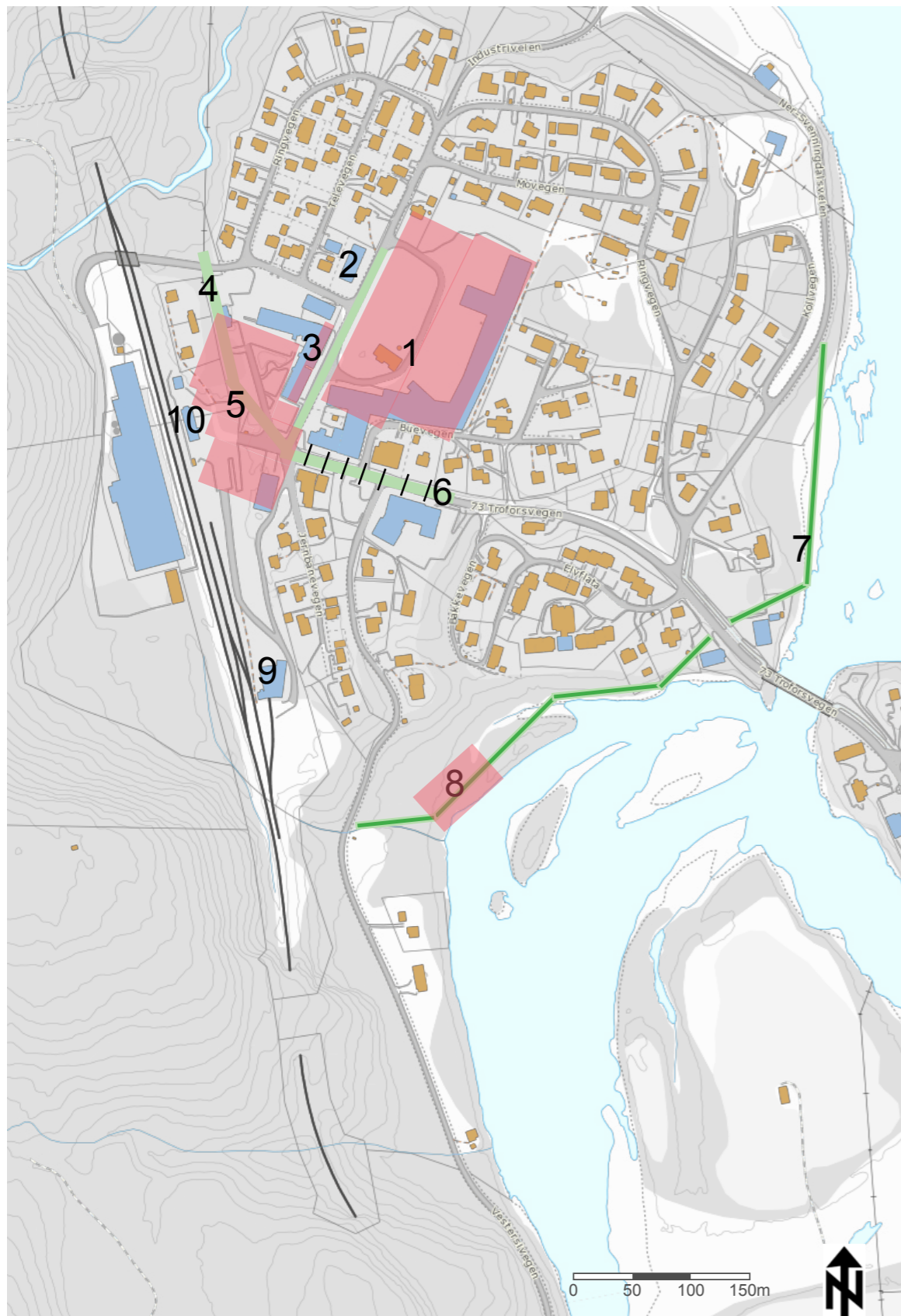
Planskisse som viser knutepunktet i Trofors slik jeg ser det. Her bør det opparbeides et torg som skaper sammenheng i rommet også på tvers av vegbanen. Dette er det første man ser av Trofors sentrum når man kommer utenfra - det bør være et område som er innbydende og hvor det er aktivitet og liv.

For å gjøre elvebredden tilgjengelig for folk i Trofors foreslås det anlagt en gang-/sykkelsti langs med elva, gjerne i tilknytning til øvrige gang- og sykkelveger i tettstedet. Langs elva kan det tilrettelegges med eksempelvis gapahuker, grillplass, bade plass mm.

I tillegg til å anlegge et torg kunne man benyttet den gamle lokstallen og området foran til å skape et aktivitetssenter for ungdommen. Her er det god plass, bygget står ellers bare tomt, og aktivitet foran bygget vil bidra til at Trofors ser mer "levende" ut for forbipasserende med tog.

- OPPSUMMERING -

1. LØSNINGSFORSLAG

Kart: www.skogoglandskap.no

1: FABRIKKTOMTA:

Lag en ny reguleringsplan for tomte hvor den gamle trevarefabrikken lå. Bygg om den gamle trevarefabrikken til et flerbrukssenter hvor man gjør plass for funksjoner som spisested og overnatting. Gjerne øk bygget noe i høyden, om ikke nødvendigvis hele bygget, så i allefall en utkikkspost slik at man kan se elvemøtet.

Bevar restene av det gamle fjernvarmeanlegget, det er et fysisk vitnemål på deler av Trofors sin tettstedshistorie og er flott å kunne vise frem. Bygget kan eventuelt ha en historisk presentasjon av Trofors innendørs - samarbeid med Helgeland museum?

Åpne opp plassen foran bygget mot Industrivegen - inviter folk inn på tunet og ned mot bygget. Fint sted å eventuelt anlegge et nytt møtested i form av grøntområde og sitteplasser fremfor å bygge igjen.

2: LAGERBYGG:

Bruk bygget som noe mer enn et stengt lager - foreslår et informasjonssenter her som henvender seg mot Industrivegen. Gjør at sentrum også vil strekke seg mer denne vegen, og ikke kun ned Troforsvegen. Vil i tillegg får en god og synlig plassering tvers over gaten fra sentrale funksjoner som overnatting for folk som kommer utenfra.

3: FASADE:

Åpne kommunehusets fasade mot Industrivegen - Skaper ramme og liv og gjør det interessant for folk å utforske denne vegen også.

4: BEPLANTNING SOM LEDELINJER:

Plant en allè/trerekke langs det som bør være, og oppfattes som, sentrumsgatene i Trofors. Det hjelper folk utenfra til å orientere seg.

5: BYROM/TORG:

Jobb for å skape et godt og tydelig byrom/torg. Dette er det første man vil se av Trofors uavhengig av om man kommer med tog eller fra ny E6 - viktig at det gir et ryddig og imøtekommende førsteinntrykk. Det inkluderer også et fasadeløft på tilgrensende bygg.

6: SAMMENHENG PÅ TVERS AV GATEN:

I Troforsvegen bør man jobbe aktivt for å få de to sidene av gaten til å henge sammen - man må få inn ny leietaker til det gamle Joker-bygget, fasadene bør være preget av store vindusflater, og man bør jobbe for å utnytte de brede fortauene på sørsiden av gaten. (Man kan for eksempel kombinere gateparkering og allè med sitteplasser og sykkelparkering).

7: GANGSTI LANGS ELVA:

Gjør elvekanten enkelt tilgjengelig for folk.

8: BADEPLASS/FISKEPLASS:

Tilrettelegg et område langs med elva for aktivitet, muligens med grillmuligheter, sittested og lignende.

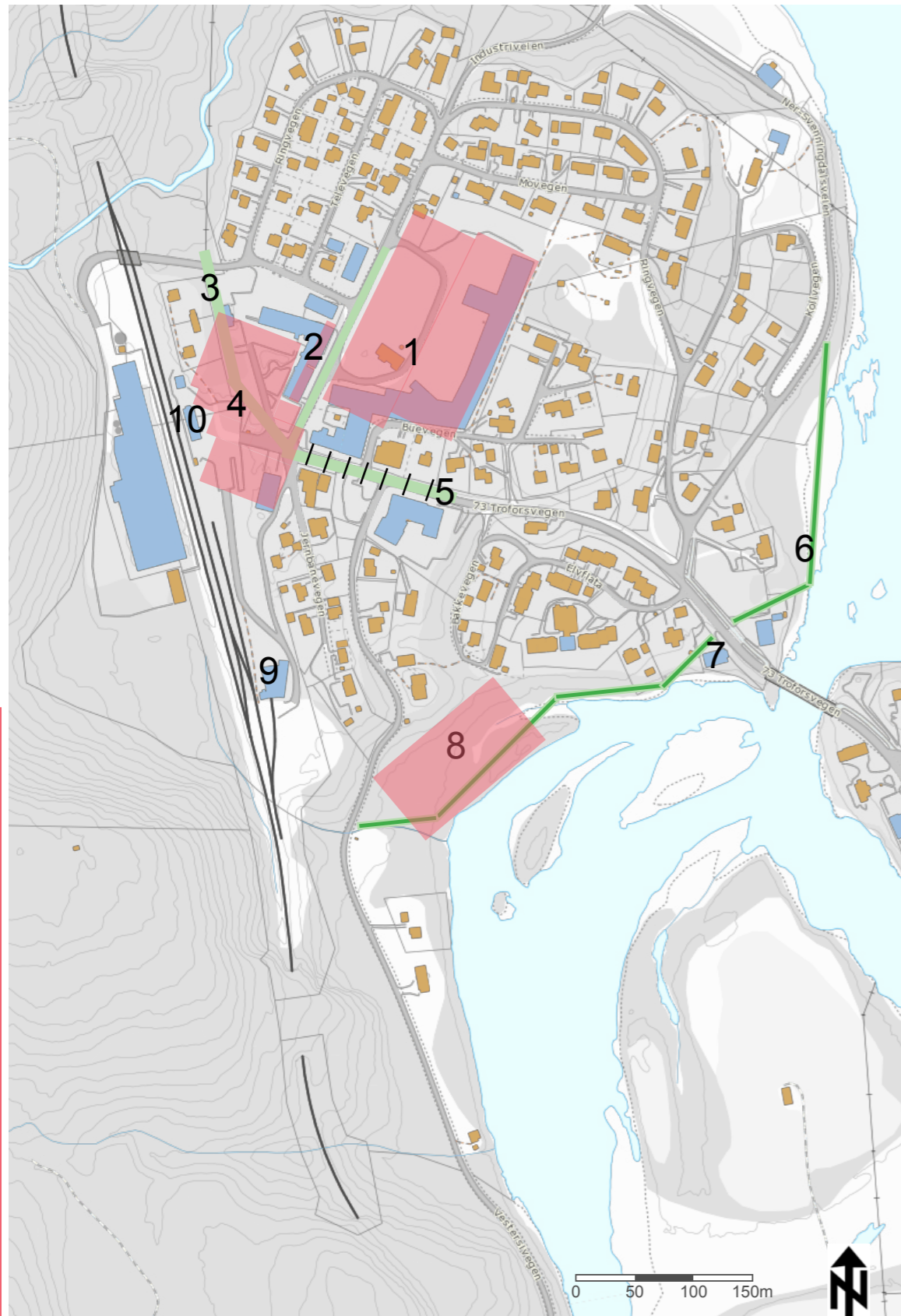
9: AKTIVITETSHUS FOR UNGDOM:

Per dags dato har ikke ungdommen noe eget tilbud i Trofors sentrum. Hva med å inngå en avtale med Jernbaneverket om ny bruk av den gamle lokstallen? Dette vil kunne skape mer liv langs med jernbanen - gjør at Trofors fremstår mer "i live" for forbigående med tog samtidig som ungdommen får et tilbud i sentrum. Dette bør skille seg litt fra Frisco - her kan man gjerne få inn aktiviteter som krever plass eller skaper en del støy (verksted, øvingslokale mm.). I tillegg er det god plass utenfor bygget til utendørsaktiviteter som skating og lignende.

10: GI STASJONEN MER INNHOLD:

Trofors er bygget på bakgrunn av jernbanestasjonen, så stasjonsbygget fortjener å få en mer inkluderende funksjon i tettstedet. I dag skjer det ingenting her, selv venterommet er bare åpent til visse tider. Ved å for eksempel legge til rette for kafèdrift her vil stasjonen kunne bli en ny møteplass i sentrum - den er lett tilgjengelig og synlig uansett om du kommer med tog, opp Troforsvegen eller fra ny E6. Uteservering på forplassen til stasjonen vil for eksempel kunne være med å gi liv til gatebildet sommerstid.

2. LØSNINGSFORSLAG

1: FABRIKKTOMTA:

Lag en ny reguleringsplan for tomta hvor den gamle trevarefabrikken lå. Men istedet for å ta vare på/bygge om fabrikklokalet kan tomten utnyttes til eksempelvis boligbygging. Her kan fortettingen av Trofors sentrum begynne med eksempelvis leilighetsbygging fremfor eneboliger. Det vil gi flere valgmuligheter for boform i Trofors og gi rom for flere til å bo nærme kollektivknutepunkt som stasjonen og andre sentrumsfunksjoner i tettstedet som post og butikk. Det vil også gjøre at sentrum ikke mister all befolkning til østsiden av tettstedet. Viktig at eventuelle nybygg orienterer og forholder seg til Industrivegen for å støtte opp denne som sentrumsgate. Kan eventuelt planlegges inn butikk-/kontor-/næringslokaler nærmest vegen.

2: FASADER:

Fortsatt viktig å åpne kommunehusets fasade mot Industrivegen - gir følelse av liv i gaten fremfor kun en lang hvit vegg.

3: BEPLANTNING SOM LEDELINJER:

Se løsningsforslag 1.

4: BYROM/TORG:

Jobb for å skape et godt og tydelig byrom/torg. Dette er det første man vil se av Trofors uavhengig av om man kommer med tog eller fra ny E6 - viktig at det gir et levende og imøtekommende førsteinntrykk. Det inkluderer også et fasadeløft på tilgrensende bygg. Det er og viktig for Trofors å etablere utendørs møteplasser i tettstedet, et torg med funksjoner som sitteplasser, blikkfang og lignende vil kunne være med å skape et fint sted å sitte ned å ta en kopp kaffe for eksempel.

5: SAMMENHENG PÅ TVERS AV GATEN:

I Troforsvegen bør man jobbe aktivt for å få de to sidene av gaten til å henge sammen - man må få inn ny leietaker til det gamle Joker-bygget, fasadene bør være preget av store vindusflater, og man bør jobbe for å utnytte de brede fortauene på sørsiden av gaten. (Man kan for eksempel kombinere gateparkering og allè med sitteplasser og sykkelparkering).

6: GANGSTI LANGS ELVA:

Gjør elvekanten enkelt tilgjengelig for folk. Gjerne kombinert med muligheter for bading, grilling og fiskeking.

7: UTSIKTSPUNKT:

Utnytte baksiden av garasjebygget i forbindelse med gangsti langs elv - her er den flotteste utsikten over elvemøtet i Trofors. Kunne for eksempel vært bygget en utstikkende brygge.

8: CAMPINGPlass:

Dekke kravet om overnattingsmuligheter med en campingplass her. Området er sørvendt og med flott beliggenhet nede ved elven. Synlig fra Troforsbrua for de som kommer østfra, og ligger langs Vestersivegen på veg mot Stavassdalen for de som skulle ønske å dra til nasjonalparken. Krever skilting ved Coop.

9: AKTIVITETSHUS FOR UNGDOM:

Se løsningsforslag 1.

10: GI STASJONEN MER INNHOLD:

I forhold til forslag om kafè som foreslått i forrige løsningsforslag kunne man hatt et bredere utvalg av retter og i tillegg latt seg inspirere av Løten og laget et mattilbud tilpasset turer i nasjonalparken, gjerne inspirert av lokal mat. Et eventuelt informasjonssenter kunne også vært lagt hit. Stasjonen er et blikkfang som fontbygg i enden av Troforsvegen og lett tilgjengelig uansett hvor man kommer fra.

VURDERING AV LØSNINGSFORSLAGENE

VALG AV LØSNINGER

I disse løsningsforslagene fremkommer kun plassering av fysiske tiltak. Det forutsettes likevel for begge alternativene at man i tillegg vektlegger bærekraftige og miljøvennlige løsninger og estetisk utforming ved gjennomføring. Dette for å møte krav som stilles både i nasjonale målsetninger og konkret i forhold til nasjonalparklandsbystatus.

I tillegg bør man ha sesongvariasjoner i forhold til klima i bakhodet ved planlegging av eksempelvis gateløp, byrom og fasader - kan ulike installasjoner eller lysbruk for eksempel være med å gi en annen type dimensjon på vinterstid (når bladene har falt av trærne og det ikke kan settes ut blomster). Lysbruk kan benyttes på samme måte som planter for å strukturere et rom, men også som fasadebelysning og stemningsskaper. Offentlige rom er også avhengig av god og riktig belysning for at folk skal føle det som et trygt sted å oppholde seg, jamfør Gehls designprinsipper menneskelige behov i det offentlige rom. Trofors har et stabilt innlandsklima, deler av torget kan for eksempel gjøres om til skøytebane på vinteren.

Løsningsforslagene tar heller ikke hensyn til behov som for eksempel et nytt eldrecenter i vurderinger av fysiske tiltak. Det er et behov i Trofors, da dagens eldreheim snart har brukt opp sin kapasitet. Lovpålagte oppgaver som eldreomsorg, skoler og så videre må nødvendigvis også gis rom for i den videre arealplanleggingen i Trofors.

LØSNINGSFORSLAG 1:

I løsningsforslag nummer en vil Trofors' historie og tilknytning til både jernbanen og trevarebearbeiding komme tydelig frem ved at man åpner opp jernbanestasjonen for ny bruk, og bygger om og gir det gamle fabrikklokalet nytt innhold. Samtidig ivaretar man fysiske og historiske spor i tettstedet. Man åpner i tillegg Industrivegen for mer bruk ved at man tar i bruk lagerlokalet. det utvider sentrumsområdet litt, samtidig som det bygger på den opprinnelige gatestrukturen i tettstedet: Troforsvegen og Industrivegen var blant de aller første gatene i Trofors.

Man gir også nytt liv til sentrumsområdet ved å åpne opp fasader, gjøre gateløpet mer strukturert og innbydende, balnt annet ved beplantning. I tillegg åpnes det for å ta i bruk både nye utendørsområder og bygg, som torg og lokstall - noe som vil skape flere sosiale arenaer for liv og aktivitet i tettstedet.

LØSNINGSFORSLAG 2:

Løsningsforslag nummer to skiller seg i hovedsak fra det første med tanke på utnytting av den gamle fabrikktomta. I dette forslaget kommer det sentrumsnære området først og fremst Trofors' egne innbyggere til gode ved at det bygges nye sentrumsnære boliger. Forslaget finner likevel rom for de samme funksjonene i form av overnatting, servering og turistinformasjon som det første forslaget, bare i andre former og på andre steder.

HVILKET ER BEST?

Et standpunkt til hvilket av forslagene som er best, eller om en helt annen måte å løse disse utfordringene på vil være bedre, vil ikke bli tatt i denne oppgaven. Dette er kun en presentasjon av mulige løsninger på de mulighetene og utfordringer som Trofors står overfor med tanke på sin stedsutvikling i tiden fremover. Det må være opp til innbyggerne i Trofors selv å finne ut hvordan de vil programmere og formgi tettstedet sitt. Innspill fra lokalbefolkningen angående stedsidentitet og ønsker for tettstedet kan for eksempel skje via medvirkningsverksted.

Når det er bestemt hva tettstedet skal satse på fremover og hvilken identitet stedet vil fremstå med, først da er det naturlig å ta for seg både de overordnede arealmessige grepene på et nytt og mer detaljert nivå, samt detaljprosjektere valgte løsninger.

DEL 6:
AVSLUTNING

- 6.1 ANBEFALING -

HVA BØR TROFORS GJØRE FREMOVER?

En ting er å bli enige om nøyaktig utforming av et sluttresultat - hvordan skal trekker plasseres, hvilken vegetasjon skal benyttes, hvordan skal fasadene se ut og så videre. En annen ting er hvordan man går frem for å komme dit. Denne oppgaven peker på mange muligheter til hva som kan gjøres, og hvilke utfordringer som eksisterer. Det viktigste er likevel prosessen: hvordan

skal Trofors gå frem i en så omfattende prosess som stedsutvikling er.

1. IDENTITET OG VISJON

Trofors må først og fremst bli enige om hva som er tettstedets identitet, og la det være en grunnleggende føring for sitt videre stedsutviklingsarbeid. Deretter må det utarbeides en visjon for Trofors som baserer seg på tettstedets identitet. En konkret visjon vil hjelpe Trofors til å samordne videre tiltak.

Identiteten og visjonen blir viktig for hvilket omdømme Trofors vil kunne opparbeide seg. En stor og viktig del av et stedsutviklingsarbeid er nemlig omdømmebygging. Et omdømme oppstår i skjæringspunktet mellom hvordan et sted ønsker å fremstå og hvordan omgivelsene faktisk oppfatter det. Det er viktig å ta utgangspunkt i faktiske og eksisterende kvaliteter ved stedet dersom prosjektet ønsker å fremstå med troverdighet. En må finne frem til det særegne ved stedet og bruke dette som grunnlag for fremtidig utvikling. I Trofors sitt tilfelle kan dette gjerne bygge på natur og-/eller historie - men kommunens innbyggere må selv definere hvem og hva de er. Dersom dette gjøres riktig vil en kunne skape flere steds-kvaliteter som igjen kan være med å bygge omdømmet videre.

Trofors må også tørre å ta utgangspunkt i seg selv, og la E6 være E6. Alt fokuset kan ikke være på å få til en såkalt "stopp-effekt" ved E6, man må utvikle og definere det man har først - det vil gi folk en grunn til å stoppe i, og huske, Trofors. Dessuten er jo Trofors først og fremst et sted for sine egne innbyggere, hvorfor bor de her, og hva skal de være stolte av ved hjemstedet sitt?

2. STEDSUTVIKLINGSPLAN

Etter at identitet og visjon for stedet er avklart vil det være viktig å få på plass en ny stedsutviklingsplan. Trofors må ha et mål å jobbe mot, og strategier for å nå dette for å få en god, overordnet planlegging. Kommunen må ha et bevisst forhold til hvilke virkemidler man velger og hvorfor. Man må også vite hva man vil for fremtiden, hvis ikke vil planleggingen fortsette å være stykkevis og delt. Samordning av eventuelle temaplaner er også viktig her. Stedsutviklingsplanen bør bygge på gode analyser av Trofors' kulturelle, geografiske, miljø- og befolkningsmessige forutsetninger.

3. NY SENTRUMSPLAN FOR TROFORS

Parallellt med utarbeidelse av en stedsutviklingsplan kan i og for seg arbeid med ny sentrumsplan foregå. Men det vil være viktig at denne ikke ferdigstilles uten å sees i sammenheng med en overordnet stedsutviklingsplan. I Trofors startet arbeid med ny sentrumsplan tidlig i 2013, og ligger derfor litt i forkant. Anbefalingen fremover vil derfor være fokusere på å få på plass en stedsutviklingsplan før sentrumsplanen ferdigstilles, slik at man er sikker på at de grep man vedtar i sentrumsplanen samsvarer med de overordnede behovene i tettstedet.

Ny kommuneplan er nylig vedtatt. Etter at stedsutviklingsplan og ny sentrumsplan for Trofors er på plass bør en bruke målene fra denne for å gjøre en totalgjennomgang av gjeldende reguleringsplaner i tettstedet. En må ta et kritisk standpunkt til hvilke som fyller sin funksjon, og hvilke det er viktig å endre på slik at de støtter opp om et felles overordnet mål for tettstedet.

4. SAMARBEIDSAKTØRER

For å få til en god stedsutvikling er det viktig at prosjektet er godt forankret hos alle berørte, fra innbyggerne til andre aktører som Jernbaneverket og Fylkeskommunen. Mange større aktører har mye kunnskap og ressurser de kan bidra med i slike prosjekter dersom de involveres. For eksempel har Statens Vegvesen midler til såkalte avbøtende tiltak i forbindelse med vegplanlegging. Trofors og Grane kommune må ha et bevisst forhold til hvor man kan hente penger og støtte. Et stedsutviklingsprosjekt er både arbeids- og kostnadskrevende. Det er derfor viktig at det arbeides målrettet allerede fra starten av for å søke om økonomisk støtte til prosjekter der det er mulig, og invitere til spleiselag og investeringer. Prosjektet må være godt forankret økonomisk, ellers stopper det fort opp.

Et så omfattende prosjekt som stedsutvikling er bør også være godt forankret i kommunen, både politisk og administrativt. Man må være enige om vegen videre, også dersom valg medfører ny styring i kommunen.

En må også huske medvirkning av lokalbefolkningen: involvere ulike grupper i samfunnet i prosjektet, som ungdom, eldre, idrettslag, velforeninger, media og så videre. Det er viktig å huske at ledelsen i Grane kommune kan ikke få til dette på egenhånd, det krever at hele lokalsamfunnet i Trofors inkluderes og høres i prosessen. Hvorfor skal privatpersoner ellers forventes å starte opp eksempelvis overnattingstilbud - bare fordi det ble bestemt at dette må vi ha? Det er viktig at man løfter frem troen blant alle på at dette skal gå!

---

5. UTVIKLE KOMPETANSEN PÅ STEDSUTVIKLING HOS ANSATTE I KOMMUNEN

Stedsutvikling er en komplisert prosess. Den involverer mange ulike områder: prosjektet skal ledes, det skal holdes styr på økonomien, man skal ha kontakt med media, næringsliv, store nasjonale aktører og det skal skje en fysisk planlegging og formgivning.

Det er derfor en idé at Grane kommune oppretter en styringsgruppe for prosjektet hvor ulike kompetanser er representert. Om kommunen ikke selv har kompetansen er det to alternativer: lei inn folk, eller sats på utdanning. Det siste vil være å foretrekke da man øker kompetansen på tettstedet også i etterkant. Men har man ikke mulighet til dette vil det fortsatt være bedre å hente inn kompetanse utenfra for å få gjort en skikkelig jobb - fremfor å ende med et dårlig resultat på grunn av manglende kompetanse i avgjørende posisjoner i et prosjekt av denne størrelsen.

6. HOLD LIV I ENGASJEMENTET

Sist men ikke minst! Trofors har med bakgrunn i omleggingen av E6 fått en unik mulighet til å gjøre noe positivt for stedet. Det har vært gjennomført folkemøter og diskusjonene har gått høyt om mulighetene dette representerer. Det er viktig å holde på dette engasjementet i jobben som skal gjøres videre. Dør troen på at det faktisk blir endringer denne gangen ut skal det litt til for å tenne håpet igjen. Især på et sted som Trofors, hvor det har stått rimelig stille i mange år allerede.

Det er derfor viktig at stedsutviklingsarbeidet fortsetter å være synlig, at det innkalles til folkemøter og informasjonsskilder hvor det legges frem nøyaktig hvordan tettstedet ligger an i forhold til planer og gjennomføring, og at det hele veggen inviteres til innspill fra innbyggerne.

Trofors selv må vise engasjement og eierskap til tettstedet, og ikke bare lene seg tilbake og ta i mot de endringene som E6-omleggingen medfører uten noen videre plan for hva de skal gjøre i forbindelse med dette. Trofors bør ta tak i sin egen situasjon og ikke bli sittende på gjerdet og bare ”la toget gå”.

Det er nå det skjer.

- KILDER OG REFERANSER -

LITTERATUR:

- Brudvik, M. (2010). *Strategisk analyse (SWOT-analyse)*. Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten.
- Bryn, A., Jordet, K. & Flø, B., E. (2010). *Nasjonalparklandsbyer?* Kronikk. Trønder-Avisa.
- Clemetsen, M. (2009). *Landskapsressursanalyser - verktøy for integrert stedsutvikling og forvaltning*.
- Finansdepartementet. (2003). *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003*. ("Fjellteksten") St.prp.nr.65 (2002-2003).
- Fossheim, B. (2013). *Hva er statens pris for attraktivt sted?* Distriktssenteret.
- Gehl, J. (2008) *Life Between Buildings: Using Public Space*. Island Press
- Gemzøe, L (2006). *Quality for people. A set of quality criteria for the design of pedestrian places and networks - with people in mind*. Paper presented at Walk21-V II, "The Next Steps", The 7th International Conference on Walking and Liveable Communities, October 23-25 2006, Melbourne, Australia.
- Grane kommune (1974). *Reguleringsplan for industriområde A i Trofors sentrum*.
- Grane kommune (1995). *Stedsutviklingsplan for Trofors. Handlingsplan*.
- Grane kommune (1998). *Kommunedelplan for Trofors sentrum*.
- Grane kommune (2012). *Prosessplan/prosjektplan for delplan Trofors*.
- Grane kommune (2013). *Kommuneplan 2011-2021*.
- Halti nasjonalparksenter AS (2011). *Visitor Point Reisdalen. Verdiskaping, informasjon og service for natur og kultur*. Presentasjon.
- Haukeland, P. I., Nilssen, M., Tveit, M. L. & periferien, K. I. i. d. r. (2010). *Landskapsøkonomi: bidrag til bærekraftig verdiskaping, landskapsbasert entreprenørskap og stedsutvikling : med eksempler fra regionalparker i Norge og i Europa*. Telemarksforskning.
- Haukeland, P., I. & Brantzæg, B., A. (2011). *Nasjonalparklandsbyene. en evaluering av forprosjektet*. TF-Notat 2/2011.
- Helgeland Arbeiderblad (2012). *300.000 til større bolyst*. Artikkel
- Kokkonen, I., Kongsbakk, E. & Pedersen, E. F. (2011). *Fremtidsverksted: Vegvalg Trofors*. Rapport.
- Kommunal- og regionaldepartementet (2006). *Hjarte for heile landet. Om distrikts- og regionalpolitikken*. St.meld.nr.21 (2005-2006)
- Kommunal- og regionaldepartementet (2009). *Lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken*. St.meld.nr.25 (2008-2009).
- Kongsrud, H., T. & Pedersen, B., F. (2013). *Fortsatt billettsalg på Løten stasjon*. Artikkel
- Kuo, F.E., Sullivan, W.C., Coley, R.L., & Brunson, L. (1998). *Fertile ground for community: Inner-city neighborhood common spaces*. American Journal of Community Psychology, 26(6), 823-851.
- Miljøverndepartementet (1993). *Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal og transportplanlegging*. T-5/93.
- Miljøverndepartementet (2000). *Sentrumsutvikling*. T-1322.
- Miljøverndepartementet (2005). *Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand*. St.meld.nr.21 (2004-2005)
- Miljøverndepartementet (11-2005). *Miljøvennlige og attraktive tettsteder. Sluttrapport fra Tettstedsprogrammet (2001-2005)*. T-1449/2005
- Miljøverndepartementet (2011). *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging*. T-1497.
- Nordland fylkeskommune (05-2012). *Planprogram til Regional plan for Vefsna*.
- Nordland fylkeskommune (01-2012). *Regional planstrategi for Nordland 2012-2016*.
- Nordland fylkeskommune (2013). *Fylkesplan for Nordland 2013-2025*.
- Norske arkitektkonkurranser (2012). *Begrenset plan-og designkonkurranse. Sjunghatten nasjonalpark*. Presentasjon av vinnerforslag
- Puschmann, O. (2005). *Nasjonalt referansesystem for landskap : beskrivelse av Norges 45 landskapsregioner*. Side 138-141. NIJOS, Norsk institutt for jord- og skogkartlegging.
- Roald, H. (2013). *Status for Regional plan for Vefsna mars 2013*. Nordland fylkeskommune.
- Samferdselsdepartementet (2013). *Nasjonal transportplan (NTP) 2014-2023*. St.meld.nr.26 (2012-2013).
- Siste skrik (2011). *Nasjonalparklandsbyene. Posisjon og valg av virkemidler*. Presentasjon
- Statens vegvesen (06-2010). *Stedskvalitet i Oslo og Akershus*. Temarapport
- Statens vegvesen (12-2010). *E6 Brattåsen-Lien. Grane kommune. Kommunedelplan med konsekvensutredning*. Rapport
- Statens vegvesen (05-2011). *Detaljregulering for E6 Brattåsen-Lien*. Infohefte-varsel om planoppstart.
- Statens vegvesen (vår-2011). *Barnetråkkregistrering på Trofors. reguleringsplan E6 Brattåsen-Lien*. Rapport
- Statens vegvesen (10-2012). *E6 Brattåsen-Lien. Fra idèmyldring til reguleringsplan*. Rapport
- Statens Vegvesen (2013). *Forslag til reguleringsplan for E6 Brattåsen-Lien*. Plan-ID 1825 2013 01.
- Statsministerens kontor (2009). *Soria Moria II: Politisk plattform for flertallsregjeringen. Utgått av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet*. Rapport.
- Storm, H., N. (2012). *Hva gjør et sted attraktivt?* Publikasjon, Telemarksforskning.
- Studentarbeid (2008). *Mulighetsstudie Trofors sentrum*. NTNU
- Svanberg, E. (1990). *Langs vei og lei i Nordland : samferdsel i Nordland gjennom 3000 år*. Side 434. Nordland fylkeskommune.
- Sveen, K. (2012). *Stasjonsbyen Løten 150 år*. Artikkel
- Svingheim, N. (2012). *Nordlandsbanen 50 år*. Jernbanelinjen
- Trønderlån. (28.02.2013) I Store norske leksikon. Hentet fra: <http://snl.no/tr%C3%B8nderl%C3%A5n>

NETTSIDER:

www.aktivitetshusetvolt.no
www.altaposten.no
www.arkitektur.no
www.aunegården.no
www.awe.no
www.ecotourismnorway.no/
www.dirnat.no
www.grane.kommune.no
www.graneil.no
www.helgeland-arbeiderblad.no
www.hemsedal.no
www.hopsjo.no
www.jernbaneverket.no
www.kortreist.no
www.lymf.no
www.miljofyrtarn.no
www.nfk.no
www.ngu.no
www.noahytter.no
www.norgesvinduet.no
www.nrk.no
www.nsb.no
www.nve.no
www.opp.no
www.petithotel.se
www.riksantikvaren.no
www.rutebil.no
www.sjoa.no
www.skuleskogen.se
www.ssb.no
www.statskog.no
www.stavassdalen.no
www.stedsutvikling.no
www.stjordalkommune.no
www.thonhotels.no
www.trehotel.se
www.trollstigen.no
www.vegvesen.no
www.visitgrimstad.no
http://umbraco0401.web04.fab-it.dk/hjem.aspx
<https://sites.google.com/site/npriket/home>

KART:

Kartgrunnlagene er hentet fra:
www.kart.statkart.no
www.skogoglandskap.no
www.turkarthelgeland.no
www.ngu.no
www.nve.no
Visitor Point Reisadalen. Verdiskaping, informasjon og service for natur og kultur.

Alle bearbejdede kartfremstillinger er laget av Marit Lien Henriksen

FOTO:

Alle foto er tatt av Marit Lien Henriksen om ikke annet er oppgitt.

ILLUSTRASJONER:

Alle illustrasjoner er laget av Marit Lien Henriksen om ikke annet er oppgitt.

ANDRE OG PERSONLIGE MEDDELELSER:

Benonisen, R. (2012). Samtale. Nordreisa kommune
Brækken, D. (2012) Samtale. SVV
Hagen, A. (2012) Samtale. Nordland nasjonalparksenter
Halse, A (2012) Intervjuførat. Helgeland museum
Husby, A-M. (2012&2013). Intervjuførat og samtale. Grane kommune
Jønsson, M. (2012). Samtale. Grane Næringsutvikling A/S
Kokkonen, I (2012). Samtaler og mail. SVV
Kongsbakk, E. (2012&2013). Samtaler og mail. SVV
Lamo, B.I. (2012) Samtale. Ordfører i Grane kommune
Lillefloth, S. (2012). Mail og samtale. Jernbaneverket
Paulsen, K., H. (2012). Samtale. Grane innkjøpslag
Rudberg, O. (2012). Samtale. Halti nasjonalparksenter
Ryen, I., A. (2012). Mail. DN